

Ratüpuri

Hoafi Sowandümo Homo-rundeimbi-yomondi Ratüpuri

Sisasindi hoafi sowandümo homo-rundeimbi ai Ahandi
hoafi Serusarem ŋgoafihü bokamarihoemo

1 ¹⁻² Tiofirus, Sisas ai piyu haya ratüpuriyu asu nindou yamundera humbo God ai ahambo sünambe serümündi mahafu ranahamboyo weangurühi bukambe sürü papimarihandi. Sünambe hafokoate-yuambe, Sisas ai ahanti hoafi semindi horambo kafoare hiniŋgimareapuri ahamumbo-so tüküfi Yifiafi Aboedindi ŋginindinambo ratüpuri ai süŋgunambo refembo ra hoafimayupuri. Refehayamboyowane, asu süŋgunambo God ai serümündi mahafu. ³ Ai yifiyu mbura ahanti hoafi sowandümo homo-rundeimbi-so tüküfi Ai yifihundi botimefiyu ra naſuimbohünda afındi moatükuni ramareandi. Raniyo 40 si ranambe Sisasindi hoafi sowandümo homo-rundeimbi ai hoeimarüwuri. Raniyo ai God ŋginindi hifandarandi ranahambo wataporimbo-marapuri. ⁴ Raniyo ai ahanti hoafi sowandümo homo-rundeimbi-babidimbo sowasümondühi nimirimombo ahamumboya, “Se yowanı Serusarem hiningifepoani. ɻga Ape ai saimbo hoafimayua asu ro hoafimayahı ranahambo se himbondimondühi ningomo. ⁵ Son ai nindoumbo hoenambo hundürandüri marandi, ɻga asu yahunümbi si süŋgunambo Yifiafi Aboedinambo hundürindeimboyei,” mehu.

Sisas ai sünambe mahafu

⁶ Sisasindi hoafi sowandümo homo-rundeimbi ai guguriyafu nimirimombo düdu-rüwürühi yahomoya, “Adükari hapondani ndani-simboani se Israerimbo ŋginindi dabupura ahamundihoarı hifandi-mandundiyo, wanimandiyo?” mehomondamboyu. ⁷ Asu Ai simbori hoafiyupürühi yahuya, “Ranana se fifirifembo moatükuniyopoani.

Ngaga Ape yaŋgir-ani nini-simboaniyo rani-moatükuni refembo ra fifireamboayu.⁸ Ngaga sün̄gunambo Yifiafi Aboedi ai sihamumbo sowana akoso ana, se ḥŋinindı ndowandümboemo. Asu rananimbo wandi hoafi Serusarem, Sudia, Samaria asu muŋgu hifi ra wataporimbo-ndümboemo,” mehu.

⁹Sisas ai rani hoafi ra wataporimbora mbura ahanti hoafi sowandümo homo-rundeimbi ai niŋgomo himboapo-yomondane, nimoamo mahafu. Raniyo mburiŋgainambo gabuderühi asu ahambo hoeſikoate-memo.

¹⁰Sisas ai hafuwane, ahanti hoafi sowandümo homo-rundeimbi ai sün̄nambe himboapo-yomondühi niŋgomondane, nimehünou nindou yimbu ranai kifohi hoeari güdine hena ahamundi fikimi manimbafani.

¹¹Nindou yimbu ranai safaniya, “Garirihündi nindou, nimboe se niŋgomombo himboapoayomoa? Sisas se hoeiruwuri marundi ranana God ai sün̄nambe serümündü mahafu. Se hoeiruwura mahafu yahurai animbo asükai hihirindüfi kudümbui,” masafani.

Sudasındı ratüpuri fondı semindimbo kamafoarüwuri

¹²Raniyo asu Sisasındı hoafi sowandümo homo-rundeimbi ranai Orif Wafu ra hiniŋgiru hou Serusareminambo mahomo. Orif Wafu ranana Serusarem ḥgoafihündi aŋguni hamindiyopoani, ḥŋa mami kiromitane. ¹³Ai adükari ḥgoafi ranihü tüküyafu mburu wori nimoamo yibadi ahamundi niŋgomo-rundeimbi ranambo mahafomo. Ranana Pita, Son, Sems, Andru, Firip, Tomas, Bartoromyu, Matyu, Sems Arfiusındı nimori, Saimon Serot-yomondı hohoanimo sün̄gure randeimbi asu Sudas Semsındı nimori raniyomo.^a ¹⁴Nindou ranai muŋgu mamühi gugureafu nimarimombo Godimbo dıdibafi-memo. Bidifiri nimorehi asu Maria Sisasındı hondiyo ahanti akohoandi-yomo ai-amboani muŋgu gugureahi nimareimbo dıdibafimayeı.

¹⁵Rani-simboani Sisasimbo anihondümbo-rihindeimbi ranana 120-yeı. Pita ai ahei mbusümo botifi nüŋgumbo Godindi hoafi wataporimbo-randühi yahuya, ¹⁶⁻¹⁷“Amongo-mami asu rehi-mami Godindi bukambe Yifiafi Aboedi ai Defitindi yasimondı sün̄gure hoafimayo Sudas ai Sisasimbo hürütümbi nindou-yomondı warihüfimbo ra asu hapondanı anihondü tüküfemboane. Ai-amboani ro-ambeahindi mami ratüpuriyefi-rihundeimb-ani,” mehu.

¹⁸Sudas ai Sisasimbo hürütümbi nindou-yomondı warihürirühi rani-takini kaki masemündü raninambo hifi pemimayu. Asu sün̄gunambo hifi ranihü yifi piyuhümbo bodo bureandühi furi ranai bokarimefoendı.

¹⁹Raniyo sün̄gunambo nindou Serusaremihü amarei ranai fifirihi hehi

^a 1:13 Serot ranana Rom-yomondı hoarehi niŋgombo moei yahomo rundeimb-anemo. Asu ai Israer ahei hohoanimo yaŋgiri sün̄gufembo hohoanimo-yomo rundeimb-anemo.

hifi ra ahei hoafinambo Akerdama sei marihündi. Ahei hoafinambo Akerdama ranana hori kefoendeimbi hif-ane.²⁰ Pita ai yare hoafiyuhü yahuya, "Herü bukambe hoafi sürü papımarundi ranana ndahurai-ane,

'Hifi ra nindou ɔgorü ai ndemündümboi,

ŋga moani yare mbiniŋgo-wamboane.'

Buk Song 69:25

Asu ɔgorü bidifirani buk ranambe yare hoafiyowohü yahoya,

'Ahandi ratüpuri ra nindou ɔgorü ai mbisemündu-amboane,' meho.

Buk Song 109:8

²¹⁻²² Ranimboane nindou mami ahei mbusümonindi hinijgi-ndihurimboane sihiri-babidi Sisas ai yifihündi botimefiyu hoafi semindi horambo. Sapo nindou ranana sihir-ambeahindi Sisas ai sihiri-babidimbo huranda Son ai nindou hundürürandüri ra humbo asu Sisas ai hinijireamuni haya sünambe mahafu rananimbo wataporimbo-mbirundamboane," mehu.

²³ Ai nindou yimbu ndüri pamarupiri: Sosep Barsabas, ahandi ɔgorü

ndüri Sastus yahomondo-rundeimbi, asu ɔgorü Matias. ²⁴⁻²⁵ Sisasindi hoafi sowandümo homo-rundeimbi ranai yaru didibafiyafundühi

yahomoya, "Adükari, se munjuambo nindou-yei hohoanimo

fifirowamboanafi. Se yihoefimbo nafuindafi nindou yimbu nda daboe se kamafoariworü ndanı ratüpürimbohunda. Yihoefimbo nindou didai sihafi hoafi semindi horambo tükümandifi Sudasındi fondambe.

Sudas ai yihoefimbo hinijireamuni haya ai niŋgomboayu raninambo

mahu," mehomo. ²⁶ Ai nimirimombo nindou didai Sudasındi fondühi

ratüpuri ra mandemündü ranimbo nimoei pütimemo. Raniyo nimoei ranai Matiasındi tükümfeyoa asu Sisasındi hoafi sowandümo homo-

rundeimbi 11 rani-babidimbo hoafi sowandümo homo-rundeimbi

nindoumbo-mefundi.

Yifiafi Aboedi makoso

2 ¹Nümbür-ambeahind sesi yimuŋgu-remindimbo hihifi-hihifi si Pendikos sei arihündi ranai tüküfeyoambe Sisasimbo anihondümbo-rihindeimbi nindou ranai mami worambe gugurimehindi. ²Raniyo nimehünou ɔginindii hamindi weri nahurai sünambeahindi kosi wori ai guguriyahi nimareimbi ranahambo simongoramindi haya menjoro. ³Asu ranihü hai imami teifi didinjariyohü ahoro nahurai tüküfe haya munjuambo mamami aheiwami ninouyo wakimareandi. ⁴Raniyo Yifiafi Aboedi ranai ahei fiambe farifehü ahandi ɔginindinambo ɔgorü-poanimbo ɔgorü-poanimbo hoafinambo wataporimaye.

⁵ Asu Serusarem ɔgoafihü munjuambo hifi adaburo ranihündi Suda bidifiri Godimbo hohoanimoeyi-rihündedeimbi ai tüküyahi mamarei.

⁶ Weri nahurai tükümfeyo ra himboriyei hehi nindou afindi ranai gugurimehindi. Raniyo asu himboriyeianı Sisasimbo anihondümbo-

rihindeimbi nindou ranai wataporimayeи ra ahei hoafinambo wataporimayeia himboriyei hehi mahepünehindi. ⁷Asu Sudahündi-mayeи ranai hoafi wataporimbo-marihündi ranahambo hepünehi hehimbo hoafiyehi seiya, “Awi nindou ranana munjuambo Garirihündi-mbayeиyo? ⁸Sihiri ana mami ѡgoafihündi-yefipoani, ѡga nüngurahi hehimboyo asu munjuambo mamami sihefi hoafinambo wataporimayeia ahei hoafi ra himborayefa? ⁹⁻¹⁰Sihiri ana Partia, Midia, Eram, Mesopotemia, Sudia, Kapadosia, Pondus, Esia, Frigia, Pamfuria, Isip asu Sairini ѡgoafikimi Ribia distrik ranambe ѡgoafi adaburo asu Rom, hifi ranihündambo nindou-anefi nda fandihu animboefi. ¹¹Suda sihir-anefi asu nindou amuri sihefi Godimbo hohoanimo süngurahi arihündi anei, Kritihündi asu Arebiahündi munjuambo himboriyefani God ai ѡginindi-moatükuni ramareandi ranahambo sihefi hoafinambo wataporimbo-arihündi,” masei. ¹²Asu nindou munjuambo ranai hepünahi afindi hohoanimoyeиhi aheihoari simbori hoafürkiyeиhi seiya, “Nine-moatükuniyo hapondani nda yahurai tükefeyoa?” masei. ¹³Ѡga asu bidifiri ai tırifoefe hoafi-yahündürühi seia, “Awi aiana wain hoe afindi hamindi simindei hehi mamikari hohoanimo-yeihimbayeи,” masahündüri.

Pita ai hoafi bokamarikhendi

¹⁴ Asu Pita ai Sisasindi hoafi sowandümo homo-rundeimbi 11 rani babidimbo niјgomombo puküna hoafiyuhü yahuya, “Wandi wandafi mami, Suda anei asu nindou bidifiri haponda Serusaremihü amarei, se ro ndani-moatükuni tükefeyo ranahambo hoafayahı nda himboyangırı kündihi nimandimbo himborindei. ¹⁵Se hohoanimoyeиhiya, nindou nda wain hoe simindei hehi mamikari hohoanimoyeihanei asei, ѡga awi hapondani ana 9 kirok siambeahanefi. ¹⁶Ѡga ndani-moatükuni tükefeyo ranana Godindi hoafi hoafiyu-randeimbi Soer hoafimayu süngu-ane tükefeyo.

¹⁷ God ai hoafiyuhü yahuya, ‘Bidifiranambo si ranai akimi
tüküfemboyoambe
ro wandi Yifiafi munjuambo nindou-yeiwami
koandihe-heamboyahi.

Sihei nindowenihi nimori asu nimorehi nimori ai Godindi hoafi hoafiyomo-rundeimbi nahurai wataporimbo-ndühümboyei.
Sihei nindowenihi nimori hoarifambori ai rani-poanimbo
moatükuni yafogoadinambo nahurai hoeindumboemo
asu boagırı nindou ai yafogoadi-ndimboemo.

¹⁸ Asu rani-simboani ana ro wandi ratüpuriyei-rihündedeimbi,
nimorehi nindowenihi yiboboambo, aheiwami Yifiafi
koandi-heheanda
Godindi hoafi hoafiyomo-rundeimbi nahurai hoafindeimboyei.

19 Bidifiranambo si ra nafuimbohunda
ro hepünifeimbì moatkuni sünambe asu hifihü nafuindamboyahi.
Hori, hai asu hasiheimi afindi tükündifemboe.

20 Adükari ai ahanti adükari himboa-mupuimbo-randeimbì si ra
tüküfeoate-yoambe animbo
hüfihamindi ai nimbindiri-mindowohü
asu amoamo ai hori nahurai hamburi tükündifimbui.

21 Rani-simboani animbo muŋguambo nindou ai aheimbo
fehefendürimbo hünda
Adükarimbo didibafehindi ranamehimbo aboedambo-
ndeandürümbo,’ mehu.”

Joei 2:28-32

22 Pita yahuya, “Israerihundi nindou se wandi hoafi nda himborindei.
Sisas Nasaretihundi aiana ranipoanimbì nindouyu. God ai sihei
mbusimo ahanti warisüngu hepünifeimbì moatkuni ramareandì ra se
fifirihindi. 23 God ai horombo hondü hoafi firamündü sihai mburamboyu
Sisasimbo sihei warihümariri, ḥga hürütümbe nindou ai niimi keimbi
karihendeimbì fihi tikoründümo pamariwura yifimayu. 24 ḥga God
ai ahambo yifindi asübusi ḥginindikoate-yoweimbì ranamebehindi
botimariri. Nimboe sapo yifi ai ḥgiri ahambo bobohindirimindo.
25 Horombo Defit amboani ahambo yare hoafiyuhü yahuya,

‘Ro hoeirihinani Adükari ai muŋguambo si wandi-fikimi anüngu.
Ai wandi fikimi nüngumbo wambo ḥgiri nini-moatkuni amboani
asübusi ndendiri.

26 Ranimboane ro ḥgusüfoambe aboedi hihifi-hihifiyahühi
God ai wambo aboedi moatkuni refemboayu ranahambo
himboayahühi.

27 Asu se ḥgiri wambo yifi ambe-ambe rando hiningindowandiri.
Sapo se ḥgiri sürühoeimbi nindou kafoaro hiniŋgimariwori ra
hiniŋgi-ndowora yifi ambe-ambe sümburindu.

28 Rananimbo se yaŋgiri aboedi ningombo nafi ra
yamundo-wandırımbayafi.

Asu se yini mbisafani ro se-dibo nimboambo afindi hihifi-hihifi-
ndamboyahi,’

Buk Song 16:8-11

mehu. 29 “Amongo mam-anemo asu rehi mam-anei, ro siheimbo
anhondümboanahi hoafehandüri, sihefi amoao Defit ai yifimayuwambo
masamboarihuri. Asu ahanti yifi ambe ranai haponda sihefimbo sowahi
aniŋgo ho. 30 Defit ai-ana Godindi hoafi hoafiyu-randeimbì wambo fifireandi
God ai ahambo hoafiyundowohüya, ‘Süngunambo sihafi sirambeahindi
mami sihafi fondi semindimbohunda ahambo bogorimbondihini hiniŋgi-
ndihinimboyahi,’ mehu. 31 Defit ai nini-moatkuni tükündifembo ra
fifireandühi wataporimbo-randühiya, ‘God ai ḥgiri ahambo yififeimbiyei
ḥgoafihü hiniŋgindiri, asu ḥgiri yifi ambe-ambe sümburindu,’ mehu. God

ai ahandi nendambo aboedambo-fendürimbo Krais yifihündi botimariri ranahamboyu wataporimbo-marandi.³² Sisasimboyo God ai yifihündi botimariri. Munguambo ro hoeirihu hohu ranahamboane wataporimbo-arihundi.³³ Sisasimbo God ai sünambe serümündü hafu hiniñgiriranı ahandi warihondü warani mbamarü. God ai horombo hoafimayu süngu Sisasimbo Yifiafi Aboedi masagado, raniyo asu Sisas ai sihefiwami koamafoareandi, ran-anę haponda se hoafi himboriyei asu hoeirihu arihundi.³⁴⁻³⁵ Defit ai moai sünambe hafu Sisas ramefiyu nou, nga ai hoafiyuhü yahuya, ‘Adükari ai wandi Adükarimbo hoafiyundowohü yahuya,

“Se wandi warı hondünı nımandıfı ɳgafimbo
asu sihafi hürütümbe ra sihafi hoarehi hiniñgi-ndiheapurani se
hibadapuri-mboyafi,” mehu. *Buk Song 110:1*

³⁶ Ranimboane Israer nindou munguambo se nda ndondihi fífirindihindi. God ai Sisas se nimi keimbi karihe-ndeimbifihi tikorihomondei pamarihorı ranahambo Adükarimborırı asu ahandi nendambo aboedambofembo nindoumborırı kafoarırı hiniñgimarırı,” mehu.³⁷ Pita ai rani hoafi ra wataporimbo-maranda nindou afındı ranaheimbo ɳgusüfoambe horimareandıra bidifiri amuri Kraisindi hoafi sowandımo homorundeimbi-babidimbo ahamumbo düdurihipuruhi seiya, “Asu nini nüünjugu-mandihunda?” maseiamboyu.³⁸ Asu Pita ai simborı hoafiyundürühi yahuya, “Munguambo mamami se sihei moaruwai hohoanimo ra hiningindihi hehi simborı hohoanimo süngundihindühi Sisasindi ndürinambo hundüründeiani animbo God ai sihei moaruwai hohoanimo ra amboawi mbüsümbui. Rani-süngundihindani animbo God ai siheimbo Yifiafi Aboedi dagadürümbe.³⁹ God ai Yifiafi Aboedi saimbo hoafi firamündü masihendi ranana se, sihei nimori asu süngudidi nimori hondü siheimbo munguamboyu. Rani-moatükuni ranana nindou munguambo God ai wandeı yahundüreimbi aheimbo hoafiyu masihend-ane,” mehu.

⁴⁰ Pita ai amuri bidifiri hoafi ranifihi pare haya wataporimbo-marandi. Ai hütihoafi-yupurühi yahuya, “Se hibadühümbo, nga nindou moaruwai hohoanimoyei-rihündedeimbi rani-babidimbo moaruwaimbo-ndahimboyei.”⁴¹ Pita hoafi wataporimbo-marandı ranai nindou afındı ranaheimbo ɳgusüfoambe bottimareandıra hundürümayeı. Rani-simboanı 3,000 nindouyeı Sisasimbo anihondümbo-rihindeimbi horimbodidi ranifihi pamareandi.⁴² Nimorehi nindowenihı ranai ranihü Sisasindi hoafi sowandımo homorundeimbi-yomondı yamundife hoafi himboriyeihi bidifiri wandafi ranaheimbo fehfendürimbohunda sesi mami sahüsühi Godimbo didibafiyahi marihündi.

Sisasimbo anihondümbo-rihindeimbi ai mamı hohoanimo süngumarihindi

⁴³ Sisasindi hoafi sowandımo homorundeimbi-yomondı warisüngu God ai hepünifeimbi moatükuni ramareanda nindou afındı ranai

yihimboyeihi ahinimarihori. ⁴⁴ Sisasimbo anihondümbo-rihindeimbi nindou ranai mamühiyahı nimareimbo mamamı ahei napo ra ahei mamühi nahuraimayo. ⁴⁵ Ai ahei hifi asu napo ra nindou ɳgorümbo sehindühi ranifihindi kaki sahümündi hehi kaki ra nindou napokoate-yeimbimbo sehi marihündi. ⁴⁶ Munjuambo si Godindi worambe gugureahi marihündi. Asu ai ahei worambe gugureahi nimareimbo sahüsi rihündühi aheimayo napo ra nindou ɳgorümbo ɳgusüfoambe hihifi-hihifi kapeihü sehi marihündi. ⁴⁷ Nindou ranai muŋguambo si Godimbo aboed-ani sei hohoanımoyeia asu munjuambo nindou ranai aheimbo hihifi-hihifi-yahündüri marihündi. Munjuambo si Adükari ai nindou bıdıfırı semündündüra asu Sisasimbo anihondümbo-rihindeimbi nindou ranai afındı safı tüküfe marandi.

Pita ai nindou mami tiŋarı moaruwaimbü aboedimarırı

3 ¹Mamı nimbambeahi Pita ai Son-dibombo didibafifembohunda Godindi worına mahüfanı. ²Raniyo giniri yipuri Aboedı Yipuri sei arıhünd ranikımı nindou tiŋarı moaruwaimbü mamaruwa hoeimarineri. Ahandı tiŋarı ra hondı ai yahurai wakirimindi hayamboyo muŋguambo si giniri nafitambe ranikımı sahorimindei hei hiniŋgirihorani nimarümbo nimorehı nindowenihi Godindi worına heianı kaki moako-moakoyumarandi. ³Nindou ranai hoeireandane, Pita ai Son-dibombo Godinidi worına mahüfandamboyu kaki moakomayu. ⁴Pita weimbo Son ai ahambı himboarı parineri nimbafanımbo safaniya, “Yıhoehimbo sowana himboyafi,” masafandamboyu. ⁵Nindou ranai ahafanımboya wambo kaki saimbo-mbayafani yahu haya himbomayu.

⁶İ̄ga Pita ai hoafiyundowohü yahuya, “Ro moai kaki sihambo saimbo sahamindıhi, ı̄ga ro sihambo mami-moatkunkı ndahanınımboyahi. Sisas Krais Nasaretihündi ahandı ı̄ginindinambo botiyafo hawa hafi,” mehundo. ⁷Raniyu Pita ai ahandı warihondü watiŋarı kikihiramündü mbura botimarıra nimehünou ahandı tiŋarı asu yimindıho ranai ı̄giniramindıwohü botimefiyu. ⁸Ai horipirihoei piyu nüŋgu mbura mahu. Ai Pita weimbo-babidımbo Godindi worambe hu nüŋgu wakireandühi hohoripi-hohoripiyu randühi Godimbo adükar-ani mehu. ⁹⁻¹⁰Munjuambo nindou ranai fifirihindi sapo nindou ranaiyu Godindi worı giniri yipuri Aboedı Yipuri sei arıhündi ranikımı nimarümbo kaki moako-moakoyumarandi. Asu hapondanı hoeirihorani nindou-mayu ranai hoahoanguhü Godimbo aboed-ani yahu hoafimayua nindou ranai nüŋgure-hayamboyo rani-moatkunkı ra tükümeleyo sei hehi mahepünahindi.

Pita ai Godindi worambe hoafı bokamarıhendi

¹¹Nindou-mayu ranai Pita weimbo Sonimbo kikihirapiumündi nüŋguambe nimorehı nindowenihi afındı ranai hepünahı hehi

Soromonindi yibadi sei arihündi Godindi worambe raninambo pipimayeи hei.¹² Pita ai nindou afindi mahüsi ra hoeireandüri haya hoafiyundürühi yahuya, "Israerihündi nindou se nimboe hepünehinda? Se nimboe yihoefimbo himboapoayeи ahafandi ḥiginindi asu ai-ana mbumundi nindouwambo mbayafandi nindou ra aboedimarineri sei hehimboa?¹³ Abraham, Aisak, Sekop asu sihefi amoao-yei God ai ahanti ratüpuriyu-randeimbi Sisas ahambo ḥiginindi masagado, ḥga se hifokoe-fimbohunda hürütümbi nindou-yei warihümarihori. Pairat ai aboedambo koarihefimbo hohoanimoyuwane, asu se Pairatimbo seiya, 'Ro moai Sisasimbo aboedambo koarihefimbo hohoanimoyefi,' masei.¹⁴ Se moai aboedi sūrūhoeimbi ranahambo hohoanimoyei, ḥga ahambo semündümbo hündi-mayo raniyo asu yifiariyu nindou hifokoare randeimbi-mayu ra masahorimindei.¹⁵ Se nindoumbo koadürümbo-koadürümbo yangiri niŋgombo nafi semindindüri hombo-mayu ra hifokoamarihori ranahamboane wataporimbo-rihu arihundi.¹⁶ Sapo se nindou hoeiarihori nda se fifirihori, ro Sisasimbo anihondümbo-arihoandi ranimboyo nindou tiŋari moaruwai nda aboedimefiyu. Se muŋguambo aboedi hamindi tükümefiyuwa hoeiarihindi ra Sisasimbo anihondümbofe raninamboyo.

¹⁷ Amongo-mamí asu rehi-mami, ro fifirihinandi se Sisasimbo ramarihori ra moai sihei boboagori nindou rani-babidimbo nini-moatükuniyo ramarihindi ra fifirihindi.¹⁸ God ai ahanti hoafi hoafiyomo-rundeimbi-yomondi yasimondi süngure hoafiyuhüya, 'Krais ai asübusi ndemündü haya yifindümbui,' mehu. Raniyo asu God ai haponda anihondündü ndanisüngure hiniŋgimareanda tükümeffeyo.

¹⁹ Ranimbo-animbo se sihei ḥagusüfoambe hohoanimo ḥgorü süngundihindühi God sowana hihirindahi dideiyani animbo asu sihei moaruwai hohoanimo ra amboawi mbeyahuamboane. Rananimbo Adükari ai fi hefe nimarimbo si ra koandihembui.²⁰ Rawehindi animbo God ai nindou siheimbo fehfendürimbo kafoariri hiniŋgimariri Krais Sisas ra, koandiherümbui.²¹ Sapo horombo ahanti hoafi hoafiyomo-rundeimbi-yomondi yasimondi süŋgu hoafimayu süŋgu. Sisas ai sünambe nüŋgu ḥgumbo God ai muŋgu-moatükuni simbori tüküfembo hoafimayu ranambe tükündüfimbui.²² Horombo Moses yahuya, 'Nindou mami ro nahurai Godindi hoafi hoafiyorambo Adükari God ai seambeahindi kaboadiri hiniŋgindirümbui. Asu muŋgu-moatükuni ai hoafiyuweimbi ra süngundihindi,' mehu.²³ Nindou Godindi hoafi hoafiyu-randeimbi ahanti hoafi himboriyo süŋgufekoate-ayeи ana, God ai hifokoandeira yifindeimboyei asu ḥgiri Israeriyei sirambeahindindei.

²⁴ Nindou Godindi hoafi hoafiyomo-rundeimbi Samuer nüŋguambe peyo haya sinimbo ahanti wagabe ra muŋguambo mami rani hoafiyu wataporimboru homombo asu hapondanambe tükefeyo.²⁵ Se-ana

Godindi hoafi hoafiyomo-rundeimbi ahamundi ahuiri mam-anei. Asu God ai sihei amoao mami-babidimbo hoafi firamündü masihendi ra siheimbo-hündamboane. Ai sihei ape Abrahamimbo hoafiyundowohü yahuya, ‘Sihafi ahuiri ranahambo süngunambo animbo munguambo nindou ndani hifihü aniboaidei ranaheimbo aboedi-aboedi-ndiheandüri-mboyahi,’ mehu. ²⁶ Siheimbo aboedi-aboedifendüra sihei moaruwai hohoanimo hiningifembohunda God ai weangurühi ahandi ratüpuriyu-randeimbi Sisas siheimbo sowahi koamarikerü,” mehu.

Pita weimbo Sonimbo kansırindi himboahü papi-hoafimarupiri

4 ¹Pita ai Son-dibo nimorehi nindowenihimbo wataporimbo-rinandürühi nimbafandambe, Godimbo sesi sihou-rundeimbi-yomo, ami Godindi wori hifandırundeimbi-yomondi bogori-yomo asu Sadyusi-yomo ai aheimbo sowahi hafomo tükümfundi. ²Ahamumbo ŋgusüfoambe moaruwai marapuri ra sapo Kraisindi hoafi sowandifani hafani-rinandeimbi ranai nindoumboya, Sisasindi ŋginindinambo yifihündi botindahimboyei hoafi ra yamundi-marineanda ranimboya ahafanimbo ŋgusüfoambe ŋginindı-marupiri. ³Suda-yafe bogori nindou ranai Pita weimbo Sonimbo kikihirupindümo houmbo papi-hoafiyopirimbo mehomö. Nga asu nimbifembo yaŋgiri-mayoamboyo sümbo papi-hoafiyopirimboane yahomo houmbo karabusambe hiningimarupiri. ⁴Pita, Son ai wataporimbo-marinanda nindou afindi ranai hoafi wataporimbo-marinandı ra himboriyei hehi Sisasimbo anihondümbo-marihindi. Nindou ahafandi hoafi himboriyei hehi anihondümbo-marihindi ranana 5,000-yei.

⁵Süngunambo ŋgorü sinambo Suda-yei hifandırundüreimbi, bogori nindou asu ahiniümbi hohoanimo yamunu-rundeimbi ai Serusarem ŋgoafihü mafandundi. ⁶Godimbo sesi sihou-rundeimbi, Anas, Kaifas, Son, Areksander asu munuguambo Godimbo sihou-rundeimbi-yomondi fikiminindi ai-amboanı ranihü mafandihindi. ⁷Ai Pita weimbombo sowapündümo ahamundi himboahü hiningirupiri houmbo düduripirühi yahomoya, “Se nini-ŋginindinamboyo rani-moatkuni ra ramarineanda?” mehomondamboyu.

⁸⁻⁹Pitandi fiamble Yifiafi Aboedi ranai tüküfehiyo simbori hoafiyupürühi yahuya, “Hifandi-rundeimbi asu bogori nindou, se nindou tiŋarı moaruwaimbü ranahambo aboedi moatkuni ramarihoandi ranimboyo yihoehimbo düduwefundi? Asu düdi aboedimarırı yahomomboemo yihoehimbo düduwefundi? ¹⁰Refe ana ro hohoanimo yehani munuguambo se-anemo asu Sudahünd-anei nda fifirindihindi, nindou ranai ana Sisas Nasaretihündi ahandi ndürinamboyu aboedi tükümeiyu. Se nimi keimbi karihendeimbi fihi tikorihorimindei pamarihori, nga asu God ai yifihündi botımarırı.

Nindou ndanai tiijari moaruwaiyusi, ḥga Sisasindi ḥginindinambo aboedifi haya haponda sihei wagabe ndanürgu. ¹¹ Sisas ai ana,

‘Kambohoani worimboru-rundeimbi nindou ai ambe mehomoyosi, ḥga asu wori ḥginemindimbohündə bogimondi kambohoani noumbofi tükümeifiyu.’

Buk Song 118:22

¹² Sisasimbo yangiriyo hifi ndanihü God ai nindou aboedambofembo ḥginindi masagado. Ahandi süngu animbo sihiri aboedambo-ndahumboyefi asu ai yangiri animbo nindou aboedambo-ndeamunimbui,” mehu.

¹³ Suda-yafe bogori nindou ranai fifirundi Pita weimbo Son ai moai skuri-yafani, ḥga moanindi nindou-yafani yiḥimbokoate-wataporı mayafandamboyo nindou ranai mahepünafundı. Raniyo horombo Sisas babidimbo hoahoangomo marundi ra ai fifirimarundi. ¹⁴ Nimboe sapo nindou aboedimarineri ranai ahafandi fikimi manürguwamboyo asu ahafanimbo nini akidou-amboani hoafikoate-memo. ¹⁵ Suda-yei bogori nindou ranai hoafimemonda Pita ai Son-dibo tüküyafine hena mahafani. Ai hafandaniyo bogori nindou ranai nimarimombo ahamundihöarı bogo simbori ndüwurimefundı. ¹⁶ Ai hoafiyomondühiyahomoya, “Nindou ndanahafanimbo nini nünürgu-mandihupira? Muŋguambo nindou Serusarem ḥgoafihündi ai fifirihindi sapo ai hepünifeimbi moatükünü ramarineandi ra. ḥga rani wambo asu sihiri ḥgiri didimondeföhü wani mbisefi. ¹⁷ ḥga rani hoafi ra muŋguambo nindoumbo goago wakinde-amboembohündə yowani mbisefomboane. Yowani mbisefani animbo nindoumbo Sisasindi ndüri ranahambo wataporimbo-yondürıkoate-mbeyafandamboane,” mehomo.

¹⁸ Ai asükayomo miŋgiyomo hürıhaupırı houmbo yahomopırıya, “Se yowani Sisasindi ndüri ranahambo nindoumbo wataporimbo-yondürı asu yamundifendüri-rapoani,” mehomo. ¹⁹ ḥga asu Pita ai Son-dibo simbori hoafiyafandühi safaniya, “Nine-hohoanimo God ai yifirayu ra se türüboardundi. Ro sihamundi hoafi süngu-mandihoyo asu Godındi hoafi süngu-mandihoyo? ²⁰ Sapo ro nine-moatükünü hoeiriho asu hoafi himboriye marihoandı ranahambo wataporimbo-hündambo ḥgiri ro yafambe kikihi-ndihoamindehi,” mehu.

²¹ Ai moai ahafanimbo karabusi-fepirimbo nafı fifirundi, sapo nindou muŋguambo ai hepünifeimbi moatükünü ramarineandi ranimbo Godimbo adükär-ani seihiı wambo. Raniyo Suda-yei bogori nindou ranai Sisasindi ndüri ranahambo wataporimboyo asu nindou yamundiferambo ḥginindi hamındı yowani yahomo mburumbı asükai aboedambo koamarıhaupırı. ²² Nindou hepünifeimbi moatükünü rarineandühi aboedimarineri ranana 40 himbanı ḥgasünde-andeimbiyu.

Anihondümbo-rihindeimbiyei didibafife hoafi

²³ Suda-yafe boboagori ranai Pita weimbo-babidimbo hoafi didiboado-marundi. Raniyafani ranihündambo ai mami anihondümbo-rihindeimbi

aheimbo-so hihireafine hafani Godimbo sihou-rundeimbi bogori asu Suda-yafe boboagori wataporimbo-marundi ra wataporimbo-marinandi.
²⁴Sisasimbo anihondümbo-rihindeimbi nindou ranai ranı hoafi ra himboriyei hehi munjuambo Godimbo didibafiyehi seiya, “Adükari serandi hifi, sünü, siriwara asu munju-moatükuni ranambe engoro ra nafimarandi. ²⁵Horombo yihoefi amoao Defit sihafi ratüpuriyu randeimbimbo Yifiafi Aboedindi süngu se hoafiyafühi safiya,

‘Nimboe munjuambo hifihündi nindou ra ŋginindaye?

Asu nimboe nindou ranai ŋgusüfo hohoanimo-koate hoafi firarühümündi?

²⁶Hifinindi adükari boboagori nindou ranai yifiarimbo yahomo houmbo guguriyafu hoafi firarindümo.
 Ran-ane hifandi-rundeimbi boboagori ranai Adükari asu Krais nindou aboedambofembo kafoariri hiniŋgimariri ahafanimbo hifinambo-fepirimbo hoafi firarindümo,’ masafi.

Buk Song 2:1-2

²⁷Herot, Pondius Pairat, Suda-yafe ndifo asu Suda ai Serusarem ŋgoafihü mamühiyahı Sisas Krais sihafi ratüpuri, ratüpuriyu-randeimbi se nindoumbo aboedambofembo kafoariwori hiniŋgimariwori ranahambo hoafi firarühümündi. ²⁸Nindou ndanai ndani-moatükuni ramarühindi ra sihafi yifiri sünguyo, sapo se horombo sihafi ŋginindinambo hoafi firandifühi ndani-moatükuni nda tükümbifeyo-wamboane safi masihawandi sünguyo. ²⁹Asu haponda Adükari se yihoefimbo yihibombiyeia sei hehi hoafi wataporimbo-marihündi ra himborindafi. Sihafi ratüpuriyefi-rihundeimbi yihoefimbo fandihawamunani animbo yihibokoate-sihafi hoafi ra wataporimbo-ndihumboane. ³⁰Asu se sihafi warı angünüm̄bi nendiyei-wamı nadowandürani aboedindahindühi Sisas sihafi ratüpuriyu-randeimbi ahandi ndürü süngu hepünifeimbi moatükuni ratüpürindafi.”

³¹Ai rarihi Godimbo didibafiyeli kikirihümündianiyi, wori guguriyahı nimareimbimayo ranai yabadımarandi. Raniyo Yifiafi Aboedi ranai ahei fiambe tüküfehüyo yihibokoate Godindi hoafi ra wataporimbo-marihündi.

Sisasimbo anihondümbo-rihindeimbiyafe fehefe hohoanimo

³²Munjuambo anihondümbo-rihindeimbi ranai hohoanimo mamamberihi hehi mami hohoanimo süngumarühindi. Raniyo asu ahei napo ra moai yihoefi yangır-ane sei, ŋga nindou mamamı ahei napo ra munjuambo aheimayo. ³³Hoafi sowandümo homo-rundeimbi ai God Sisasimbo yiſihündi botımariri hoafi wataporimbo-marundi ra ŋginindiyi. Raniyo asu God ai nindou ranaheimbo fehfendürimbo

ohoanimo-yundürühi afindi aboedi-aboedi-mareändüri. ³⁴⁻³⁵Nindou afindi ranambeahindi moai mami ai-amboani nini-moatkuni mbonimboramündu. Nindou hifi asu woreimbì-mayei ranai kakifihi koarihehi mburihü kaki ra sahümündi hei hoafi sowandümo homo-rundeimbimbo sehinda ai nindou napokoate-yeimbì mbonimborihümündiani yimburundi marundi.

³⁶Nindou mami ahanti ndüri Sosep ranihü manüngu asu raniyo hoafi sowandümo homo-rundeimbi ai ahambo ngorü ndüri Barnabas kamafoarüwuri. Ndüri Barnabas ranana ahanti nimindi ra ngsusüfoambe ngsüniramindı randeimb-an. Asu aiana Rifai sırıambeahindi Saiprusihündiyu. ³⁷Ai hifembüy hayamboyu hifi ra kakifihi sai mbura kaki ra semündü hu hoafi sowandümo homo-rundeimbimbo masagapuri.

Ananaias asu Safaira yifimayafe

5 ¹Nindou mami, ahanti ndüri Ananaias, ai ahanti nimorehi Safaira-dibo hifi bidifiri nindou ngorümbo kakifihimbo masabinando. ²Ai kaki ra ahambohunda bidifiri masihhenda nimorehi ai-amboani fifireandi. Nga asu bidifiri yangiri semündü hu hoafi sowandümo homo-rundeimbimbo masagapuri.

³Asu Pita ai hoafiyundowohü yahuya, “Ananaias, nimboe Satan ai sihafi hohoanimoambe nimirümbo Yifiafi Aboedi ranahambo wosihoafori-randühi kaki hifi-hündi masowandifi ra bidifiri dibonapi-marowanda? ⁴Se hifi masawandi ra sihafi hohoanimo yaŋgoriyo, asu kaki masowandifi ra se nini-moatkuni refemboayafi ra sihafi hohoanimo yangiriyo. Nga asu nimboe se rasüngu-marowanda? Yihoeſimbo-yopoani wosihoafi hoafimayafi, nga Godimboyo wosihoafi hoafimayafi.”

⁵⁻⁶Pita ai hoafimayuwa Ananaias ai hihimbori-yuhündamboyu yifi pimayuwa akohoandi nimori ai ahanti fi-nimoko ra hoearinambo himondiwuri sowarindümo homo dibonapimariwuri. Raniyo nindou afindi ranai rani hoafi ra himboriyei hehi yihibomaye. ⁷Ahanti nimorehi ai rani-moatkuni ramefeyo ra moai fifireandi, raniyo ngimi awa hohayamboyowane, ai asükai maho. ⁸Pita ai ranahambo düdureandühi yahuya, “Se hoafiyafindiri, hifi-hündi kaki masowandife ra ndearamboyowai?” mehuamboy. Asu simbori Safaira ai hoafiyowohü yahoya, “Yini, ra ndeariyo,” mehoamboy. ⁹Asu Pita ai ahambo simbori hoafiyundowohü yahuya, “Se nimboe sihafi nindowenihi-dibo Adükarindi Yifiafi ranahambo refe hoeifembo hoafi fimirinandisea? Hoeiro, nindou sihafi nindowenihambo hifikamarüwuri ranai yipurikimi aniŋgomo. Asu sihambo amboani ndowandümonini ngommo hifi kanduninimboemo,” mehuamboy. ¹⁰Hoafi niŋgoambe Safaira ai Pitandi yirikimi peyo yifimayo. Raniyo nindou akohoandi ranai sifomo

hoeirunda yifimayowamboyo sowandümo homo ahandi nindowenihandi fikimi hifi kamarundi. ¹¹ Raniyo Kraisindi nendi-yei asu amuri bidifiri raniyei rani hoafi ra himboriyei hehi yihibombaneyi.

**Hoafi sowandümo homo-rundeimbì ai
hepünifeimbì moatkuni ramarundi**

¹² Hoafi sowandümo homo-rundeimbì ai nindou-yei mbusümo hepünifeimbì moatkuni ramarundi. Raniyo anihondümbo-rihindimbi nindou ranai Godindi worambe Soromonindi Yibadi sei arihündi ranihü gugurimehindi. ¹³ Nindou bidifiri ranai moai ai-babidimbo fandihindi, ɳga ai aheimbo ahinimaye. ¹⁴ Raniyo nimorehi nindowenihì afindi hamindi ranai Adükarimbo anihondümbo-rihindühi, asu weaŋgurühi anihondümbo-rihindimbi maniboadei aheifihi pamarihindi.

¹⁵ Ranimbo-hündamboyo nindou ranai aŋgünüm̄bi nendi fufurihüm̄i-ndindüri hei naſi hohü fondiwami asu hoapari foasihi hehi kurimarihindi. Ai hohoanimo-yeihiya, Pita ai ɳgu ɳgasündeandani hüfihamindinambo ahandi hüfihamindihündi yifiafi ranai boakimbifoareanda sei hehi. ¹⁶ Serusarem ɳgoafikimi ɳgoafi adaburo ranihündambo nindou afindi ranai aŋgünüm̄bi asu moaruwai nendi nimareimbì fufurihüm̄i-ndindüri tükümehindi. Raniyo nindou munjuambo ranai aboedimehindi.

**Suda-yafe bogori ai hoafi sowandümo homo-
rundeimbimbo yowanı mehomopuri**

¹⁷ Hoafi sowandümo homo-rundeimbì ai rani-moatkuni ra ramarunda Godimbo sihou-rundeimbì ai Sadyusi-babidimbo ɳginindi-memo.

¹⁸ Raniyo ahamumbo kikihiripündümo mburumbo karabusambe hiningimarupuri. ¹⁹ ɳga asu nimbokoani Adükarindi sünambeahindi nendi ai karabus wori yipuri ra sübüdimarihenda tükümefundı.

Raniyo sünambeahindi nendi ranai hoafiyuhü yahuya, ²⁰ “Ngomo Godindi worambe ningomombo nimorehi nindowenihimbo simbori hohoanimo ranahambo wataporimbo-ndundüri,” mehupuri. ²¹ Raniyo hoafi sowandümo homo-rundeimbì ranai rani hoafi ra himbori-yomo houmbo Godindi worina siambe hondü homo nimorehi nindowenihimbo yamundi-marundi.

Godimbo sihai-randeimbì ai ahandi wandafi-babidimbo tüküyafundihi-yomo Suda-yei kansir asu bogori hondü ahamumbo gugurife wataporimbo hoafimemo. Raniyo nindou bidifiri hoafi sowandümo homo-rundeimbimbo karabus worambeahindi sepurimindimbo koamari-houpuri. ²² ɳga asu nindou ranai homo himboyomondane, hoafi sowandümo homo-rundeimbì ranai karabusi worambe moai nimarimo. Raniyo hihiriyafo homo Suda-yei bogori ranahamumbo hoafimemopuri. ²³ Ai homo hoafiyomondühi yahomoya,

"Karabus wori yipuri ra paru mburumbo karabus hifandiru-rundeimbi ai yipuri hifandu maningomo. Nga asu yipuri sübüdihoehü himboyefane, wori yangiri mafondaro," mehomu. ²⁴Karabus wori hifandiru-rundeimbi-yomondi bogoriyu asu Godimbo sesi sihou-rundeimbi-yomo ai rani-moatkuni ranahambo nününgufemboyo yahomo houmbo afindi hohoanimo-memo.

²⁵Nindou mami ranai süni hoafiyupurühi yahuya, "Himboriyomo, nindou se karabusimarüpuri ranana Godindi worambe nimorehi nindowenihimbo yamundundürühi mbaningomo," mehu. ²⁶Raniyo bogori-mayu ranai ratüpuriyomo-rundeimbi sepurimündü haya homo hoafi sowandümo homo-rundeimbi ra masiwapundümo. Nga asu nindou yamundiimarundi ranaheimoya, "Yihofimbo nimoeinambo ndihümunimboyei," yahomo houmbo moai nini nününgurüpuri.

Hoafi sowandümo homo-rundeimbi ranai yihibokoate-kansirimbo Godindi hoafi wataporimbo-marundi

²⁷Karabus hifandirundeimbi nindou ranai sowapurindümo homo guguriyafu wataporimbo-marundi ranambe Suda-yei bogori-yomondi himbohü wagabe hiniñgimarupuri. Godimbo sihai-randeimbi ai düdureapurihi yahuya, ²⁸"Ro sihamumbo nimorehi nindowenihimbo nindou ranahandi ndüri ranahambo wataporimbo yowanı masefi. Nga se wataporimbo marunda munjuambo nindou Serusarem ngoafihü ranai sihamundi hoafi ra himborimaye. Ran-ane se yihofimboa, se-ruri nindou ranahambo hifokoamarüwuri yahomo houmbo papihoafarimuni," mehomondamboyu. ²⁹Asu Pita ai hoafi sowandümo homo-rundeimbi bidifiri-babidimbo niñgomombo simbori hoafiyupurühi yahuya, "Ro Godindi hoafi yangiri animbo süngundihumboyefi, nga ngiri hifi ndanihündambo nindou-yei hoafi ana süngundihundi. ³⁰Se Sisasimbo nimi keimbi karihendeimbifihi tikoründümo parüwuri mbürümbo hifokoa-marüwuriyosi. Nga sihefi amoao-yei God ranai yifihundi botimari. ³¹God ai sünambe serümündi hafu ahandi warihondü waranı nindou sihefimbo aboedambofembo bogorimboriri hiniñgirira aningu. Ahandi süngu animbo munjuambo Suda ai moaruwai hohoanimo hiniñgi-ndihindühi aboedi hohoanimo süngundihinda ahei moaruwai hohoanimo ra amboawi mbüsümbui. ³²Rani-moatkuni God ai ramareandi ra hoeirihu hoahu anihond-ane sefi wataporimborihu arihundi. Asu Yifiafi Aboedi ai-amboani anihond-ane yaho arandi. Asu munjuambo nindou didiyei Godindi hoafi süngurihinda ranaheimbo Yifiafi Aboedi sagadüri arandi," mehu.

Gamarier ai kansirimboya hoafi sowandümo homo-rundeimbimbo hiniñgirou-safindüpuri mehu

³³Pita ai rani hoafi ra hoafimayuwa Suda-yei bogori nindou ranai nginindiyomondühi hoafi sowandümo homo-rundeimbi ranahamumbo

hifokoefepurimbo hohoanimo-memo. ³⁴ Iŋga guguriyafu wataporimbo-marundi ranambe ahinümbi hohoanimo yamunde-randeimbì nindou Farisihündi mami ahandì ndüri Gamarier ahambo ahiniyei rihündeimbì manüngu. Raniyu hoafi sowandümo homo-rundeimbì ranahamumbo guguriyafu wataporimbo-marundi ranamebahindi akidou tükmbeafundi mehu. ³⁵ Hoafi sowandümo homo-rundeimbì ranai botiyafu houmbo homondane Gamarier ai kansir ranahamumbo haofiyupurühi yahuya, “Israer nindou se rani-moatükuni ra hohoanîmondimo hoeindundühi animbo randundi mehupuri. ³⁶ Se Tadius tüküfi manüngu ra fifirundai. Ai hoafiyuhü yahuya, ‘Ro adükari bogori nindou-anahi,’ mehua 400 nindou ahambo süngumaruri. Iŋga ahambo gafman ai hifokoamariwura ahambo süngururü-rundeimbì ai gefondühi ahamundi ratüpuri ra hiningjimarundi. ³⁷ Asükai süngunambo gafman ai ndüri semindambe Garirihündi nindou mami ahandì ndüri Sudas amboani gafmani-babidi yifiarimbo nindou bïdifiri masepurimündu. Ai ahambo süngururü-rundeimbì masepurimündu, iŋga ahambo hifokoa-mariwuramboy ahambo süngururü-rundeimbì ranai mafefoundi. ³⁸ Ranimboane ro haponda sihamumbo hoafehapuri, Se nindou ndanahamumbo nini nününgufepuripoani. Rani-moatükuni ai rawarundi ra hifi ndanihündambo nindou-yomondi ratüpuryo ana, iŋgiri aboedindo. ³⁹ Asu rani-moatükuni ra Godindi-mayoayo ana, se iŋgiri yowani mbisimo kikihi-ndüpürindümo. Rawarundi ana, se God-babidimbo-anemo yifiar-ayomo,” mehuamboemo.

⁴⁰ Suda-yafe bogori ranai Gamarierindi hoafi süngurundühi hoafi sowandümo homo-rundeimbimbo mïngiyomo hûrihopura mahomondamboy buburupuri mburumbo moani koarihoupurühi yahomoya, “Se yowani nimorehi nindowenihimbo Sisasindi ndüri ranahambo wataporimbo-yondüripoani,” mehomopuri.

⁴¹ Raniyo hoafi sowandümo homo-rundeimbì ranai hihif-hihifì kapeihi mahomo. Sapo God ai ahamumbo Sisasindi sünguna tiŋrifio masagapuri ranimbo. ⁴² Raniyo munjuambo si Godindi worambe asu nindou-yei worambe homo aboedi hoafi yamundi-rundürühi nindou ranaheimboya, Sisas Krais ranana God ai ahandì nendambo aboedambo-fendürimbo kafoariri hiningi-marir-ani, mehomo.

Hoafi sowandümo homo-rundeimbimbo fehefembo nindou 7 kafoaru hiningjimarupuri

6 ¹ Rani-simboani süngurihindeimbì ranai afindi hamindi tükümehindì. Raniyo asu süngurundeimbì Grik hoafi hoafümbi ai Aram hoafi hoafümbi ranahamumbo iŋginindimarundüri. Ai yaru hoafiyomondühi yahomoya, “Muŋguambo si sehündi nindou sesikoate-yeimbì ranaheimbo farihehindüri arihündi, iŋga nimorehi kai rohündi ranaheimbo ana moai farihehindüri rihündi,” mehomo. ² Raniyo hoafi

sowandümo homo-rundeimbi 12 ranai muŋguambo süŋgurihindeimbi mborai yahomo hürighoundüri houmbo hoafiyomondühi yahomoya, “Asu ro Godindi hoafi bakarihefe ra hiniŋgife hefe sesi yimbufe ana, aboedi hamindiyopoani.³ Ranimboane wandaſi mami se siheiambeahindi nindou 7 ndofe ſifirife hohoanimo asu Yifiafi Aboedi ahamundi fiambe nimaripureimbi kaboadu hiniŋgindüpuri. Rananimbo sihiri ranı ratüpuri ra hifandimbo ahamumbo hiniŋgindihu-purimboane.⁴ Rananimbo asu ro nindoumbo Godindi hoafi yamundife asu didibafife ra randihumboane,” mehomo.

⁵ Muŋguambo nindou ranai ranı hohoanimo ranahambo yifirimaye. Raniyo Stifen ḥiginindi anihondümbole haya Yifiafi Aboedi ahanti fiambe adükari nimaroweimbiyu, Firip, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas asu Nikoras Suda-yafe ndifohündi ahei rotu süŋgureandeimbiyu. ⁶Nindou ranahamumbo hoafi sowandümo homorundeimbi-yomondi himboahü hiniŋgimarupuri. Raniyo ranı ratüpuri ra refembohündi kafoefe hiniŋgitembo ahamundiwami warı nandu houmbo didibafimefundı. ⁷Raniyo Godindi hoafi ranai muŋguambo hifi hoahoangohü Serusaremihü nindou süŋgurihindeimbi ranai adükari tükümehindi. Raniyo asu Godimbo sihou-rundeimbi afındı ranai hoafi ra himboriyomondühi anihondümbo-marundi.

Suda ai Stifenimbo papi-hoafimaruri

⁸ Stifenimbo God ai aboedi-aboedirirühi ḥiginindi masagadowa nimorehi nindowenihîyei mbusümo hepünifeimbi moatükuni yare marandi. ⁹Asu Suda-yafe rotu, moani ratüpuraṁbeahindi aboedambomehindi sei arihündi ranambeahindi nindou bidifiri ranai tüküyafu Stifen babidimbo hoafinambo simbori hoafi-memo. Aiana Sairini, Areksandria ḥgoafi asu Sisiria, Esia profens hündi-yomo. ¹⁰Ḥiga asu Yifiafi Aboedi ranai Stifenimbo fariherühi ahanti hoafi ranai ḥiginindiyo haya ndorihoeimbi-mayoia moai ai-babidimbo hoafinambo simbori-simbori-yomo.

¹¹ Raniyomo nindou bidifirambo dibo hüti-hüti-marüpuri ho hoafiyowohüya, “Ro himboriyefani Stifen ai Moses asu Godimbo tirifoefe hoafimayu,” yahombo. ¹² Ramehomo-ndamboy Suda-yafe boboagori, ahinümbi hohoanimo yamundu-rundeimbi asu nindou muŋguambo aheimbo ḥgusüfoambe moaruwai-marandüri. Raniyo homo Stifenimbo kikihirundümo houmbo Suda-yafe boboagori-yomondi fandife hoafi ſifirife ranambe sowaründümo mahifomo.

¹³ Raniyo nindou bidifiri sowapurindümo hiniŋgimarupuri tikefehefe Stifenimbo wosihoaforyuhüya, “Nindou ndanai ana Godindi wori asu Mosesindi ahinümbi hohoanimo ranahambo tirifoefe hoafimayu.

¹⁴ Ro himboriyefani ai hoafiyuhü yahuya, ‘Sisas Nasaretihündi ai

wori nda biriboa de mbunda asu Mosesindi hohoanimo horombo sihefimbo masendi ra ɳgorü-süngundeambui,’ mehu,” mehomo. 15 Murguambo nindou hoafi fifirifembo gugurimefundı ranai Stifenindi ɳgusümboarambe hoeirundane, ahanti ɳgusümboari ranai sünambeahindi nendi-yomondi ɳgusümboari nahuraimayo.

Stifen ai kansirimbo hoafi bokarimarihendi

7 1 Godimbo sihai-randeimbı adükari bogorı ranai Stifenimbo düdurirühi yahuya, “Ndani-moatkuni wataporimbo-arundi ra anihondüyo?” mehuamboy. 2 Asu simborı Stifen ai hoafiyuhü yahuya, “Amongo mam-anemo asu ape mam-anemo, awi se wandi hoafi himbori-yomo. Sihefi amoao Abraham ai Haran ɳgoafinambo hokoate Mesopotemia hifihü nünguambe Adükari God ɳginindeimbı ranai ahambo-o tükümeifiyu. 3 Raniyo God ai hoafiyundowohü yahuya, “Sihafi hifi asu fikiminindi hiniŋgindo hawa ɳgorü hifi ro naſuindahanı raninambo ɳgafi,” mehundo. 4 Raniyo Abraham ai Kardia hifi hiniŋgire haya hu Haran ɳgoafihü manüŋgu. Asu ahanti afındı ai yifimayuamboy God ai koamarıheira haponda se anıŋgomo ndanıň Hü hihirifi sünı manüŋgu. 5 God ai moai Abrahamimbo hifi ra akidou-amboani kikireando. Ȑga Abraham ai nimorikoate-yuambe God ai hoafiyuhüya, “Hifi nda ndahanınani sihafi nimori asu ahuirıhoandi ahei hifindimboe,” mehundo. 6 God ai Abrahamimbo ndare hoafiyundowohü yahuya, “Sihafi ahuirıhoandı ranai hifikoate-ndei hehimbo ɳgorü nindou-yei hifihü Ȑgei nimboeimboyei. Rananimbo nindou rani hifihündi ranai 400 himbanı aheimbo moani ratüpuriyei rihündeimbimbo ndihindürühi moaruwaimbo-ndihindürimboy. 7 Ȑga asu süngunambo ana nindou didiyei aheimbo moani ratüpuriyei rihündeimbimbo-arihindüri ranaheimbo tiŋirifo ndahandürimboyahi. Asu süngunambo ahei nimori ai rani hifi ra hiniŋgindihi hehi ndühi didei wambo ɳgusüfo pandihindürimboy. 8 Fihoearı kefe tırıhefe hohoanimo ra God ai Abraham-dıbo hoafi fıramündi masihendi. Raniyo süngunambo Abraham ai ahanti nimori Aisakimbo 8 siyuambe fihoearı kari tırımarıherü. Aisak amboani ahanti nimori Sekopimbo hoearı kari tırımarıherü, asu Sekop amboani ahanti nimori 12 sihefi amoao mami ahamumbo ramareapuri.

9-10 Sekopindi nimori apodoho mami-memo ranai ahamundi akidi Sosepimbo yiboaruko-rüwürühi-yomo Isipinambo moani ratüpuriyo randeimbı nindoumbo-fembo nindou-yomondi warıhümarıwuri. Ȑga God ai, ai-dibofihu ahanti tiŋirifo ranambeahindi aboedambomariri. God ai Sosepimbo ndorihoeimbi fifirife masagado ranimbo ahanti adükari bogorı ranai ahınırürühi hohoanimoyundo marandi. Ranimboy Isip-yafe adükari bogorı ranai gafmani-yomondi adükari bogorimbomarira ahanti worambe munju-moatkuni enjoro ra hifandimarandi.

¹¹ Raniyo süngunambo Isip asu Kenan hifihü yahimo afindi tüküfehü nümbürühündi sesi yapatapariyohü sesikoate-yeihi wembo afindi tükümfeyo. Raniyo Sekopindı nimori sihefı amoao mami ranai sesikoate-memo. ¹² Nga asu Sekop ai Isipihü wit engoro hoafi himboriyu haya ahandi nimori sihefı amoao mami ra weanjurühi hondü koamarıhepuri. ¹³ Asükai hihiriyafu mahomondamboyo Sosep ai ahandi amongo mamimbo ro Sosep-anahi mehua asu Isip-yafe adükari bogori ranai Sosepindi amongo mami ra fifirimareapuri. ¹⁴ Raniyo Sosep ai ahandi afindi Sekop asu fikiminindi 75 nimorehi nindowenihi ra semindindüri Isipinambo hombohında nindou koamarıhepuri. ¹⁵ Raniyo Sekop ai ahandi nimori-babidimbo homo Isipihü ningomombo sihefı amoao mami ra ranihü munju yifisafimemo. ¹⁶ Raniyo asu ahamundi fi-nimoko ra Sekem ngoafinambo sowapurindümo mahifomo hifi-kefepurimbohunda. Sapo Sekem ngoafihü horombo Abraham ai Hamorindi nimori-yomondi-mayo yifi samboefembo hifi kakinambo pemimayu ranambe samboefe-purimbohunda.

¹⁷ Horombo God ai Abraham-dibo hoafi firamündi masihendi ra asu anihondü tüküfehü Israerihündi nindou Isipihü animboei ranai afindi safi tükümhendii. ¹⁸ Asükai süngunambo nindou mami Sosepimbo fifirifikoate ai adükari bogorimbofi tüküfi haya Isip hifandımarandi. ¹⁹ Raniyo süngudidi adükari bogori-mayu ranai sihefı amoao mamimbo wosihoafori-randürühi aheimbo moaruwaimbo-mareändüri. Raniyo ahei nimori ra yifisafimbeyeia yahuhaya moanambühı hiniŋifendürimbo hütihoafimarandüri. ²⁰ Rani-simboaniyo Mosesimbo hondi ai wakimarinimdoa aboedi himbomayua asu God ai ahambo hohoanimomayundo. Raniyo Mosesimbo ahandi afindandi worambe ɳgimi amoamo hifandımarıhorı. ²¹ Asu Mosesimbo moanambühı masihehoramboyo Isip-yei adükari bogorindi nimorehi nimori ai serimindi haya ahandi nimorimbore moanguimariri. ²² Raniyo Isipihündi ranai Mosesimbo ahei munjuambo hohoanimo aboedi ra yamundımarıhorı. Asu ai ɳginindi nindouyu haya munju-moatkuni ai hoafiyuhü yare marandi.

²³ Moses ai 40 himbaniyu haya ahandi nendi Israer aheimbo ho hoeifendürimbo hohoanimomayu. ²⁴ Moses ai huane Isipihündi nindou mami ai Israerihündambo moaruwaimbomariri. Raniyo Israerihündi mayu ranahambo hoarehırumündi haya Isipihündi-mayu ranahmbo buburüri hifokoamariri. ²⁵ Moses ai ahandi nendambo hohoanimoyuhıya, God ai wandi warı süŋgu afarihendüri ra fifirimbirıhi-ndamboane mehu, nga ai moai fifirihindi. ²⁶ Ngorü sinambo asükai huane Israerihündi yimbu ranai yifiari-mayaframbo kikifepirimbo mehu. Raniyu hoafiyupırıhi yahuya, ‘Se nimboe simborı buburüri-ayafandi, nga se-anapodoho-anafani,’ mehpıri. ²⁷ Raniyu nindou ngorü, ngorü-dibo yifiari botimareandı ranai Mosesimbo nınindırı pirırıhi yahundoya,

‘Düdi sihambo yihoefi bogorimbore asu nindou yiboboferambore hiningimareanina? ²⁸ Se hamani Isipihündi hifokoamariwori nou asu wambo hifokoa-mandowandiriyo?’ mehuamboyu. ²⁹ Moses ai raní hoafi himboriyu haya Isip hifi hiningire haya hu Midian hifihü manüngu. Ai ranihü nüngumbo sünguna nindouwenihi nimori yimbu kamareapiri.

³⁰ Asu 40 himbani howane süngunambo sünambeahindi nendi ranai Mosesimbo-so nimi-wohi furikoate-reandühı Sainai wafukimi nimiwami hai imami ambere tükümefiyu. ³¹⁻³² Moses ai rani-moatükuni ra hoeire haya hepünifi afindi hohoanimoyuhü akımı türüfoefe hoeifembo mahu. Ranıyo Adükari ai hoafiyundowohü yahuya, ‘Ro sihafi amoao mami, Abraham, Aisak, Sekop ahamundi God-anahi,’ mehuamboyu Moses ai hihamindariyuhü hoeifembo yihimbomayu. ³³ Adükari ai hoafiyundowohü yahuya, ‘Sihafi yiri hoearı ra safurihoefi ńga, se hifi haponda animbań ndanana wandi yaŋgir-ane. ³⁴ Wandi Israer nindou ranaheimbo Isipihü nine moaruwai moatükuni ramarihindi ra hoeiriheandi. Asu ro ahei arani ra himboriya heheamboyahi Isipiyei warambeahindi aboedambo-fendürimbo makosahi. Ranimboane haponda Moses sihambo asükai Isipinambo koandiheheanina ńgamboyafi,’ mehu.

³⁵ Moses mami ranahamboyo weangurühi Israerihündi yimbu ai hoafiyafinandowohüya, ‘Düdi sihambo bogorimbo-mareanini asu hoafi himboriyohü yiboboferambo mareanina?’ masafinando. Asu mami aiyu God ai sünambeahindi nend nimiwami hai imamiambe tükümefiyu ahanti ńginindinambo ahambo bogorimbofe asu Israerimbo aboedambofembo koamariherü. ³⁶ Moses ai Israerihündi nindou ranaheimbo Isipihündi semündündürı mahu. Ai hepünifeimbi moatükuni Isipihü asu Hambur siriwara ranihü rareandühı 40 himbani nimiwohi furikoate-reandühı manıboadei. ³⁷ Moses mami ranaiyu Israer nindoumbo hoafiyundürühi yahuya, ‘God ai ahanti hoafi hoafiyu-randeimbi ro nahurai seambeahindi ndagadürimbu’ mehundüri. ³⁸ Moses mami ranaiyu Israer-babidimbo nimiwohi furikoate-reandühı guguriyahı mamarei. Asu ahamboyu Sainai wafuambe sünambeahindi nendi ai hoafimayundo. Ai Godındi hoafi yaŋgiri ningo hohoanimo sairandeimbi ra semündü haya sihefimbo masendi.

³⁹ Ńga sihefi amoao mami ranai moai Mosesindı hoafi himboriyeyei. Ai ahanti hoafi sahümündi pirihi hehi asükai Isipinambo hombo hohoanimomaye. ⁴⁰ Ai Aronimbo hoafiyahündowohü sahündoya, ‘Moses ai yihoefimbo Isipihündi semündümuni masüfu, ńga ahambo nini-moatükuniyo tükümefeyo ra ro moai fífirihundi. Ranimbo animbo se god mami nafindandani ai yihoefimbo aboedi nafi semündümuni mbihuwanboane,’ masei. ⁴¹ Ranıyo nindou-mayeı ranai tıkai god burmakau nimori nahurai nafrühü mburihü sesi sihehindühi warinambo hüti naſiyoweimbi tıkai god ranahambo hihifi-hihifimaye. ⁴² Ranimboyo

God ai aheimbo daboadi hihiri-mareandüra ai hüfihamindi, amoamo, mupui ranahambo hohoanimomaye. Sapo Godindi hoafi hoafiyomo-rundeimbi-yomondi bukambe mapeningo süngu. God yahuya,

“Israer, se nimi wohi furikoate-reandühi 40 himbani manimboei ra moai wambohündüra sesi sihehindi.

⁴³ Se ser worimbombo sahümündi mahei ra
wambo-hündambo-yopoani,
ŋga tikai god Morek asu
Refan rani god sisami mupuiyo nafirühü mburühü hohoanimoyei
marühündü.

Ranimbo-hündambo animbo ndühindambo koandihe-heändürani
Babiron hifinambo ŋgeimboyei,”

Amos 5:25-27

mehu.

⁴⁴ Nimi wohi furikoate-reandühi nimboeiambe worimbombo ser
ra ai-babidimbo menjoro ranambeyo God ai sihefi amoao mamimbo
hoafiyu marandi. Ser raninambo worimbombo hohoanimo ra God ai
Mosesimbo hoafimayu-ndowamboy ahandi hohoanimo-mayu sünguru
worimbomarundi. ⁴⁵ Asükai süngunambo amoao mami ranahei nimori
ranai ser ra sahümündi hehi Sosua-babidimbo ŋgorü nindou-yei hifi
kosemindimbo mahei. Sihefi amoao mami ranai tükümhindamboyu
God ai ahei himboarühi ŋgorü nindou ranaheimbo hemafoareändüri.
Raniyo ser raninambo worimborühü hiningirihinda niŋgo hombo
adükari bogori Defit nünguambe tükümefeyo. ⁴⁶ Sapo Defit, God ai
ahambo hihif-hihifyundo-randeimbi-mayu ranai didibafifihi yahuya, ‘Se
yini mbisafani, ro Sekopindi God sihambo aboedi wori worimbondiha,’
mehundo. ⁴⁷ ŋga Soromoniyu Godindi wori ra worimbomarandi. ⁴⁸ ŋga
God Nimoamo Hondü ranai ana moai wori nindou worimbo-rundeimbi
ranambe nimaru, sapo Godindi hoafi hoafiyu-randeimbi ai hoafimayu
süngu. ⁴⁹ God ai hoafiyuhü yahuya,

‘Sünü ana wandi nimarimbo muŋgu-moatükni hifandimbo fond-ane,
asu hifi ana wandi yitiŋari pühiyo nimarimboane.

Asu se wambohündü nini-moatükni wori worimbo-mandundiyo?

Asu ro fi hefe nimari fondimbo ra hohoanimoyahai?

⁵⁰ Sapo se fifiri-ndihindi ro wandi warinamboy muŋgu-moatükni ra
naſimarihandi,’

Aisaia 66:1-2

Adükari ra mehu,” mehu.

⁵¹ Stifen ai kansirimbo hoafiyupurühi yahuya, “Sihamundi hohoanimo
ana anihondümbofekoate nindou-yei nahurai tapihamiyomboane. Se-ana
himboambekoate-yomondühi moai Godindi hoafi himbori-yomo rundi.
Ranimboane se Yifiafi Aboedindi hoafi himborikoate-ayomo sihamundi
amoao mami ramefundı nou. ⁵² Sihamundi amoao ai Godindi hoafi
hoafiyomo-rundeimbi horombo hondü maniŋgomonda hifokoepepurimbo

mehomo. Ranai horombo hondü hoafiyomondühi yahomoya, ‘Süngeunambo nindou mami Mbumundi Hohoanimo-yurandeimbi tükündüfimbui,’ mehomo, nga sihamundi amoao ai hifokoamarüpuri. Asu se haponda ranahambo daboadi hihirundühi hifokoamarüpuri.⁵³ Se Mosesindi ahinümbi hohoanimo God ai sünambeahindi nendandi süngu masagado ra masahümündiyosi, nga se moai süngurihindi,” mehu.

Stifenimbo nimoeinambo hifokoamarüpuri

⁵⁴ Kansiri-memo ranai rani hoafi ra himboriyomo houmbo Stifenimbo ηginindirurühi yahafi hitimarundi. ⁵⁵ Ijga Yifiafi Aboedi ranai Stifenindi fiambe farifehüyo sünambe himbomayu hafu. Raniyo ai Godindi himboa-mupuimbo-randeimbi si ra hoeireandane, asu Sisas ai ahanti warihondü warani manüngu. ⁵⁶ Asu Stifen ai hoafiyuhü yahuya, “Himboriyomo! Ro hoeiriheanda sünü ai bureandühiyo Nindou Hondü ranai Godindi warı hondü warani manüngu,” mehu.

⁵⁷ Ai rani hoafi ra himboriyomo houmbo, himbo tühifo warinambo kikiru papiründümo mburu puküna hoafi karihoemo houmbo pipiyomo homo Stifenimbo kikihimarındümo. ⁵⁸ Raniyo ηgoaf-ambeahindi moanambühi sowaründümo homo hifokoefimbo yahomo houmbo nimoeinambo hüfütimaruri. Nindou horombo ahambo papi-hoafimaruri ranai ahamundi warı hoandari ηgisihari hoeari ra yimündündümo nindou mami hoarifi ahanti ndüri Sor ahanti yirikimi kurimarundi. ⁵⁹ Stifenimbo nimoeinambo hüfütirüwurambe didibafifihü yahuya, “Adükari Sisas, se wandi yifiafi ndowandifi,” mehu. ⁶⁰ Ai piyu yimindoho yimbunambo niñarümbo puküna hoafi karihoe Hüfütirüwurambe “Adükari se yowanı ahamumbo moaruwai hohoanimo ndanimbohunda

8 tijirifo segupuripoani,” yahu mbura yifimayu. ¹ Stifenimbo hifokoamarüpuri ra Sor ai aboed-ane, mehu.

Sor ai Sisasimbo anihondümbo-rihindeimbimbo moaruwaimbo mareandüri

Rani-simboani munguambo anihondümbo-rihindeimbi Serusaremihü maniboadei ranaheimbo piyei hehi moaruwaimbo marihindüra Sudia asu Samaria-yafe hifina bukürümayei. Ijga hoafi sowandümo homo-rundeimbi ai yanğıri Serusaremihü maningomo. ² Anihondümbo-rundeimbi nindou bidifiri Godindi hohoanimo yanğıri süngurundeimbi ai Stifenimbo pukünambo aranihoafiruri mburu hifi-kamariwuri. ³ Raniyo asu Sor ai anihondümbo-rihindeimbi-yafe hohoanimo moaruwaimbo-reändürühi hu worini-woriniyuhü worambeahindi nimorehi nindouwenihi kifi hürämündindüri hu karabusambe hinirjigireandüri marandi.

Firip ai Sameria ηgoafihü aboedi hoafi bokamarihendi

⁴ Anihondümbo-rihindeimbi ai munguambo ηgoafihü bukürümayei ranihü aboedi hoafi bokarihoemo marundi. ⁵ Raniyo asu Firip ai

Sameria-yafe adükari ngoafina hanü Sisasimbo ai Krais-anı yahu wataporimbo-marandi. ⁶Raniyo asu nindou afındı ranai ahanti hoafi himboriyeihi hepünifeimbi moatkunki ramareanda hoeirihindühi ahanti hoafi wudipoaporıhi himborimayeı. ⁷Nindou ranahei fiambe moaruwai nendi mamarondüriyosi, ıga Firip ai hemafaoreandüra wuruniyombo gorefoendühi nindou ranaheimbo hiniŋgimarıhindüri. Asu nindou afındı yiri warı nimokoyeimbı tiŋarı moaruwaimbü ranai-amboanı aboedimayeı. ⁸Raniyo asu nindou afındı ranai ranı ngoafihü afındı hihifi-hihifi-mayeı.

⁹⁻¹⁰İga nindou mamı ahanti ndüri Saimon ranı ngoafihü manüŋgu. Ai himoarokora randeimbiyu, raniyo asu Samariahündi ai hepünimehindi. Saimon ai hoafiyu randühiya, "Ro adükar-anahi," yahu marandamboyeı, amongohoandı asu akohoandı munguambo ahanti hoafi wudipoaporıhi himborimayeı. Nindou ranai hoafiyeyeihi seiya, "Nindou ra ıginindeimbańı asu ıginindı ra Godindı nahurai adükar-ane," sei marihündi. ¹¹Asu Saimon ai afındımbı ıgongoani hoafi yare maranda hepünahindühi ahanti sün̄guyahi marihündi. ¹²İga Firip ai God ıginindı hifandarandı asu Sisas Kraisindı aboedi hoafi ra wataporimbo maranda nimorehi nindouwenihi ranai Firipindı hoafi himboriyeihi hundürümayeı. ¹³Saimon amboa Godindı hoafi anihondümbo-mareanda ahambo hundürümärüra asu Firip-dıbo manüŋgu. Ai hoeireandane, Firip ai hepünifeimbi moatkunki ramareanda, asu ai afındı hohoanimo-mayu.

¹⁴İga asu raniyomo hoafi sowandımo homo-rundeimbi Serusaremihü manıŋgomı ai hoafi himboriyomondane, Sameriahündi ai Godindı hoafi anihondümbo-marihindi. Raniyo Pita asu Son aheimbo sowana koamari-haupira mahanıfani. ¹⁵Ai tükyafıne anihondümbo-rihindembi-mayeı, ranaheimbo-hündambo Godımbı didibafı-yafıneandühi safaniya, "Sıhafı Yifiafi Aboedi aheimbo dabadüri," masafani. ¹⁶Nindou ranai Sisasindı ndürinambo yangırıyeı hundürümayeı. İga awı moai ranı simbonı Yifiafi Aboedi ai aheiwamı koso. ¹⁷İga asu sün̄gunambo hoafi sowandıfanı hafanı-rinandeimbi ai ahafandı warı aheiwamı manandineanda, Yifiafi Aboedi aheiwamı makoso. Raniyu asu Saimon ai kaki semündü-haya, ahafanımbı sowana hu hoafiyupırıhi yahuya, ¹⁹"Iginindı ra wambo amboa seneandırı, rananımbı asu ro-amboa wandi warı nindou ranaheiwamı nandiheandani, Yifiafi Aboedi aheiwamı mbikoso-amboane," mehu. ²⁰İga Pita ai simborı hoafiyuhü yahuya, "Rani-moatkunki God ai moanı asendı ra, asu se nimboe kakinambo pemimbo hohoanimoayafa? Ranana se sıhafı kaki ranı bitapindo yifindamboyafi. ²¹Se ıgırı Godindı-mayo ratüpuri ndanambe keboawandı. Nimboe sapo sıhafı

hohoanimo ra Godindi himboahü aboediyopoani, ḥga moaruwai-an. ²² Ḥga ranimboane se didiboadindo hohoanimondafühi animbo, sihafi moaruwai hohoanimo randühindo hiningindowandi. Asu se Adükarimbo didibafindafoando rananimbo ai sihafi ḥgusüfoambe moaruwai hohoanimo ra amboawi mbüsümbui. ²³ Ro fifiriheandi, se-ana hohoanji afindeimbanafı asu sihafi ḥgusüfoambe moaruwai ranı hohoanimo ranane nimiririnimbo hifandaranini,” mehu. ²⁴ Saimon ai simborı hoafiyuhü yahuya, “Se wambo farihefembohündambo Adükarimbo didibafı-ndafoandani animbo, asu rananı moatükuni se hoafimayafı ra ḥgiri tükündifeyo,” mehu.

²⁵ Asu Pita weimbo Son ai nini-moatükuni Adükari ai ramareandi ra ai hoafiyafinandüri mburinambo, asükai Serusareminambo hihiriyafine mahahüfani. Nafınambo hahüfandühi, Samaria-yafeihü mungua ḥgoafi adaburo ranaheimbo Adükarındı hoafı ra bokamariheneandüri.

Firip ai Itiopia-hündambo aboedi hoafı bokamarihendi

²⁶ Sünambeahindi nendı mami ai Firipimbo Serusaremiḥü hoafiyuhü yahuya “Botiyafo, gebü Gasa ḥgoafinambo nindou ḥgoafi naŋgokoateyo nafi gadifi,” mehu. ²⁷ Raniyu asu Firip ai botifi yaha hanühi ranı nafihü Itiopiahündı mami hoeimariri. Nindou ra Itiopia-yafe adiükari bogori nimorehi Kandas ahандi kaki hifandirandeimbi bogoriyu. Nindou ranai timoefi kariwurimb-ani. Ai rotumbo-hündambo Serusareminambo mahafu. ²⁸ Asükai ahандi karisambe ḥgoafina hihirifi mahu. Karisambe huhü Aisaia Godindi hoafı hoafiyu randeimbi ai bukambe sürü papimarandi ra nafına hübüdümara hu. ²⁹ Raniyo Yifiafi Aboedi ai Firipimbo hoafiyohü yahoya, “Akimi ḥgafı karisi-kimi nimbafi,” meho.

³⁰ Raniyu Firip ai pipiyu hu, karisi fikimi-fiyuane, nindou ranai buk Aisaia sürü papimarandi ra ritimimaranda himboriyu haya düdufihi yahuya, “Hoafı se ritimimarandi ra awi fifirohawambo wamboyafi?” mehuamboyu. ³¹ Asu ai simborı hoafiyuhü yahuya, “Nindou wambo hoafı ranahandi nimindi fifirife hoafikoate-ayu ana, ro ḥgiri aboedi fifirindiheandi. Ḥga se mborai sihüfi, fareafo, ro-dibo karisambe nimandembo,” mehundo.

³² Nindou buk hoeimareandi ranai ndare hoafiyohü yahoya,
“Ahambo sipsip hifokofembo sowandümo ahomo nahuraiyo
sowaründümo mahomo.

Sipsip wei ninendı tūpuri-hehindani, heikoate-ayo nou
nindou nda moai simborı yafambe fare hoafiyu.

³³ Ai ahambo amoani-ŋgeimbi moatükuni rarihindühi moai didiboa-dorihori papi-hoafirihori.
Hifi ndanihü hifokoa-marüwura ai nimorikoate yifimayu,
ranimboane ahандi nimori ningko-koateayeı,” meho. *Aisaia 53:7-8*

³⁴Kakī hifandira randeimbī ranai Firipimbo düdudindowohü yahuya, “Hoafindafindiri, Godindi hoafi hoafimbi ra dabui hoafimayu? Ahandi fimbouy, asu nindou ḥgorümboyu?” mehuamboyō. ³⁵Raniyo asu Firip ai ahambo Aisaiandi buk ranihü piyu hayambo, Sisasindi aboedi hoafi ra yamundimari.

³⁶⁻³⁷Ai nafisün̄gu hanifani, himoni tüküme fineandi. Nindou kaki hifanda randeimbī ranai hoafiyuhü yahuya, “Hoeiro, hoe apuiaro ra, ḥga wambo hundürüyondirimbo ra moai nini-moatkuni gureandiri,” mehu. ³⁸Nindou ranai karis ḥgingini-mareanda manīgo. Raniyafani hanifani himoni kosifoene Firip ai ahambo hundürümarüri. ³⁹Hoe hinīgirine hena hahüfandane, Adükardini Yifiashi ai Firipimbo nimai serimindi maho. Nindou kaki hifanda randeimbī ranai Firipimbo moai asükai hoeiriri, ḥga nindou ranai ahandi nafisün̄gu hihif-hihifi-kameihi mahu. ⁴⁰Firip ai Asdot ḥgoafihü tüküfi haya Sisasindi aboedi hoafi wataporimbora hüfumbo Sisaria ḥgoafihü tüküme fiyu.

Sor ai Sisasimbo anihondümbo-mariri

9 ¹⁻²Rani-simboani Sor ai Adükarimbo sün̄gurihoreimbimbo hifokoako-foefendürimbo hoafi, hoafiyumarandi. Raniyu asu Godimbo sesi sihai-randeimbī bogori adükari sowahi hu, hoafiyundühi yahuya, “Damaskus ḥgoafihü Suda-yei rotu worambe fandihī arihündi ranaheimbo pas papinda koandihawandi. Pas ranambe hoafindafühi animboya, ‘Sor ai nindowenihiyu nimorehiyo Sisasindi nafi sün̄gurihindeimbī ranaheimbo hoesiareändüri ana, watijari hüputüpu-ndihendüri ndemündündüri Serusaremina ḥgumbui,’ mbisafi,” mehu. ³Raniyo asu Sor ai pas ra semündü hu Damaskus ḥgoafikimi tüküfiyuane, nimehünou sün̄nambeahindi wabürüsí nahurai ahandi fihi sümäfoareandi. ⁴Sor ai hifini piyu yaŋgurimbo himboriyuwane, hoafi mami hoafiyondowohü yahoya, “Sor, Sor, nimboeafi se wambo moaruwaimbo arowandiri?” mehondo. ⁵Raniyu asu ai simbori hoafiyuhü yahuya, “Adükari, Se didiya?” mehuamboyu hoafi ranai simbori hoafiyondowohü yahoya, “Ro Sisas-anahi, se wambo moaruwaimbo arowandiri. ⁶Se botiyafo, hawa adükari ḥgoafinambo ḥgafi. Ranihü nindou mami ai se nini-moatkuniyo refembo ra hoafindün̄nimbui,” mehu.

⁷Sor-babidi nindou mahomo, ranai hoafikoate homo manīgomō. Hoafi ra himboriyomo, ḥga asu nindou fi ra moai hoeirüwüri. ⁸Raniyo Sor ai botifi himboari birihoei himbomayu, ḥga asu moai nini-moatkuni hoeireandi. Raniyo asu nindou ai-babidimbo mahomo ranai Damaskusinambo wamburündumo mahomo. ⁹Asu ḥgimi sihi ahandi himboari ranai rahurai yaŋgiri manīgo howa moai sesi sesü, hoe sümündi randi.

¹⁰Sisasimbo süngureandeimbì nindou mami Damaskusihü manüŋgu ra, ahandi ndüri Ananaias. Ai ranipoani moatkunì yafogoadinambo nahurai hoeireandane, Adükari ai hoafiyuhü yahuya, “Ananaias,” mehuamboyu. Ananaias ai yahuya, “Adükari, ro-ana ndanimboahi nda,” mehu. ¹¹Adükari yahuya “Botiyafo hawa, Nafi Mbumundi aho rasüŋgu ngafi Sudasindi worambe se Tarsusihündi nindou mami hoeindiworimboyafi, ahandi ndüri Sor. Ai didibafiyuhü mbamarü.

¹²Sor ai yafogoadinambo nahurai ranipoanimbo moatkunì ranambe hoeireandane, nindou mami ahandi ndüri Ananaias ai ahandi himboari birimbihaoayuwambo yahu haya worambe kefuai nindou ranahandiwamì wari manandeandi,” mehu. ¹³Ngaga Ananaias ai simbori hoafiyuhü yahuya, “Adükari, nindou afindi ai Sorimbohündi wambo hoafimehündiri. Sihafi nindou Serusaremihündi ranaheimbo moaruwaimbo mareandüri, ranahambo. ¹⁴Godimbo sesi sihou-rundeimbi bogori ai ahambo kamafoarıwuri, ai nindou afindi ndanihü sihafi ndürimbo hohoanimoyeihì dìdibafi-yahünini arihündi ranaheimbo karabusi-fendürimbohündi,” mehu. ¹⁵Ngaga Adükari ai Ananaiasimbo hoafiyunduhü yahuya, “Se ngafi. Nindou ra wandi ratüpuriyu-randeimb-ani. Suda-yafe ndifo, nindou adükari bogori, asu Suda, ranaheimbo sowana hombo, ai wandi ndüri fifirifembohündi kamafoarihin-ani. ¹⁶Munjguambo tiijirifo wambohündi ahambo tükündifemboe ra ro ahambo nafuindaha-ndomboyahi,” mehu.

¹⁷Raniyu asu Ananaias ai hu, worambe kefuai, Sorindi wamì ahandi wari nande haya hoafiyundühi yahuya, “Wandafi Sor, Adükari Sisas nafini sihambo sowahi tükümeifiy ranai wambo koamarihendira makosahane se asükai wudipoapofe himboariyo asu Yifiafi Aboedi sihafi fiambe tüküfembohündi,” mehu. ¹⁸Raniyo asu himboariyü kini yapuri nahurai foare mapaiaro ranai nimai foarihoai pírimayo-wamboyu asu wudipoapore himboari-mayu. Ai botifi mamaru-wamboyo ahambo himoni hundürümarüri. ¹⁹Asu süngurambo Sor ai sesi sesühiyu, ahandi fi ra nginimarimindo. Ai Damaskusihü yahunümbi si Sisasimbo süngurürü-rundeimbi-babidi manüŋgu.

Sor ai aboedi hoafi Damaskusihü hoafimayu

²⁰Ai nimehünou Suda-yafe rotu worambe hoahoŋgu waikire randühi yahuya, “Sisas ra Godindi nimor-ani,” yahu marandi. ²¹Ahandi hoafi himboriyeihì, hepünahi hehi, hoafiyehi seiya, “Nindou ndanimbaiyu Serusaremihü nindou afindi Sisasindi ndüririna dìdibafiyei arihündi, ranaheimbo moaruwaimbo-rendüri marandi? Raniyo horombo ndanihü Sisasimbo süngurihori-rihündedeimbimbo watiŋari hüputüpufefe semindi Godimbo sesi sihou-rundeimbi bogori sowana hombo hohoanimomayu ranimbeyu?” masei. ²²Sorindi hoafi nginindi ho-hombo adükari

tükümeffeyo. Asu ai Sudahündi Damaskus ḥgoafihü aniboaidei rani-babidi wataporī-mayua ahei hohoanimoambe seiya ninīhoafiyo anihondayo masei. Raniyo asu ai anihondümbo hamindi aheimbo nafuiyundürühi yahuya, Sisas ra Nindou God ai nindou aboedambo-fendürimbo kamafoarir-ani mehu.^b

Sudahündi Sorimbo yiboaruko-marīhora mafifoendi

²³ Afindi siyo-hayamboy, Suda ai hoafi firündümo sihou hou hoafiyomondühi yahomoya, "Sihiri Sorimbo hifokoa-ndihurimboane," mehom. ²⁴ ḥga asu rani hoafi ra Sor ai himborimayu. Raniyo asu nimbi-nimbi si Suda ai ḥgoafi adükari nimoei giniri yipurikimi Sorimbo hifokoefimbo-hündambo sirifoaru nimirimo marundi. ²⁵ ḥga nimboambo ahambo süngururi-rundeimbi ai arambe sanduwurü hou giniri nafitambe nañi masafoarıwuri hanimo.

Sor ai Serusaremihü manüngu (Ratüpuri 4:26)

²⁶ Sor ai Serusareminambo hu Adükarimbo süngururi-rundeimbi babidifembo mehu. ḥga asu ai ahambo yihiborurühi, ai-ana Sisasimbo sünguriri randeimbiyupoani mehom. ²⁷ ḥga asu Barnabas ai fifireapuri ai Sorimbo yihibomemonda asu ai Sorimbo serümündü haya Godindi hoafi sowandümo homo-rundeimbi sowana hu ahamumbo hoafiyupürühi yahuya, Sor ai Damasakusina nañi huhi Adükarimbo hoeimarira ai ahambo hoafimayundo. Asu Damasakusihü Sor ai yihibokoate Sisasindi hoafi bokarimarihendi, mehu. ²⁸ Raniyo asu Sor ai süngururi-rundeimbi-babidi nüngumbo Serusaremihü muñguambo hoahoangu wakireandühi yihibokoate Sisasindi hoafi bokarihendüri marandi. ²⁹ Suda Grik hoafi fifirundeimbi ai Sor-babidi simbori hoafi, simbori hoafiyomo marundi. Raniyo ahambo hifokoefimbo-hündambo nini-süngundihuri, nini-süngundihuri-memo. ³⁰ Raniyo asu süngunambo Sisasimbo anihondümbo-rundeimbi ai ra fifiru mburümbo asu ahambo sowaründümo hanimo Sisaria ḥgoafihü koamarīhawura Tarsusinambo mahu.

³¹ Raniyo asu muñguambo anihondümbo-rihindendeimbi Sudia, Gariri, Sameria-yafeambe manimboei, ranai aboedi maniboaidei. Adükarimbo ahiniyei-ane, Yifiafi Aboedi aheimbo ḥginimara-mindindüra asu nindou afindi Sisasimbo anihondümbo-rihindühi aboedi mamambeyahi maniboaidei.

Pita ai Ainiasimbo aboedimariri

³² Pita ai muñgua ḥgoafi hoahoanguhü ḥgorü-simboani Godindi nendi Ridahü amarei ranaheimbo sowana ndüfosimbo mahu. ³³ Ranihü ai

^b 9:22 Suda-yafe hoafinambo nindou ra ahanti ndüri Mesaia-ani.

nindou mami ahandi ndüri Ainias hoeimariri. Ai yiri warì nimokoyu haya 8 himbaniyu worambe yangiri mamaru.³⁴ Pita ai ahambo hoafiyundihi yahuya, “Ainias, hapoana Sisas Krais ai sihambo aboedareanini. Botiyafo, sihafi fondi diboadiro,” mehundoa nimehünou botimefiyu.³⁵ Ridahündi nindou-yei asu Seronihündi-yei ai hoeirihora mayoa ai Adükarimbo anihondümbo-marihorı.

Pita ai Tabitambo botimareandi

³⁶ Sopa ngoafihü süngureandeimbı mami ra ahandi ndüri Tabita-ane. Griki-yafe hoafinambo ana, Dokas. Nimorehi ra ahandi hohoanımo aboediyo haya ai nindou napokoate-yeimbimbo farihendüri marandi.³⁷ Rani-simboanı ai anġünümboyı mbura moaruwaimayo. Raniyo ahandi yifinimoko ra hundürühi mburihümbo, nimoamo yibadiwami manandihindi.³⁸ Rida ra Sopa ngoafikim-ane. Asu Pita ai Rida ngoafihü nimaruane, Sopahündi süngurihindeimbı ai himboriyei hehi nindou yimbu ahambo sowana koamarihelipira mahafani. Asu ai ahambo hoafiyafinandowohü safaniya, “Mborai, nimai ro-babidi ngoefombo,” masafinando-amboyu.

³⁹ Pita ai botifi haya, ai-babidimbo homo tükiyafu hou ahambo nimoamo yibadinambo sowarındümo mahafomo. Asu ranihü nimorehi kaisahoabedi ai hei, Pitandıkimi niboadeimbo Dokasimbo hohoanımoyeihı araniyeihı seiya, “Hoandari hoearı asu bidifiri hoearı ro gudarihundi nda Dokas yangiri niŋgombo nafimarand-ane,” sei hehi ahambo nafuimayeı.⁴⁰ Asu Pita ai muŋguambo nindou hihaimafoa-reändüra weindanı maheiya, yiri yimbu pusire nimirümbo, Godimbo didibafifi mbura asu hihirifihi yahuya, “Tabita, se botiyafo,” mehundo. Raniyo asu nimorehi ranai himboari birihuai, Pitambo hoeirera mayowa, asu botife mamaro.⁴¹ Raniyu asu Pita ai wambuamündi nüŋgumbo anihondümbo-rihindeimbı asu nimorehi kaisahoabedimbo hoafimayua kamefoehinda ai Dokas naſuimendüri.⁴² Pita ai Dokasimbo yifihündi botimareandi hoafi ra Sopa ngoafi munju ho menjorowa, nindou afındı ranai himboriyei hehi, Adükarimbo anihondümbo-marihorı.⁴³ Raniyo Pita ai Sopahü afındı si manüŋgu. Nindou mami burmakau hoearı nafira randeimbi Saimon ra-dibo manüŋgu.

Pita ai Korniriusimbo Godindı hoafi hoafimeindo

10 ¹Suda-yafe ndifo nindou mami adükari ngoaf Sisariahü manüŋgu, ahandi ndüri Kornirius. Ai Romi-yafe ami ranambe 100 ami Itari sei arihündi ra hifandapuri randeimb-anı. ²Ai Godimbo hohoanımo parırı randeimbiyu haya asu ahandi fikiminindi babidi Godimbo ahiniyei rihündeimb-aneı. Asu Suda ai napo mbonimbo-marihümündı ahandımayo kaki adükari sagadüri randühı asu Godimbo munjuambo

si didibafifi marandi. ³ Nimbambe safi yafogoadinambo nahurai hoeireandane, Godindi nendi mami ahambo sowahi kusü hoafiyundühi yahuya “Kornirius,” mehu. ⁴ Asu Kornirius ai ahambo yihimboyuhü himboa parirühi hoafiyundühi yahuya, “Adükari, se ninimboeafa?” mehuamboyu. Asu Godindi nendi ai simbori yahuya, “God ai sihafi didibafiyafu marandi ra himboriyumboani. Asu ai hoeireandi se nindou afindi napo mbonimbo rihümündeimbimbo farihawandüri marandi ranahambohunda God ai sihambo hohoanimoyumboani. ⁵ Haponda se nindou bidifiri Sopa-nambo koandihawapuri nindou ahanti ndüri Saimonimboyu Pitamboyu randeimbimayu ranahambo fihimündi sinimbohunda. ⁶ Ai ndüri mboafu Saimon burmakau hoeari nafira randeimbimbo-dibo manüngu. Ahandi wori ra siriwara hoekimi mafondaro,” mehu. ⁷ Godindi nendi Korniriusimbo hoafimeindo ra huane asu Kornirius ai ahanti ratüpuriyafani rinandeimbimbo amu mamiyu ranahamumbo mborai mehupuri. Ami ra Godimbo hohoanimoyu pariri randeimbiyu haya asu Korniriusimbo fariherü randeimbiyu. ⁸ Asu Kornirius ai muñgu-moatkunki tükümefeyo ranahambo ndore wataporimbo-rapuri mbura Sopanambo koamarihepura mahomo.

Pita ai ranipoanimbo moatkunki hoeimareandi

⁹ Ngoru sina ai homo Sopa ngoafi tebünani tüküyafundane, hüfunimbo Pita ai Godimbo didibafi-fembohunda wori bogimondiwami mahafu. ¹⁰ Raniyo asu Pita ai wembomboyuhü sesi sesimbo hohoanimomayu. Ngaga awi sesi didiboadombarihi nou ranipoanimbo moatkunki yafogoadinambo nahurai Pitambo tükümefeyoa hoeimareandi. ¹¹ Ai hoeireandane, süni sübüdihoehiyo, asu nini-moatkunkimbai hoeari adükari yimbuyimbu himborümbi nahurai hifinambomare koso. ¹² Muñgua mamikarambo yimbuyimbu tijarümbi n.nihondi asu wako, amoasiri ai hifisüngu hahabodei, asu ndu ai nimoamo botirihehi arihundi ranambe ninoumayo. ¹³ Asu yafambe mami Pitambo hoafiyohü yahoya, “Pita, se botiyafo, n.nihondi hifokoaro, mando, sowasifi,” meho. ¹⁴ Pita ai simbori hoafiyundowohü yahuya, “Adükari, ro sesi Sudambo ai moaruwai-ane sei arihundi ra ngiri dagadihi,” mehu. ¹⁵ Asu yafambe ranai asükaiyo yimbumbo hoafiyohü yahoya, “Nini-moatkunkiyo God ‘aboed-ane’ mehu ra, se ngiri ‘moaruwai-ane’ mbisafi,” meho. ¹⁶ Yafambe ra ngimimbo yare hoafimendowa, asu rani-moatkunki ra nimehünou sünambe asükai hihirife mahafu.

¹⁷ Asu Pita ai ranipoanimbo moatkunki ahanti nimindi ranahambo hohoanimoyuane, nindou Kornirius koamarihepuri ranai sinimo tüküyafu hou asu Saimonindi wori ranahambo düduyafu hou homo, ahanti giniri yipurikimi manüngomo. ¹⁸ Asu ai mingiyomo düduyafundühi yahomoya, “Saimonimboyu Pitamboyu randeimbimbo

ranai nünguwai waniyo?” mehomo. ¹⁹Pita ai yafogoadinambo nahurai hoeimareandi ranahambo hohoanimoyuhü nünguwane, Yifiafi Aboedi ai hoafiyohü yahoya, “Se himboriyafi. Nindou ḥgimi ai sihambo kokoarunini. ²⁰Se botiyafo hawa, hanifi hifini yibadinambo asu se ḥgiri ai-babidi ḥgafihü afindi hohoanimondafi. Ḫga ranana ro koamarihemuna masinimo-ane,” meho.

²¹Pita ai ranahamumbo sowana hanü hoafiyupurühi yahuya, “Se wamboemo kokomaründiri, ḫga ro-ana nda. Nimbøemo se masinimo-a?” mehuamboemo. ²²Asu ai hoafiyomondühi yahomoya, “Godindi sünambeahindi nendi ami bogori Korniriusimbo hoafimeindoa ai koamarihemuna masinefi sihambo hoafiyowani se ahandi worina hifombohünda. Ai mbumund-ani asu Godimbo ahiniyuhü ndore hohoanimoyumb-ani. Mungua Suda ai ‘Aboedi hohoanimoeimb-ani’ sei marihundi. Godindi sünambeahindi nendi ai ahambo hoafiyundowohü yahuya ‘Se Pitandi hoafi himborimbohünda ahambo hoafindafi koaboadi-wandühi animboya, “Wandi worina didifi,” mbisafi,’ mehu.” ²³Pita ai ahamumbo hoafiyupurühi yahuya “Se sinimo mami nimbi ro-dibo apoefo,” mehuamboy. Apomo mburu asu siambe ai botifi napoamündi haya mahomonda asu Sopahundi Sisasimbo sünjurürü-rundeimbı bidifiri ai Pita-babidi mahomo.

Pita ai Korniriusindı worina mahu

²⁴Ḩgorü sihi ai homo Sisariahü tükümfundi. Asu Kornirius ai ranihü ahamumbo hifandapuri mamaru. Ai ahandi mamisiri, asu ḥgunindi ranaheimbo hoafimayundüra ahandi worambe Pitandi hoafi himborimbohünda guguriyahi mamarei. ²⁵Pita ai hu worambe kefuai Korniriusindı himboahü tüküfiyuane Kornirius ai ahambo adükar-ani yahu haya ahandi yirikimi piyu mamaru. ²⁶Ḩga asu Pita ai ahambo hoafiyundowohü yahuya, “Se botiyafo. Ro-amboa nindou se nahurai-anahi,” mehu. ²⁷Pita ai Kornirius-dibo wataporiyu hu kefuai, asu nindou afindi fanda mengoro ra hoeimareandi.

²⁸Asu Pita ai yare hoafiyundürühi yahuya, “Se siheahoari fifırıhindı ro yihoefi ndifo-babidi nimaripoani asu ahei worambe kefoefepoani sei arihundi. Ḫga God ai wambo nafuimayu, ro ḥgiri nindou mami moaruwai-ani mbisahi. ²⁹Ranımbaanahi asu ro moai simbori hoafi kikihiriheandi wambo ndanihü sinimbo hoafimemo ra. Asu haponda siheimbo düduweheandi, nimboyei se wambo sinimbo hoafimayeia?” muhuamboyu.

³⁰Asu Kornirius ai hoafiyuhü yahuya, “Ranihundi ro wandi worambe nimbambe safi Godimbo didibafi-yaheandane, asu nimehünou sünambeahindi nendi mami ai wandi himboarıhi himboarambe forıhoeimbı hoearı güde haya manüngu. ³¹Asu ai hoafiyuhü yahuya,

‘Kornirius, God ai se didibafiyafa marandi ra himbori-yumboani. Asu se napo mbonimbo-rihümündi-mbimbó kaki napo sabadüri arandi ra fifireamboani. ³²Ranimboane asu se sihafi nindou bidifiri koandihawapura Sopa-nambo ŋgomó Saimon Pitambo hoafindimondowa mbüsüfuwamboane. Saimon ai ahanti ndürimboafa Saimon-dibo-ani anüngu. ॥gorü Saimon ai burmakau hoeari nafira randeimb-ani. Ahanti wori ra siriwara hoekim-ane afondaro,’ mehu. ³³Ranimboyu asu sihambo sowana nindou bidifiri nimehünou koamariheheapuri. Asu se aboedi hamindiyo ndanihü masifomo. Asu haponda munjuambo ro sühifi ndanihü Godindi himboarühi aniboadefi. Munjuambo hoafi Adükari ai sihambo hoafimayu ra se hoafiyowaní ro himborimbo asefi,’ mehu.

Pita ai Korniriusindi worambe hoafi bokamarikhendi

³⁴Asu Pita ai hoafiyuhü yahuya, ‘Haponda ro wudipoaporih fifiriheamboanahü nindou munjua Godindi himboahü sisimogodi yançir-anefi. ³⁵God ai munjuambo nindou ahambo ahiniyeihü ahanti hohoanimo süngurihinda ranaheimbo hohoanimoyundüri arandi. ³⁶God ai Israer yihoefimbo aboedi hoafi koamarihendi ra se fifirihindi. Hoafi ra rahurai-ané, ‘Sisas Krais ai munjuambo nindou ahei Adükár-ani asu ai sihefimbo God-babidimbo mamühi-mareamuni.’ ³⁷Horombo Sudia-yafeambe munjuambo nini-moatkunio tükümeffeyo ra se fifirihimboanei. Horombo Son ai Garirihü boatei nindou hundürimbo hoafimayu. ³⁸Se Sisas Nasaretihündi ra fifirihori God ai Yifiafi Aboedi ŋginindi kameihü masagado. Ai hoahoajgu wakireandühi nindou farihendürühi munjua Satanindi ŋginindi hoarehi manimboei ranaheimbo aboedambo-mareandüri sapo God ai-dibo nüngumbo wambo. ³⁹Suda-yafe hifambe asu Serusaremihü munju-moatkuní ramareandi ra hoeirihu hohu anihond-ane sefi arihundi. ॥ga Suda ai ahambo Serusaremihü nimi keimbi karihendeimbifihü partuwuri hou hifokoamaruwuri. ⁴⁰॥ga ŋgi mi siyo haya God ai ahambo botimarira nindou himboahü weindahi tükümeffiyu. ⁴¹Nindou munjua moai ahambo hoeirihori, ॥ga wani. ॥ga yihoefimbo horombo God ranahambo hoeife hefe hoafimbohündambo kafoare hiniŋgi-mareamuni ro yançiri hoeimarihuri. God ahambo yihihündi botimariri asu ro ai-babidi sesi sahusifi, hoe simindefi marihundi. ⁴²Asu ai yihoefimbo hoafiyuhü yahuya, ‘Nindou munjuambo se aboedi hoafi bokarindihoemo-ndühi anihondümbo hoafindomondühi animboya, “God ai ahambo nindou yançiri niboadeimbi asu yifiyeimbi aheimbo refe yibobofembohunda kamafoarir-ani,” mbisimo,’ mehu. ⁴³Horombo munjua Godindi hoafi hoafiyomo-rundeimbi ahambohündambo yaru hoafiyomondühi yahomoya, ‘Munjua ahambo anihondümbo-ndihorani ahanti ŋginindina ranaheimbo God ai ahei moaruwai hohoanimo ra gogorindihe-ndürimbui,’ mehomo,’ Pita ramehu.

**God ai ahanti Yifiafi Aboedi Suda-yafe ndifoambo
koamarihenda masahümündi**

⁴⁴Pita ai hoafiyuambe Yifiafi Aboedi ai nindou mun̄guambo hoafi himborimaye i ranahei wami makoso. ⁴⁵Sudahündi anihondümbo-rundeimbì Pita-babidi masifomo ai hepüna fu hou yahomoya, “God ai ahanti Yifiafi Aboedi Suda sihefi ndifoambo amboani masagadüri,” mehom. ⁴⁶Suda-yafe ndifo ai ranipoanimbo ranipoanimbo hoafina wataporiyehü ‘God ai aboed-ani’ masei ra himborimemo. ⁴⁷Asu Pita ai hoafiyuhü yahuya, “Aheimbo himoni hundürümbo nindou didai yowani mambüsindüra. Ai Yifiafi Aboedi masahümündi sihiri masahumindefi nahurai-ane,” mehu. ⁴⁸Asu ai aheimbo hoafiyundürühi yahuya, “Sisasindi ndürinambo siheimbo hundürü-ndürimboemo,” mehu. Asu ai Pitambo hoafiyahündowohü seiya, “Se ro-babidi yahunümbimbo nimba fi,” masei.

Pita ai Serusaremihü anihondümbo-rundeimbì ahamumbo ranimoatükuni tüküme feyo ranimbo wataporimbo-marandi

11 ¹Kraisindi hoafi sowandümo homo-rundeimbì asu anihondümbo-rundeimbì Suda-yafe hifambe anijgom o ai himboriyomondane Suda-yafe ndifo ai-amboa Godindi hoafi ra masahümündi. ²⁻³Raniyo asu Pita ai Serusaremina hafuane anihondümbo-rundeimbì nindou fihoeari karu tiri houndeimbì ai ahambo nginindi hoafiyomondowohü yahomoya, “Se-ana nindou fihoeari kefe tiri hefekoate-yomondi worambe apafi asu ai-babidi sesi masowasifi,” mehom.

⁴Raniyo asu Pita ai piyu haya mun̄gu-moatükuni tüküme feyo ra ndore wataporimbo-marandi. ⁵“Sapo ro adükari ñgoafi Sopahü nimboambo Godimbo didibafi-yaheandühi nimboahani ranipoanimbo moatükuni yafogoadinambo nahurai wambo sowahi tüküme feyoa hoeimariheandi. Raniyo hoeari adükari nahurai ninimbai yimbuyimbu himborani kikihamindi haya asu wambo sowana sünambeahindi afurimare koso. ⁶Ro wagabe ragu himboyahaniyo nimambeahindi ninihondi, yimbuyimbu tinarümbi, amoasiri asu ndu ra hoeimariheandi. ⁷Asu ro himboriyaha yafambe mami wambo hoafiyondürühi yahoya, ‘Pita, se botiyafo, ninihondi hifokoaro mando sowsasifi,’ meho. ⁸Ñga ro hoafiyahühi sahiya, ‘Adükari, wani. Suda ro sesi moaruwai-ane sefi arihundi ra moai sahasi rihandi,’ masahando. ⁹Ñga yafambe ranai sünambeahindi asükai wambo hoafiyondirihü yahoya, ‘Nini-moatükuni God na fimarandi ranana aboed-ane, ñga se ñgiri moaruwai-ane mbisafi,’ meho. ¹⁰Rani-moatükuni ra refe hayambo-yowanayo asu mun̄guaninoumayo ra sünambe asükaiyo hümaramindo hafo.

¹¹Asu rani simboani hamindi nindou ñgimi ai sinimo wori ro nimboahimbi rasowahi tüküme fundi. Nindou mami Sisariahündi ai

wambo fihemindiri hifombo-hündamboemo koamarihepura masinimo.

¹² Yifiafi Aboedi ai wambo hoafiyohü yahoya, ‘Se yihibokoate ai-babidi ngafi,’ meho. Raniyo anihondümbo-rundeimbi 6 anijgomo ndanamboa ro-babidi mahomo. Asu ro hefi Korniriusindi worambe mafariyahundi.

¹³ Asu ai hoafiyumunühi yahuya sünambeahindi nendi mami wandi worambe farifi manünguwa hoeimarihini. Ai yahuya, ‘Nindou bidifiri Sopa-nambo koandihawapuri ndüri Saimonimboyu Pitamboyu-randeimbi ranahambo hoafiyowani sifombohunda. ¹⁴ Ai sihambo hoafindüninimbui asu hoafi raninambo God ai se sihafi fikiminindi-babidi aboedambo ndeandürimbui,’ mehu.

¹⁵ Ro peya hehea wataporimbo-rihandambe Yifiafi Aboedi aheiwami makoso, weangurühi sihefiwami makoso nou. ¹⁶ Ro Adükarindi hoafi asükai hohoanimo-mayahi. Horombo ai yahuya, ‘Son hoenambo hundüra-marandüri, ḥga Yifiafi Aboedi ai kosowohü ranambo se hundüri-ndeimboyei,’ mehu. ¹⁷ Horombo sihiri Adükari Sisas Krais anihondümbo-marjhura God ai Yifiafi Aboedi moani masemuni, ḥga haponda Yifiafi ra Suda-yafe ndifoambo amboani moani masagadüri. ḥga ro nüjgunahurai nindou-yahi animbo Godindi nafi kikindihe gündeheandani hundürikoate-mandiea?’’ mehu.

¹⁸ Asu Sudahündi ai hoafi ra himboriyomo hou moai simbori ahambo asükai hoafiyomo, ḥga Godimbo adükar-ani yahomo hoafiyomondühi yahomoya, “God ai sihefi ndifoambo amboa mafarikhendüra ahei hohoanimo moaruwai hiningindihı hehi asu yanğırı koadürümbo nimboimboyei,” mehommo.

Aboedi hoafi Andiokihü tükümefeyo

¹⁹ Horombo Stifenimbo hifokoarihori hehimboyowani Sisasimbo anihondümbo-rihindeimbi ranaheimbo moaruwaimbo marjhindüra bukürümehindi. Ai hei Finisia hifihü, Saiprus hifihü, Andiok ḥgoafihü tükyiyahı hehi aboedi hoafi Sudambo yanğırı hoafimehündüri. ²⁰ ḥga anihondümbo-rundeimbi bidifiri Saiprusihündi, Sairinihündi ai Andiokinambo homo Grikimbo amboani Sisas Adükar-ani yahomo hou aboedi hoafi ra hoafimemo. ²¹ Asu Adükarindi ḥginindi ai-babidi maniŋgowa nindou afindi ai Ahambu anihondümbo-rihindüli süngumarihori.

²² Sisasimbo anihondümbo-rihindeimbi Serusaremihü hoafi ranahambo himboriyei hehi Barnabas koamarihewora Andiokina mahu. ²³ Barnabas ai hu tüküfi God ai nindou aboedi-aboedi-mareandüri ra hoeire haya hihif-hihifiyuhü ahei ḥgusüfoambe ḥginamündi-ndürühi yahuya, “Nimbi-nimbi si se Adükarimbo aboedi süngundihori,” mehu. ²⁴ Barnabas ai nindou aboed-ani, ḥga Yifiafi Aboedeimbiyu haya asu afindi hamindi anihondümbo-reandeimb-ani. Asu nindou afindi ai Sisasimbo anihondümbo-rihindeimbi babidimbo mamambe-mehindi.

²⁵Raniyu asu Barnabas ai Sorimbo kokombo Tarsus ŋgoafina mahu. ²⁶Ahambo hoeiriri mbura serimündü Andiokina mahafani. Mami himbaniyo haya nindou yimbu ranai Sisasimbo anihondümbo-rihindeimbì babidimbo fandihimbo afindi yamundi-marineändüri. Asu Andiokihü weangurühididi Sisasimbo anihondümbo-rihindeimbì ranaheimbo Kristen anei masahündüri.

²⁷Rani-simboani Godindi hoafi hoafiyomo-rundeimbì bidifiri ai Serusarem hiniŋgiru hou Andiokina makosimo. ²⁸Nindou mami aihündi Agabus-anı. Yifiafi Aboedi ai ahambo hoafimendoa ai botifi hoafiyundürühi yahuya, “Süngunambo munju hifi ndanihu wembo adükari tükündifemboe,” mehu. Ai yare hoafimayu, ŋga süngunambo Krodius ai Romi-yafe adükari bogori nünguambe wembo ra tükümeſeyo. ²⁹Raniyu asu süngurühinideimbì ai Sudahündi wandafi mami farihefembo-hündambo kaki koarihefembo hoafi fimarihümündi. Mamami ai aheimbo kaki saimbo sei hehi hohoanimoyeihü kaki bidifiri yiboborihi masihehindüri. ³⁰Ai Barnabas asu Sor koamari-hehipira kaki ra sowandifani hena Serusaremina hahüfanı hifandi-rundembimbo masabinapuri.

Herot ai Sems hifokoarirü mbura Pitambo karabusimarıri

12 ¹Rani-simboani bogori adükari Herot ai Kraisindi nendi bidifirambo moaruwaimbo-mareändüri. ²Ai hoafimeywuwa Sems Sonindi amongo pisao yihimindinambo hifokoamarüwurü. ³Herot ai hoeireanda Suda ai ranahambo aboed-ane maseiamboyu Pitambo kameihi karabusimarıri. Suda ai bret yisikoate-sesesi-mayeı rasimboa Herot ai ramareandi. ⁴Ai Pitambo serimündü karabus worambe hiniŋgimarira, yimbuyimbu bidifirambe yimbuyimbu ami ai hifandımaruri. Herot ai yare hohoanimoyuhüya, “Awi Suda ai bret yisikoate-sesesindeı mbundühümbo animbo ro Pitambo weindahi papi-hoafindühüni-mboeahi,” mehu. ⁵Asu Pita ai karabusı worambe mamaru, ŋga anihondümbo-rihindeimbì ai ahambohunda Godimbo didibafiyei marihündi.

Pita karabus wori hiniŋgimareandi

⁶Ndani nimbinambo sümbu noufe Herot ai Pitambo papi-hoafimbo yahumboyu sen yimbunambo hüputüpüründümo ami yimbu-yafandi mbusümo sihawura mapu. Asu hifandırı-rundeimbì ai karabus wori yipırıkimi hifandımarundi. ⁷⁻⁸Nimehünou Adükarindi sünambeahındı nendi ai manüŋguamboyu asu worambe si pimayoa Pitambo ŋgirisafını sindira botimefiwa hoafiyuhü yahuya, “Nimai botiyafo!” mehuamboyu nimehünou asu sen ai Pitandi warihündi fufurimarihoayo. Sünambeahındı nendi ai Pitambo hoafiyuhü yahuya, “Hoeari yihuruyafi mbura su güdo,”

mehuambo Pita ai rasiüngu-mareandi. Asu sünambeahindi nendi ai yahuya, "Sihafi hoandari hoearı güdo mbura wandi süngu sinifi," mehu. ⁹Raniyu asu Pita ai ahanti süngu karabus wori safambeahindi tükümeifiyu. Nga Pita ai sünambeahindi nendi ramariri ra moai weindahane yahu, nga yafovoadi-nambombai yahuhayamboyu. ¹⁰Yibobo ai hafani yimbu hifandi-rinandeimbi ngasündine hena karabus ain yipuri ra-sowahi tükümefineandi. Yipuri ra ahafanimbo moanı timarihoayo-wamboyafani weindanı tükiyafine hena adükari nañi süngu hafani asu nimehünou sünambeahindi nendi ai ahambo hiniñgimariri.

¹¹Pita ai wudipoapore fifire hohoanimoyuhü yahuya, "Haponda ro anihondümbo fifiruhe-amboanahi Adükari ai ahanti nendi koamarıheira kusü mafarihendırı Herot ai ngiri wambo moaruwaimbo-ndeandırı. Suda ai wambo moaruwaimbo-fendirimbo mehomo, nga ngiri randundırı," mehu. ¹²Raniyu asu ai Maria, Sonimboyu Makimboyu-randeimbi hondandi worina mahu. Nindou afındı ai ranihü Godimbo didibafi-fembo-hündambo gugurimehindi. ¹³⁻¹⁴Raniyu asu Pita ai hu yipurihi pirako-pirako-marandamboyo nimorehi ratüpuriyo-randeimbi ahanti ndüri Roda ai yipuri sübüdühefembo ho Pitandi yasimondi himboriyo haya hihifi-hihifimayo. Raniyo asu yipuri moai sübüdühendi, nga hihirife wori safana pipiyo ho hoafiyondürühi yahoya, "Pita yipuri nafitambehü anüngu," mehoamboyo. ¹⁵Asu ai ahambo hoafiyehi seiya, "Se ra hihindi-hihindi-yafühiyaf!" masei. Nga asu ai yahoya, "Tikaipoani, nga anihondümbo asahi," yahoeniñgo asükaiyo hoafimayo. Asu ai hoafiyehi seiya, "Awi sünambeahindi nendi Pitambo hifandırüri-randeimbi-mbai banana?" masei.

¹⁶Asu Pita ai asükaiyu pirako-pirako-marandamboyo ai yipuri sübüdi-hehindihünda hoeirihori hehi hepünimehindi. ¹⁷Pita ai aheimbo warinambo afoai yahu haya Adükari ai ahambo karabus worambeahindi serümündü moanambühi tükümeifiyu hoafı ra wataporimayu. Ai yahuya, "Sems asu wandafi mami ranahumumbo hoafindhüpuri," mehu. Asu ai Pita ranihü hiniñgiriri haya ngoru goanını mahu.

¹⁸Asu raniyo ngoru siambeahi Pita ai nimarikoate-mayuwa, ami ai hepünafundühi afındı hohoanimo-yomondühi yahomoya, "Pita nüngufiyuwa?" mehomo. ¹⁹Herot ai Pitambo karabus wori mungu kokofeofimbo hoafimepuramboemo ramarundi, nga asu moai hoeirüwürü. Raniyo asu karabus hifandi-rundeimbimbo Pita ai aboedambomefiyu ranimbo düdumareapuri, nga ai moai didiboadoru hoafiyomo. Raniyo asu ahamumbo hifokoefe-purimbo hoafimayu. Sünguna ai Sudia hifi hiniñgire haya hanü Sisaria ngafihü mamaru.

Herot ai yifimayu

²⁰Herot ai Tairihündi asu Saidonihündi ranaheimbo nginindi-marandüri. Raniyei asu ai fandihi hehi nindou bidifiri ahambo sowana

koamarihetipura mahomo. Weangurühi ai Brastus, bogori adükarindi ratüpuriyu randeimbi-mayu, ranahambo yahomoya, "Farihawamuni," mehomo-ndamboyu. "Fandihehea-purimboyahi," mehu. Ai Herot soana homo hoafiyomondühi yahomoya, "Sihiri aboedi-aboedi-ndahumboane," mehomo. Nimbœ hifi ra Herot ai hifandimarandi ranihü Tair asu Saidon ai ahei sesi sahümündi rihündühi wambo. ²¹Raniyo Herot ai mami sihi ware haya, ahanti adükari bogori hoeari yihuru-ramiündü haya, ahanti adükari bogori nimari fondiwami nimarümbo nindou afindi ranaheimbo wataporimbo-marandüri. ²²Asu nindou ranai pukuna hoafi karihehindühi seiya, "Ndanana god mamindı yafambe-ane! Ijga nindou-yomondı yafambeyopoan!" masei. ²³Asu Herot ai ahei hoafi ranimbo moai ambe yahu asu ai moai Godimbo adükar-ani yahu. Ranimboyo sünambeahindi nendi hari-memondowa nüngari ahanti safi ra sahüsi wakırıhi marihunda yifimayu.

²⁴Ijga asu Adükarindi hoafi ai njinindi tüküfe haya munguambo ngoafi maho. ²⁵Asu Barnabas, Sor ai ratüpuri Serusaremihü moendirine hena hihireafine Andiok ngoafina mahafani. Ai Son Mak sowarindifani hena ai-babidimbo mahomo.

Barnabas Sorimbo Godindi ratüpurimbo koamarihaupira mahafani

13 ¹Sisasimbo anihondümbo-rihindeimbi Andiokihü aniboaedei ranahei mbusümo Godindi hoafi hoafiyomo-rundeimbi asu yamundu-rundeimbi maningomo. Ahamundi ndüri ra Barnabas, Simion, ahambo fi nimbandi sei marihundi, Rusius Sairinihundi, Manayen, ai Herot bogorindi njunindiyu asu Sor. ²Ai Godimbo hohoanimoyeihı sesi wehiyeiane, asu Yifiafi Aboedi ai hoafiyohü yahoya, "Ro Barnabas weimbo Sor wandi ratüpuri ratüpurimbo dibonimehapir-ane, ijga se ahafanimbo ranı ratüpurimbo kaboadihi hiningindihipiri," meho. ³Ranimboemo ai sesi wehiyomondühi ahamundi warı ahafandiwami nandu houmbo koamarihaupira mahafani.

Barnabas asu Sor Saipirasihü Godindi hoafi hoafimefani

⁴Yifiafi Aboedı ai Barnabas, Sor ahafanimbo koamarihepira Serusia ngoafina mahanifani. Ranihü ai sipambe farefineanda sip ai Saiprus airanınambo sepirimindi maho. ⁵Ai Saramis ngoafihü tüküyafine hena Suda-yei rotu worambe Godindi hoafi wataporimbo-marinandi. Son Mak ai-babidimbo manüngu ahafanimbo farihefepirimbohunda.

⁶Ai Saiprus airan njgasündine Pafosihü tükümfineandi. Ranihü tibagire randeimbi mami hoeimarerı, ahanti ndüri Barsisas. Ai Sudahündiyu asu tikarehaya hoafiyuhuya, "Ro Godindi hoafi hoafiya rihandeimb-anahi," mehu. ⁷Ai gafman bogori Sergus Paurus-dibo mamaru. Sergus Paurus ana aboedi hohoanimoyu kükühifoare

fifireandeimb-ani. Ai Godindi hoafi himborimbo yifiriyuhü asu Barnabas Sorimbo mborai mehupiri. ⁸ Iŋga asu tibagire randeimbı Erimas ai gafman bogori ranahambo Sisasindi hoafi anihondümbofembo ra yowani yahundombo Sor weimbo Banabasimbo hifinambo-mareapiri. (Tibagire randeimbı Barsisas ndüri ra Grik hoafinambo Erimas-anе masei.) ⁹⁻¹⁰ Iŋga Sor, Grik hoafina ahanti ndüri Por. Yifiafi Aboedindi ratüpuri woribori kidaboari-mayu ranai Erimasimbo himboa parirühi yahuya, “Se-ana Satanindı nimor-anafi asu se-ana aboedi hohoanimo ranahandı hürütimb-anafi. Munguambo tikai hoafi, moaruwai hohoanimo sihafi ŋgusüfoambe amaro ranana afındı hamind-anę. Se-ana munjguambo Adükarındı aboedi nafi moaruwaimboro randüh-anafi. Awi se ranı hohoanimo ra hiniŋgifembo moei safimboyafa? ¹¹ Asu se himborindafı! Hapondani Adükari ai sihambo himboari sündianınani se tütmundamboyafi. Haponda se ŋgiri hüfihamindi hoeindowandi, ŋga akidou gedühi safı nimandımboyafi,” mehundo. Raniyo asu nimehünou mburingai peyowohüyo Erimasimbo nimbi mamaro. Raniyu asu ahambo watıŋjarıhi kikihimündi hefembo nafi naſuimbohunda nafi kokomarandi. ¹² Gafman bogori ai ra hoeire haya anihondümbo-mareandi. Asu ai Adükarimbo yamundife hoafi hoafimefanı ra himboriyu haya hepünimefiyu.

Barnabas Sor ai Andiok ŋgoafihü Pisidia-yafeambe Adükarındı hoafi hoafimefanı

¹³ Por asu nindou bıdıſırı ai-babidi Pafos ŋgoafi ŋgasündundaniyo sip ai sepurimindi haya Perga ŋgoafinambo Pamfiria-yafeambe maho. Iŋga Son Mak ai hiniŋgireapuri haya hihiſiri Serusareminambo mahu. ¹⁴ Ai Perga ŋgasündine hena, hafanı Andiokihü Pisidia-yafeambe tükümeſineandi. Raniyo asu moani ŋgoafimbo nimarimbo si rasimboani ai Suda-yafe rotu worambe kefoene mamarifani. ¹⁵ Mosesindi ahnümbe hoafi asu Godindi hoafi hoafiyomo-rundeimbı-yomondı hoafi ra bokarihoemo mburumbo asu hifandi-rundeimbı ai hoafiyomondıhi yahomoya, “Wandafı weimbo, se nindou-yei ŋgusüfoambe ŋginemindimbo hoafi hohoanimo-nadafandıhi ana, hoafindafani,” mehomo. ¹⁶ Por ai botifi nüngumbo wari pakarifoareandıhi hoafiyuhü yahuya, “Wandaf, Israerihündi asu nindou amuri Godimbo ahinırıhorı rihündedeimbı se himborindei. ¹⁷ Israer-yafe God ai sihefi amoao kamafoareandıür-anę. Ai Isipihü feheföhündi-yahi niboadeiane, God ai ŋgorü süngumareanda nindou afındı momorimayeı. Süngunambo ahanti adükari ŋginindinambo ai semiündündüri Isip hiniŋgirihi hehi mahei. ¹⁸ Nimi wohi furikoate-reandıhi niboadeimbo 40 himbanı Godindi hoafimbo moei masei, ŋga asu God ai aheimbo fehefendürimbohunda tıjirifomayu. ¹⁹ Kenan-yafe hifihü 7 sırı God ai aheimbo yihişirearühi hifi ra Israer aheimbo masagadüri horombo

hoafimayu süngu. Horombo Israer ai Isip sowana hei nimareimbo asu süngunambo Kenaninambo mahei ra 450 himbanıyo. ²⁰ Süngunambo God ai Israerimbo hifandiyo-ndürimbohunda yiboboru rundeimbı nindou kamafoareapura ai hifandırundüri homomboyo süngunambo Samuer Godındı hoafi hoafiyu-randeimbı ai tüküfi ahamundi fondı kasimaramönüdu.

²¹ Rani-simboani Israer ai adükari bogori semindimbo hoafimehindowamboyu asu God ai Sor, Kisindi nimori, ahei adükari bogori kamafoariri. Ai-ana Bensaminindi sırambeahind-ani. Raniyu ai adükari bogorimbo 40 himbanı mamaru. ²² Nga God ai ahambo raguanamborırı mburambo Defit ahei adükari bogorimbo hiniŋgimarırı. God ai ahambo hoafiyuhü yahuya, ‘Ro Sesindi nimori Defit fifirihini, nga wandi ŋusüfo ai nindou rahurai ranahambo anahı hohoanimo-ayahı. Nımboe ai animbo wandi hohoanimo süngundeambui,’ mehu. ²³ God ai Defitindi sırambeayahindi Sisas sihefimbo aboedambo-fembohunda Israer sowana koamariherü horombo hoafimayu süngu.

²⁴ Sisas ai weindahı tüküfeckoate-yuambe Son ai Israerihündi munju muñgu ranaheimbo aboedi hoafi bokarihendürühı yahuya, ‘Sihei hohoanimo moaruwai daboadanambo-ndihinda asu siheimbo hundürü-ndihandürü-mboyahi,’ mehu. ²⁵ Ndeara Son ai ahандı ratüpuri munjumbo yanğırı-yoaniyo ai hoafiyuhü yahuya, ‘Se hohoanimoyeiya ro dideyaha? Ro-ana nindou sapo se hifandarihündi raniyahipoani. Se himboriyei! Nindou ra sünguna tükündifimbui, nga ro-ana ahандı sufihindi wofi fufurihefembo ra aboediyahipoani,’ mehu.

²⁶ Wandafı mami, se-ana Abrahamindi ahuirı anei, asu Suda-yafe ndifo se Godimbo hohoanimoyei arihündi God ai aboedambo-ndeamunimbui hoafi ranana ai sihefimbo soana koafareamboani. ²⁷ Serusaremihündi nindou anei asu ahei bogor-anemo ai moai Sisasimbo aboedambore randeimb-ani sei ndorihori fifirihori. Asu ai moai Godındı hoafi hoafiyomo-rundeimbi-yomondı hoafi munjuambo ŋoafimbo nimarimbo si ranambe hoeiru marundi ra fifirihindi, nga wani. Ai ahambro papi-hoafimarıhorı horombo Godındı hoafi hoafiyomo-rundeimbı rani-moatkünü tükündifemboe mehomo süngu. ²⁸ Nga yibobofeambe Sisasimbo hifikofimbo moai hoafi yangoro, nga asu moani hoangırıhi hehimboyeli papi-hoafirıhorıhi Pairatımbı hoafiyeyeihi seiya, ‘Hifokoariwori,’ masei. ²⁹ Ai munjuambo moatkünü ramarihindi ra horombo Baiborambe hoafimayo süngu. Raniyo süngunambo nimi keimbi karihendeimbifihindi foarindümö hanımo horjuambe masıhawuri. ³⁰⁻³¹ Nga God ai ahambo yifihündi botımarıramboyo nindou ai-babıdı Gariri hiniŋgırı hou Serusaremınambo afındı si mahafomo ranai ahambo hoeimarıwurü. Nindou ranai haponda Sudambo ranimbo wataporimboru marundi.

32-33 Haponda ro siheimbo yariho hoafayehi: God ai sihefi amoao mamimbo horombo hoafimayu sün̄gu haponda ahei ahuirimami sihefimbo anihondümbo tükümegefeyo ra Sisas yifihündi botimariri. Ndani-moatükuni hoafimayu ra Herü Buk yimbu ranambe amboa mbapeniŋgo.

‘Se wandi n̄imor-anafi,

haponda ro sihafi ape-anahi.’

Buk Song 2:7

34 God ai yifihündi ahambo botimariri, ḥ̄ga ai ḥ̄giri hihindüfi ḥ̄gu yifi ambe-ambe sümbondu. Rani-moatükuni ra God ai hoafimayu sün̄gu,

‘Ro siheimbo aboed-aboed-ndiheandürühi

asu anihondü aboedi moatükuni ndahandüri-mboyahi

horombo ro Defitimbo saimbo hoafimayah sün̄gu.’ *Aisaia 55:3*

35 Ranimboyo ḥ̄gorü Herü Bukambe hoafiyohü yahoya,

‘Sürihoeimbì nindou ranahambo se ḥ̄giri hiniŋgi-ndoworani sümbondu,’ meho.

Buk Song 16:10

36 Defit ai nǖnguambe Godindi hohoanimo sün̄gu ratüpürimayu. Sǖngunambo ai yifimayuwamboyō ahandi amoao-babidimbo masamboarihora asu ahandi fi ra sǖmbomayo. 37 ḥ̄ga sapo nindou God ai honguambeahindi yifihündi botimariri ranana moai ahandi fi ra sǖmboyō. 38-39 Ranimbo-animbo, wandafì mami, se fifiri-mbirihinda-mboane, ro siheimbo hoafi aboedi hoafiyefühi sefiya, Nindou ndanana wanjei sihei moaruwai hohoanimo gogorindihembui. Munju moaruwai hohoanimo ra Mosesindi ahinümbi hohoanimo ana ḥ̄giri gogorindihe mbunda nindou mbumundi mbiso. ḥ̄ga nindou Sisasimbo anihondümbo-arihori ana, ahei moaruwai hohoanimo gogorihendühi nindou mbumundi mbüsümbui. 40 Ranimbo animbo se hibadühündi! ḥ̄ga ranani moatükuni Godindi hoafi hoafiyomo-rundembi hoafimemo ra siheimbo sowahi tükündifemboe. 41 Ai yaru hoafiyomondühi yahomoya,

‘Anihondümbo-fekoate-yeimbì, se himborindei,

Se-ana hepünündahi mbundühi ḥ̄gei yifindei.

Nimboe se niboadieambe ro mami-moatükuni ratüpuri-ndamboyahi.

Nindou mami ai ratüpuri ranahambo hoafayu ana,

se ḥ̄giri anihond-ane mbisei,’

Habakuk 1:5

mehomo,” mehu.

42 Asu Por, Barnabas ai Suda-yafe rotu wori hiniŋgirine hena hafandaniyo, n̄imorehì nindowenihì ai hoafiyehi seiya, “ᬁgoafimbo nimari si ranambe hoafi nda sǖngunambo asükai yihofsimbo hoafindafani,” masei. 43 Rotu wori hiniŋgirihì moanambühi tüküyahindani, Suda nindou asu ndifo Suda-yafe rotumbo hei-rihündimbi ai Por Barnabas yafandi sün̄gu mahei. Aheimbo dibafirinearühi safaniya, “Se Godindi moani hipoambofe ranambe n̄imboei ḥ̄gei,” masafani.

⁴⁴ Asükai ɳgorü ɳgoafimbo nimirimbo si ranambe nindou adükari ɳgoafihündi munjuambo ai Adükarindi hoafi himborimbo mafandihindi. ⁴⁵ Asu Suda ai nindou afindi hoeirih i hehi ɳgusüfoambe moaruwaimayei. Raniyo ai Porindi hoafi hifinambo-rihindühi moaruwai moaruwaimbo-marihindi. ⁴⁶ Ranimboyo Por weimbo Barnabas ai yihibmokoate hoafiyafandühi safaniya, “Godindi hoafi siheimbo boatei mbihowamboane. ɻga asu se hoafi ndanahambo daboadanambo-arihindi. Ro rarihe hohoanimoayah i, se sihehoari hohoanimoyeih i seiya, ‘Ro-ana koadürümbo-koadürümbo niŋgombo ra ɳgirindefi,’ asei. Ranimbo animbo se himborindei! Haponda siheimbo hiniŋgirihorü hohoa sihei ndifo sowana ahehi. ⁴⁷ Adükari ai yihoefimbo hoafiyuhü yahuya, ‘God ai nindou aboedambo-fembo ranahambo munjuambo hifi semindi hombohündi ro sihambo Suda-yafe ndifombo si nahurai hiningi-mariheanini,’ ” masafani.

⁴⁸ Suda-yafe ndifo ai hoafi ra himboriyei hehi hihif-hihifiyeih i Adükarindi hoafi aboed-ane masei. Munjuambo nindou God ai yangiri gedühi niŋgombo kamafoareandüri ranai anihondümbo-marihindi. ⁴⁹ Adükarindi hoafi ra munju hifi ranihü maho. ⁵⁰ Raniyo asu Suda ai ɳgoafi hisfandi-rundebimb i asu Suda-yafe ndifo nimorehi bogori Godimbo hohoanimoyeih i rihündebimb i ranaheimbo hohoanimo botimarihindüra Por Barnabasimbo moaruwaimbo-rihipirühi ahei ɳgoafihündi hemafaarihipiri. ⁵¹ Ranimboyafani ai ahei hohoanimo moaruwai ra fifirimbirihinda safani hena nafuimbohündi hifi hasüfi ahafandi yirifihindi kükifoarine mburina asu Aikoniaminambo mahafani. ⁵² Yifiafi Aboedi ai Andiokihündi Sisasimbo sünjurihoreimb i ranahei fiambe tükümfeyondüra afindi hihif-hihifimayei.

Por Barnabas ai Aikoniamihü aboedi hoafi hoafimefani

14 ¹ Aikoniamihü Por weimbo Barnabas ai asükai mam i rasüŋgu-marineandi. Ai Suda-yafe rotu worambe hafani kefoene hoafi diboadorine wataporimbo-marinandi rani sünju asu Suda-yafe ndifo afindi ai anihondümbo-marihindi. ² ɻga Suda bidifiri anihondümbo-fekoate-yeimb i ai nimorehi nindowenih i Suda-yafe ndifo bidifiri-yafe ɳgusüfoambe botimarihi-ndüramboyei anihondümbo-rihindeimbimbo yiboaruko-marihindüri. ³ Ai gedühi Aikoniamihü nimbafanimbo Adükarimbo-hündambo yihibmokoate hoafiyafani marinandi. Raniyo Adükari ai ahafanimbo ɳginindi masagapira hepünifeimb i asu ɳginindi moatükuni ramarineanda ai ahafandi hoafi ranai Adükarindi hipoambo ra anihond-ane yaho nafuimeyondüri. ⁴ ɻga nimorehi nindouwenih i adükari ɳgoafihündi ai yikürübümhindi. Bidifiri ai Suda-babidimbo-yahindi asu bidifiri ai Kraisind i hoafi sowandifani hafani-rinandeimb i

babidimbo-yahindi. ⁵ Sünjunambo Suda-yafe ndifo asu Suda ahei bogori-babidimbo sübabí hoafirundihi yahomoya, “Sihiri ahafanimbo moaruwaimbo-ndihupirühi nimoeinambo hifokoandihu-pirimboane,” mehomö. ⁶ Raniyo ai ra fifirine hena fefoene hena Rikonia-yafeambe yimbu adükari ngoafi Ristra asu Debi ngoafihü tüküyafine mburina rani hifikimi mahafani. ⁷ Ranihü amboani nimbafanimbo aboedi hoafi wataporimbo-marinandi.

Por Barnabas ai Risträhü asu Debihü aboedi hoafi hoafimefani

⁸ Risträhü nindou mami tijari moaruwaimbü mamaru. Ahandi hondi ai rahurai wakimarimido-ane, nga njirí hoahoangu ndandi. ⁹ Asu ai Porindi hoafi himbori-mayua, ahambo himboari pariri nüngumbo hoeirira ahandi anihondümbofe raninambo God ai wanjei aboedindirimbi. ¹⁰ Ranimboyu Por ai puküna hoafiyuhü yahuya, “Sihafi tijarinambo botiyafo nimbafi,” mehundowamboyu horipirihoei piyu mburambo hoahoangu wakire marandi.

¹¹ Nindou afindi ai Por ramareandi ra hoeirihi hehi Rikonia-yei hoafinambo puküna hoafiyehi seiya, “God bídifiri nindoumbo-yafine henambo sihefimbo sowana makosafani,” masei. ^c ¹² Asu Barnabasimbo ndüri Sus dükamarihori. Asu Por ai hoafi wataporimbora randeimbi-mayua raniyo asu ahambo Hemis-ani masahündö. ¹³ Susindi adükari rotu wori adükari ngoafi himboranikimi mafondaro. Raniyo Susimbo sesi sihai-randeimbi ai burmakau anamindi bidifiri asu nimi ahuri wofi amboa sifimbi semündü haya adükari ngoafi yipuri nafitambekimi sünü tükümefiyu. Nindou afindi ai-babidi Por Barnabasimbo, “Ai yihoefi god-anafani,” sei hehi burmakau hifokoefe segopimbo masei.

¹⁴ Nga Kraisindi hoafi sowandifani hafani-rinandeimbi ai rani hoafi himboriyafani hena yowanimbó hohoanimo-yafandühi ahafandi hoeari hirine hena pipiyafani hafani nindou afindi-yafe mbusümo puküna hoafiyafandühi safaniya, ¹⁵ “Wandafí mami se, nimboe ramarihinda? Ro-ana nindou yangiri se nahurai-anehi. Ro siheimbo aboedi hoafi wataporimbo-rihoanda se nimindikoate-moatükuni ra hiningindihí hehi God Yangiri Nüngumbü sowana ngei. Ai sünü, hifi, siriwara asu munju-moatükuni ranambe engoro ra nafimarandi. ¹⁶ Horombo God ai nindou munjuambo hifihü hiningireandüra, ahei hohoanimo sünju hei marihündi. ¹⁷ Nga ai anüngu ra nafuimbohunda sihefimbo aboedireamuni arandi. Ai siheimbo sünambeahindi hoe koafoare nümbür-ambeahindi sesi yimungu-remindambe sagadüri arandi. Ai sesi afindi asu ngusüfoambe hihif-hihifi sagadüri arandi,” masafani. ¹⁸ Ai rani hoafi ra

^c **14:11** Ai rarihi hohoanimoyehi Sus ai ahei adükari bogori god-ani asu Hemis ai Susindi yasimonidihündi hoafi semündü hu hoafiyu-randeimb-ani masei.

wataporimbo-marinandi, ḥga nindou ai ahafanimbo burmakau hifikoefe sihefembo hohoanimo-mayei hei, ḥga ai kikifoefe-ndürimbohunda tñjirifomefani.

Ai Porimbo nimoei pimarundi

¹⁹Raniyo Andiokihündi-yomo asu Aikoniamihündi-yomo Suda bidirifi ai sinimo nindou-yei ḥgsusüfoambe botimarundüra ai Porimbo yifimbiyuwa yahomo houmbo nimoeinamborurü mburu asu ḥgoafi bidifirani kiafu hüründümo mahomo. ²⁰Ḥga Sisasimbo süngurihorı-rihündedeimbi ai sinei wakirihori manimboeia ai botifi haya, asükai adükari ḥgoafina mahu. Raniyu asu ḥgorü sina Barnabas dibombo Debinambo mahafani. ²¹⁻²²Rani ḥgoafihü aboedi hoafi ra bokarimari-heneanda asu nindou afindi ai Sisasimbo süngurihorı-rihündedeimbi mbimboyahi tükmehindi. Raniyo asu ai hihiriyafine Ristra, Aikoniam, asu Andiok ranınambo hafani süngurihorı-rihündedeimbi ḥginandifi-nandürühi safaniya, “Se Godimbo ndondihi anihondümbo-ndihori ndühündi. Tijirifo afindi sihefimbo tükündifemboe sihiri God ḥginindi hifandarandi ranambe hombohunda,” masafani. ²³Asu mamami ḥgoafihü anihondümbo-rihündedeimbi ranaheimbo nindou hifandi-yondüri rambo kafoarineapuri hena asu sesi wehiyafandühi Godimbo didibafi-mefineandi. Asu ai Adükarimbo anihondümbo-marihori ahandi wariwami aheimbo hiningi-marineändüri.

Ai hihiriyafine Siria-yafe-ambe Andiokinambo mahafani

²⁴⁻²⁵Raniyo ai Pisidia-yafe mbusümo hafanimbo Pamfiria-yafeambe tükiyafine Pergahü hoafi-wataporimbo-rinirü mburina asu Atarianambo mahafani. ²⁶Ateriahü ai sipambe fariyafine hena Andiokinambo sepimindi maho. Ranihü horombo Sisasimbo anihondümbo-rihündedeimbi ai ahafanimbo Godindi ratüpuri ratüpürimbohunda hiniŋgi-rihipırıhi seiya, “God ai sihafanimbo hipoambo-ndeapırıhi mbifarihepir-amboane,” masei. Asu ai ratüpuri ra ratüpuriyafani moendi-marineandi. ²⁷Ai Andiokihü tükiyafine hena, anihondümbo-rihündedeimbimbo guguri-marineändüri. Asu munju-moatükuni God ai ahafandi warı süngu ratüpuri-mayu ranahambo hoafimefani. Ai hoafiyafandühi safaniya, “God ai ḥgorü naſi nafimaranda Suda-yafe ndifo ai-amboani Godimbo anihondümbo-marihori,” masafani. ²⁸Asu ai afindi si Sisasimbo süngurihorı-rihündedeimbi-babidimbo mamarifani.

Serusaremihü Sisasimbo anihondümbo-rihündedeimbi-yafe bogori ai guguri-mefundi

15 ¹Raniyo asu nindou bidifiri ai Sudianipoedi Andiokina kosimo Suda-yafe ndifo Sisasimbo anihondümbo-rüwureimbimbo

yamundirüpurühi yahomoya, "Se Mosesindi hohoanimo süngufekoate-ndimondühi sihamundi fihoeari kefe tirihefekoate-ndimondani asu ŋgiri aboedambo-ndafundi," mehomo. ² Asu Por Barnabas ai Sudiahündi-babidimbo hoafina simbori simbori-memo. Ranimboemo anihondümbo-rundeimbi ai hoafi firündümondühi yahomoya, "Por, Barnabas asu nindou bidifir-amboani ai Serusareminambo mbihomo-ndamboane. Asu ai hoafi ra Kraisindi hoafi sowandümo homo-rundeimbi asu hifandi-rundeimbi-babidimbo didiboado-mbirundamboane," mehomo. ³ Anihondümbo-rihindeimbi ai koamari-hehipura mahomo. Ai Finisia asu Samaria-yafeambe mbusümondühi homo hoafiyomondürühi yahomoya, "Asu sihefi ndifo amboani Sisasimbo anihondümbo-maríhorı," mehomonda asu anihondümbo-rihindeimbi munguambo ai afındı hihif-hihifi-mayeı.

⁴ Ai homo Serusaremihi tükümefunda anihondümbo-rihindeimbi Kraisindi hoafi sowandümo homo-rundeimbi asu hifandi-rundeimbi ai ahamumbo hihifi-maríhpuri. Asu Por Barnabas ai mungua-moatkuni God ai ahafandi warı süngu ratüpürimayu ranahambo hoafimefinandüri. ⁵ ɻga asu anihondümbo-rundeimbi Farisihündi bidifiri ai botiyafu hoafiyomondühi yahomoya, "Sihefi ndifo ai ahamundi fihoeari karu tirimbihou-ndamboane asu ai Mosesindi ahinümbi hohoanimo süngu-mbirihind-amboane," mehomo.

⁶ Ranimboemo Kraisindi hoafi sowandümo homo-rundeimbi asu hifandi-rundeimbi ai hoafi ranahandı nimindi wataporıyo didiboadofembohında gugurımfundi. ⁷ Ai wataporıyomo homo munjumayoа asu Pita ai nüngumbo hoafiyupürühi yahuya, "Wandaſi mami, se fifırundi horombo hondı God ai seambeahindi wambo kafoare hiniŋgimareandırı sihefi ndifo ranaheimbo wandı yasimondınambo aboedi hoafi hoafiyowani himborıyohü anihondümbo-fembohında. ⁸ God ai munguambo nindou-yafe hohoanimo ra fifireandi. Ai sihefi ndifo ranaheimbo yını mehu ra nafuimbohında Yifiaſi Aboedi masagadürü sihefimbo masemuni nou. ⁹ Ai moai sihefimbo ɻgorü süngureandühi aheimbo ɻgorü süngurearü, ɻga wani. Ai anihondümbo-maríhinda asu God ai ahei ɻgusüfoambe ramareandüra sürühehindeimbi tükümehindi. ¹⁰ ɻga nimboe asu se Godimbo randihu hoeindihuru yahomo houmboa? Se ɻgiri sihefi ndifoambo sihamundi fihoeari karu timbirihoundamboane mbisimondühi aheiwamı nimboreibimi moatkuni nandundi. ɻga horombo sihefi amoao asu sihir-amboani nimboreibimi moatkuni ra ɻgiri ndahuminedfi. ¹¹ Suda sihiri ndarihu anihondümbo-arihundi ana, Sisasindi hipoambonambo aboedambo-ndahumboyefi, ɻga asu sihefi ndifo ai-amboani raninambo aboedambo-ndahimboyei," mehu. ¹² Barnabas Por ai Godindi ɻginindi nafuimbo moatkuni asu hepünifeimbi moatkuni ra God ai Suda-yafe ndifombo ahafandi

warisüngu ramareandi ranahambo ndorine wataporimbo-marinandi. Asu munju ai wataporí ra hihimbori-yomondühi himbo yaŋgiri kümarundi.

¹³ Hoafi moendimayowa asu Sems ai hoafiyuhü yahuya, "Wandafi mami. Se wandi hoafi himboriyomo. ¹⁴ Saimon ai haponda ndore korifoare hoafiyuhü yahuya, God ai ahandi hipoambofe hohoanimo nafuiyuhü sihefi ndifo bidifirambo weangurühi wand-anei mehu. ¹⁵ Asu Godindi hoafi hoafiyomo-rundeimbi-yomondi hoafi-amboa mami yahurai-ane. Ai yaru hoafi nda sürü papimaründi: ¹⁶ Adükari ai hoafiyuhü yahuya,

'Defitindi mamisiri ai wori nahurai birimefoendi,
nja süŋgunambo ro hihindahe koda
asu ahandi mamisiri ra asükainda botindihe-amboyahi
nindou ai wori bирifoare mbura simbori worimbo-arandi nou.

¹⁷⁻¹⁸ Ranimbo asu nindou amuri ai randihi Adükarimbo
kokondi-horimboyei.

Asu munguambo Suda-yafe ndifo ro wand-anei masahi ranai-
amboa kokondi-horimboyei. Hoafi nda horombo hondü
ndani-moatükuni tükündifemboe mehu-ane.

Adükari ai yare hoafimayu ai rani-moatükuni raremarandi,
asu horombo hondü nindou ai ra fifirimarihindi,' mehu."

Amos 9:11-12

¹⁹ Ranimboyo asu Sems ai hoafiyuhü yahuya, "Ro rarihe
hohoanimoayahı sihefi ndifo ai hihirıyahı Godimbo sowana mahei
ranaheimbo sihiri ŋgiri tıjirifo ndahundüri. ²⁰ Wani, nja sihiri aheimbo
pasambe ndandihu hoafinde-fomboane. Kabomombo sesi didibafife
sihefeimbi sesipoani, nimorehı sisihimopoani asu anamindihoadi
birabiriyopoani, ninihondi aminda-wofifeimbi asu hori sesipoani.
²¹ Ai ŋgiri randihindi ra nimboe horombo peyomo houmbo haponda
munguambo ŋgoafi adükarambe nindou ai Mosesindi hoafi bokarihoe
arundi. Asu munguambo ŋgoafimbo nimarimbo si ranambe Suda-yei rotu
worambe ritimiru arundi," mehu."

Suda-yafe ndifo anihondümbo-rihindeimbi ahei pas-ane nda

²² Ranimboane asu Kraisindi hoafi sowandümo homo-rundeimbi-yomo
hifandırı-ndeimbi-yomo asu anihondümbo-rihindeimbi-yei ai hoafi
fırıhümündihı seiya, "Sihiri-hündi bidifiri ai Por Barnabas babıdimbo
Andiokinambo hombohında koandihehu-purimboane," masei. Ai Sudas,
ahandi ndüri ŋgorü Barsabas, asu Sairas ahafanimbo ŋgafani sei hininqi-
marihipiri. Yimbu ai anihondümbo-rihindeimbi-yei bogori-yafani.
²³ Ahafandi warihü ai pas mami koarihoe-mondühi hoafiyoyomonduhi
yahomoya:

"Ro Kraisindi hoafi sahumindefi hefi rihundeimb-anefi asu
hifandırıhu-hundeimb-anefi. Suda-yafe ndifo anihondümbo-

rihindeimbi Andiokihü, Siriahü, Sirisiahü aniboadei, se karihasi-handüri.

²⁴ Ro himbori-yeifimboanefi rohündi bidifiri ai homo wataporimemondamboy sihei hohoanimo mamikari-marandüri, ḥga asu ro moai ahamumbo randundi sefi. ²⁵ Ranimboane asu ro hoafifirihumindefi mburihu sefiya ro nindou siheimbo sowana koandihe-hupurimboyefi. Ro nindou ra yihoefi ḥgunindi Barnabas asu Por-babidi koamarihehipiri. ²⁶ Ai moai ahafandi fimbo hohoanimo-yafani, ḥga ai sihefi Adükari Sisas Krais ahambo-hündambo ahanti ratüpuri ratüpuri-mayafani. ²⁷ Ranimboyefi ro Sudas asu Sairasimbo koandihehipira ḥgafani hoafi ro sürü paparikhundi rahurai randine ahafandi yafambenambo hoafindamboyafani. ²⁸ Yifiafi Aboedi ai yihoefi mbusümo nimarimbo asu ro mami mamamberihu hohoanimo-yeħü sefiya, ‘Ro ḥgiri ḥgorü tiġüm̧bi hohoanimo sihei wami nandihundi,’ masefi, ḥga se ndani hohoanimo yangiri animbo randihimboyei. ²⁹ Se kabomombo sesi didibafife sihefeimbi sesipoani, hori sesipoani, ninihondi amında-wofifeimbı sesipoan, nimorehi sisihimopoani asu animindihonadı birabiri-yopoani. Se rani hohoanimo sūngufepoani. Se rani-moatkunı ra hiningarihindi ana, aboedindeimboyel. Yihoefi hoafi ndear-ane, ḥga se aboedi niaboadei,”

mehomo.

³⁰ Raniyo asu Serusaremihündi anihondümbo-rihindeimbi ai nindou yimbuyimbu ra koamari-hehipura Andiokinambo mahanimo. Asu ai anihondümbo-rihindeimbi gugurundüri mburu pas ra masabudüri.

³¹ Anihondümbo-rihindeimbi ai pas ranambeahindi aheimbo ḥjinemindindürimbo hoafi hoeirihi hehimbo hihif-hihifi-maye. ³² Sudas asu Sairas ai Godindi hoafi hoafiyafani rinandeimb-anafani. Raniyo asu yimbu ai aheimbo afindi ḥjinemindimbo hoafi hoafiyafinadüri marinandi. ³³⁻³⁴ Yimbu ai Andiokihü niñgo-niñgo-yafine mburina anihondümbo-rihindeimbi ai ahafanımbaya, “God ai aboedi-aboedi mbireapir-amboane asu ḥgusüfoambe afurinde kündeambui,” sei hehi nindou koamari-houpırı ranahamumbo sowana koamarihehipira hihiriyafine mahafani. ³⁵ ḥga Por asu Barnabas ai Andiokihü manimbafani. Ranihü yimbu ai nindou bodimondı-babidi Adükarındı hoafi bokaribe-neandühi yamundi-marineandüri.

Por Barnabas ai yükürübi-mefineandi

³⁶ Sūngunambo Por ai Barnabasimbo hoafiyundühi yahuya, “Sihiri munju ḥgoafi adükari sapo Godindi hoafi horombo bokamari-hehoandi rani ḥgoafinambo anihondümbo-rihindeimbi ai nüngumbayahı rani ndüfosisimbo gagimboane,” mehu. ³⁷ Barnabas ai Sonimboy Makimboyu

randeimbi-mayu ranahambo ai-babidi semündü hombo mehu.

³⁸ Horombo Son Mak ai Pamfuria ngoafihü ahafanimbo hiningimareapiri, nga moai ai-babidi Adükarindi ratüpuri, ratüpuriyu hu. Nga asu Por ai ahambo moai semündü-hombo yifiriyu. ³⁹ Yimbu ai simbori hoafiyafine hena yükürübi-mefineandi. Barnabas ai Mak serümündü haya sipambe fariyafine hena Saiprusinambo mahafani. ⁴⁰ Nga Por ai Sairas serümündü mahafani. Anihondümbo-rihindeimbi ai ahafanimbo hoafiyehi seiya, "Adükari ai sihafanimbo moani hipoambo-ndeapirühi mbifarihepir-amboane," masei. ⁴¹ Yimbu ai Siria, Sirisia-yafeambe hahabodifanı wakırineandühi anihondümbo-rihindeimbimbo niginimari-nandifinандüri.

Timoti ai Por-dibo mahu

16 ¹ Por ai Derbe ngoafi hu ngasünde haya Ristra ngoafina mahu. Sisasimbo süngürüri-randeimbi mami, ahandi ndüri Timoti ai ranihü mamaru. Ahandi hondi ai Sudahündi anihondümbo-reandeimbiyo, nga asu ahandi afindi animbo Grikihündiyu. ² Risträhündi asu Aikoniamihündi anihondümbo-rihindeimbi ai Timotimbo ahiniyeihi seiya ai nindou aboed-ani masei. ³ Asu Por ai Timotimbo ahandi süngu semündü-hombo yahu haya hohoanimo-mayu. Ai Sudahündi rani hifihü maningomo ranahamumbo hohoanimoyuhü ahambo serümündü haya ahandi fi hoeari ra kariri timariherü. Sapo munjuambo ai fifirundi Timotindi afindi ra Grikihündi-mayuwambo. ⁴ Ai ngoafi adükarinambo homo tüküyafu, homo tüküyafu rundühiyo asu horombo Kraisindi hoafi sowandümo homo-rundeimbi asu hifandi-rundeimbi Serusaremihü hoafi rani sünguru masihoemo ra anihondümbo-rihindeimbimbo masabudüri. ⁵ Asu ranimboyo Kraisindi nendi ranai hoafi raninambo niginindi anihondümbo-rihindühi munjuambo si aho ra nindou ai afindi tüküyahı marihündi.

Por nindou mami Masedoniahündi hoeimariri

⁶ Ngimi ai Frigia, Garesia-yafeambe homondane, Yifiafi Aboedi ranai ahamumbo nindou Esia hifambe ranaheimbo Godindı hoafi hoafiyonüripoanı meho. ⁷ Raniyomo ai Bitinia hifinambo hombo yahomo houmbo Misia-yafe yupupukimi tüküyafundane, asu Sisasindi Yifiafi ranai ahamumbo ranafi hombo yowani mehopuri. ⁸ Raniyomo asu ai Misia nafiyafu hou Troas ngoafinambo mahanimo. ⁹ Raniyu asu rani nimbokoanı Por ai yafogoadinambo nahirai ranipoanimbo moatükuni hoeireandane, nindou mami Masedoniahündi ai botifi nüñgumbo hüti-hütürühi yahuya, "Se ndanafi kosafi yihoefombo farihawamuni," mehu. ¹⁰ Por ai rani-moatükuni hoeire hayamboyu ro hohoanimo-yefomboanefi God ai ranaheimbo ahandimayo hoafi ra hoafimbohunda

koamarihemuni. Ranimboane asu nimehünou ro Masedonia hifinambo hombo naporihundühi nafi kokomarihundi.

Ridia ai Godindi hoafi süngeumareandi

¹¹ Sipambe fariyahu Troas ŋgoafi hiniŋgirihu hohu asu Samotres airaninambo hefi asu ŋgorü sihi Neaporis ŋgoafihü tükümeħundi.

¹² Raniyefi asu ranihü hiniŋgirihu hohu hefi, Firipai ŋgoafihü tükümeħundi. Masedonia-yafe hifambe Firipai ŋgoafi adükari Rom ai hifandi-marundi. Ranihü tüküyahu yahunümbi nimbi manimboefi.

¹³ ɻgoafimbo nimarimbo si tüküfeyoane, asu ro hefi ginirümbi ŋgoafi tebünani tüküyahu mburihu, hoekimi mahefi. Hoe rani fikimi ranipoanimbo fondi Godimbo didibaf-femboħunda fondi mbanijgoyo sefi hoahumboyefi mahefi. Ranihü nimorehi bidifiri ai guguriyahni nimarei-ane asu ro ai-babidi wataporimayefi. ¹⁴ Nimorehi mami adükari ɻgoafi Taiatairahundi, ahanti ndüri Ridia, ai hoafi ro hoafimayefi ra himborimayo. Ranai ana Godimbo didibafife hoafiyorandeimbni asu ai hamburi hoearifhi kaki semindi-randeimb-ane. Adükari ai ahanti ɻgusüfoambe hohoanimo botimare-andamboyo Por ai hoafi, hoafimayu ra anihondümbo-mareandi. ¹⁵ Ai ahanti worambeahindi-babidimbo himoni hundürümayei. Ai himoni hundürüiyo mbura yihoefimbo hoafiyohü yahoya, “Se ro Godimbo anihondümbo-marihini ra fifirindundühi ana, se wandi worambe difomo nimandomo,” meho. Ai yihoefimbo hüti-hüti-maramuna-mboyefi, asu ro ahanti hoafi sünge mahefi.

Por ai Sairas-dibo Firipai ŋgoafihü karabusı-mefineandi

¹⁶ Mamimbo ro Godimbo didibafifembo fondühi hefane, moani ratüpuriyo-randeimbi nimorehi mami yihoefimbo nafini hoeimareamuni. ɻga moaruwai nendi ahanti fiambe nimarimbo nini-moatükuni süngeumambo tüküfemboayo ra hoafiyomarandi. Ranimboyo asu nindou ai ahanti hoafi himborimbo ranahambo hifandiru-rundeimbni ahamumbo kaki adükari sahüpuri mariħundi. ¹⁷ Raniyo nimorehi ranai Por-babidimbo yihoefi sünge hohüyo asu ai yare puküna hoafiyowohü yahoya, “Nindou ndanai ana God Nimoamo Hondü amaru ranahandi ratüpuriyomo-rundeimb-anemo. Rananemo asu God ai siheimbo aboedambo-fendürimboayu hoafi ra hoafiyomo rundühanemo,” yaho marandi. ¹⁸ Muŋguambo si ai rapomayo hoamboyu asu Por ai ranahambo yiбоаруко-yiбоарукofi haya, asu ai hihirifi nüngumbo moaruwai nendi amaro ranahambo hoafiyundühi yahuya, “Ro Sisasindı ndürinambo hoafayahı se nimorehi ranahambo hiniŋgindo hawa ɻgafi,” mehundo. Raniyo asu moaruwai nendi ranai mami rani simboani hiniŋgire haya mahlo.

¹⁹Ahambo hifandiru-rundeimbi ranai ahamundi kaki semindi nafi awarimarihoayo ra fifirimarundi sapo nimorehi ra ŋgiri nini-moatkuni tüküfemboayo ra asükai hoafindo. Ranimbo-anemo ai Sairas asu Por ahafanimbo kikihirüpindümo mburümbo kiafu hürüpündimo nindou adükari ahamundi koadürü guguru nimirimo rundühi mahomo. ²⁰Ai ahafanimbo sowapündümo nindou hoafi himboriyomo-rundeimbi ahamumbo soana homo hoafiyomondühi yahomoya, “Nindou yimbu ndanana Sudahünd-anafani, nga aiyafani nindou sihefi adükari ŋgoafihü amarei ranaheimbo moaruwai hohoanimo botimarineandi.

²¹Ran-anafani nindou Romihündi silihü ahinümbi hohoanimo süŋgukoatembo-mayo ranahambo yamundarineandi,” mehomo.

²²Raniyei asu nindou afındı ranai ahafanimbo ranimbohündi papi-hoafi-marihipiri. Raniyomo asu hoafi himboriyomo-rundeimbi ai ahafandi hoeari yumündühaüpüri mburu hoafiyomondühi yahomoya, “Ahafanimbo wofi bogorinambo harimbemopira-mboane,” mehomo.

²³Raniyomo asu ahafanimbo wofi bogori-mayo ranambo puküna buburüpüri mburu, asu karabusı-marupiri. Raniyomo nindou karabus wori hifandi-randeimbi ahambo hoafiyomondowohü yahomoya, “Se ahafanimbo wudipoapondo hibadapiri,” mehomo. ²⁴Raniyu nindou ranai hoafi ranahambo himboriyu mbura ahafanimbo karabus wori safambe ragu nimi ahi yırífoneimbinambo yitiŋarihü hüputüpu-rapürimündi hininqimareapiri.

²⁵Raniyafani Por Sairas ai nimbı mbusümondühi nimirananimbo herüyafandühi Godimbo didibafi-mefineando. Asu nindou bidifiri karabusiyafu mamarimo ranai ahafanimbo himbori-memopiri. ²⁶Asu nimehünou hifihe afındı tüküfehiyo karabus wori kambohoani ranai fifimimayo. Raniyo nımai yipuri ranai sübüdihoehüyo nindou karabus worambe mamarimo ahamundi fihindı sen makiaro ra fufurimarihoayo. ²⁷Raniyu asu karabus hifandarandeimbi ranai botifi yipuri sübüdihoai menjorowa hoeire haya nindou ai mbafefou yahu haya yihińboyuhü penau hoandarı semündü haya wandihoari hifokoandıhea yahu haya ramefiyu. ²⁸Ngä Por ai heiuyuhü yahuya, “E! Se sihafi fi yimbündamboyafi! Ro-ana muŋgu amarefi,” mehuamboyu. ²⁹Raniyu karabus hifandi-randeimbi ai nindoumbo hai sowandümo sínimo yahu miŋgiyu hoafiyu mbura nımai wori safambe pipiyu hu Por Sairas yafandı yırıkımı hihamindariyuhü piyu menjuru. ³⁰Raniyu ai ahafanimbo sepirimündi weindani hüfu nımarümbo hoafiyupurihi yahuya, “Ritifo yimbu, ro nini nünüŋgundiheanda God ai wambo aboedambo-mandeandira?” mehuamboyafani.

³¹Asu ai simbori safaniya, “Se Sisas Adükari ranahambo anihondümbo-ndiworanı animbo asu God ai sihambo, sihafi worambeahindi-babidi aboedambo-ndeandürümbui,” masafani. ³²Asu raniyo Por Sairas

ai karabus hifandi-randeimbi-mayu ranahambo nindou mami rani worambe manimboei aheimbo kameihî parineri hena Adükarındı hoafi hoafimefinandüri. ³³Raniyo asu rani nimbokoani karabus hifandi-randeimbi-mayu ranai ahafanimbo sepirimündi mbura ahafandi masimei ra popoaimarandi. Raniyo asu ai ahandi fikiminindi-babidimbo munju hundürümaye. ³⁴Raniyu ai ahafanimbo sepirimündi hafu ahandi worambe nimarümbo sesi sagapira masowasifani. Asu ai ahandi fikiminindi-babidi haponda Godındı hoafi himboriyei mburihü anihondümbo-marihindi ranimbohunda hihif-hihifimaye.

³⁵Raniyomo siambe hoafi himboriyomo-rundeimbi ai prisman bïdifiri koarihoupurühi yahomoya, "Hapoana se nindou yimbu ranahafanimbó hiniñgindowapira mbihafanda-mboane," mehomo. ³⁶Raniyu nindou karabusimbo hifandi-randeimbi ai Porimbo hoafiyundühi yahuya, "Hoafi himboriyomo-rundeimbi ai 'hiniñgindowapira mbihafanda-mboane,' mehomonda-mboanahi sini hoafayahapiri, ñga hapoana se aboeda ñgafani," mehupiri. ³⁷Asu Por ai prisimanimbo hoafiyupurühi yahuya, "Ro-ana Romihünd-anehi, ñga ai yihoehimbo ninihümboyo hoafi himborambe nindou himboahü buburümuni mburu, karabus worambe koamafoarümuni. Asu ran-anemo haponda ñgoafina yihoehimbo dibo semindimuni koehefembo hohoanimoemo. Refeana wani! Ñga ahamundihoari animbo sifomo sowandümomuni koarihoumuna ñgemboyehi," masafandamboemo.

³⁸Asu prisman ranai ahafandimayo hoafi ra hoafi himboriyomo-rundeimbimbo hoafimemo-puramboemo. Raniyomo asu Por Sairas ai Romihünd-anafani hoafi ra himboriyomo mburu yihimbo-memo. ³⁹Raniyomo asu ai homombo ahafanimboya, "Karihapisi, ro hütiyefi," yahomo mburu moanambühi sowapündümo mahomo. Asu raniyomo ahafanimbo hoafiyomopirühi yahomoya, "Se ñgoafi nda hiniñgindine hena ñgorü goanini ñgafani?" mehomo. ⁴⁰Raniyafani ai karabus wori ra hiniñgirine hena Ridiandi worina mahafani. Ranihü anihondümbo-rihindeimbi ai mafandi-hindamboyo asu aheimbo ñgusüfoambe kikimi-foarineiri hena mahafani.

Tesaronaika-hündi ai Por Sairasimbo hürütümarihüpüri

17 ¹Raniyafani Por Sairas ai hafani Amfiporis Aporonia ñgoafi kefoene hena hafani Tesaronaika ñgoafihü tükümfineandi. Ranihü Suda-yafe rotu wori mami mafondaro. ²Raniyu asu Por ai yaremarandi sünju Suda-yafe rotu worambe kefuai hüfu nimarümbo ñgimimbo moanî nimarimbo si ra ai-babidimbo Baibor-ambeahindi hoafi ranahambo ndorihi wataporimbo-marihündi. ³Ai aheimbo Godindimayo hoafi ranahandi nimindi ra wataporimbo-randühi yahuya, "Nindou God ai ahambo nimorehi nindowenihimbo aboedambo-fendürimbo

kafoariri hiningimariri ra Krais-anı asu ai asübisi afındı semündü haya yifiyu mbura asükaiyu botimefiyu,” mehu. Asükaiyu hoafiyuhü yahuya, “Sisas ndanahambo ro siheimbo hoafayahi ai Krais-anı,” mehu. ⁴Nindou bidifiri ranihündambo ai hoafi ranahambo anihondümbo-rihi mburühü, Por Sairasi-yafandi süngu mahei. Nindou bidifiri Grikihündi Godimbo hohoanimo parihoreimbi asu nimorehi afındı bogorimbo-yahindeimbi ai-amboa ahafandi süngu mahei.

⁵Ranimboyo asu Sudahündi bidifiri ai ŋgusüfoambe moaruwai-marapura nindou bidifiri funiru wakırundeimbi maketambe maniŋgomu ranahamumbo gugurımarüpura ai homo nindou afındı gugurıpuri mburümbo hohoanimo botimaripura ŋgoafambe ŋginindi hoafemo wakımarundi. Raniyomo asu ai Por Sairas kikihepimindi nindou afındı burimemo ranahamumbo sowana sepimindi hombohunda ahafanimbo kokorupırühi Sesonindi worına pıpına mahomo. ⁶İga raniyomo ahafanimbo hoeifepirikoate-yomondühi-yomo, ai Sesoniyu asu anihondümbo-rundeimbi bidifiri-yomo ahamumbo nindou bogorimboyafu mamarimo ahamumbo sowana kiafu hürüpündümo mahomo. Ai homo puküna hoafiyomondühi yahomoya, “Nindou ndanai ana muŋguambo hifi ranihü moaruwai hohoanimoyomo marundi rananemo asükai haponda ndanihü tükiyafu anıŋgomo. ⁷Asu Seson ai ahafanimbo worinimareapıri. İga nindou muŋgu ndanai ana adükari bogori hondü Sisarindi ahinümbi hohoanimo gogonimbo-riheneandühi safaniya, ‘Awi nindou adükari bogori ŋgorü manüŋgu, ŋga ahandi ndüri Sisas-anı,’ safani marinandi,” mehomo. ⁸Raniyomo ŋgoafihündi bogori-yomo asu nindou afındı-yei ranai hoafi ranahambo himboriyei hehi afındı hohoanimoyeihı ŋgusüfoambe moaruwai-marandüri. ⁹Ranimboemo nindou bogori ai Sesoniyu bodimondı-yomo ahamumbo kot pemindomo mehomonda asu ai kakı masabupura hiniŋgimaripura mahomo.

Por Sairas ai Beria ŋgoafihü mamarifani

¹⁰Mami rani nimbokoani anihondümbo-rihindeimbi ai Beria ŋgoafinambo Por Sairas koamarıhehipira mahafani. Ai hafanı Beria ŋgoafihü tükiyafine mburina Suda-yafe rotu worı mafengoro ranambe kefoene mahüfani. ¹¹Beria ŋgoafihü Suda mamarei ahei hohoanimo ra Tesaronaikahündi-yafe hohoanimo ŋgasündimareandi. Beriahündi ai Por Sairas-yafandi hoafi himboriyei mburühü, asu hoafi ranahambo masahümündi. Raniyo ai muŋguambo si maho Bukambeahi hoafi ra hoeirihi marihündi ahafandi hoafi ra anihondümbayo sei hehi. ¹²Raniyei asu Sudahündi afındı ranai hoafi ranahambo anihondümbo-marihündi. Asu Grikihündi nimorehi ndüreimbi bogorimbo-yahindeimbi afındı asu nindouwenihi afındı ai hoafi ranahambo anihondümbo-marihündi.

¹³ Por ai Beriahündambo Godindi hoafi bokari-marihendüri ranahambo Tesaronaikahündi Suda ai himboriyei hehi Beria ngoafihü amboa hei tükümehindi. Raniyo asu Tesaronaikahündi ai nindou Beriahündi-maye ahei ḥusüfoambe moaruwai hohoanimo botimarihendüri. ¹⁴ Raniyei asu anihondümbo-rihindeimbi ai hohoanimoyeihī seiya Porimbo moaruwaimbo ndihorimboyei sei hehi ahambo hoekimi koamariehōra mahanu, ḥga Sairas Timoti ai Beriahü mamarifani. ¹⁵ Raniyomo nindou bidifiri ai Por sowaründümo hou ai-babidi Atens ngoafina mahomo. Asu Por ai yahuya, “Sairas Timoti ai nimai wambo-sowana mbisini-fandamboane,” mehuamboemo asu hoafi ra sowandümo hou hihiriyaful Berianambo mahomo.

Pori ai Atens ḥgoafihü Godindi hoafi hoafimayu

¹⁶ Por ai Atens ḥgoafihü Sairas asu Timoti ahafanimbo hifandapirühi nimarümbo hoeireandane, ḥgoafi ranihü tikai god sisami afindi burimayo ranimbo ḥusüfoambe nimbimayu. ¹⁷ Raniyu Por ai Suda-yafe rotu worambe Grikihündi bidifiri asu Suda bidifiri anihondümbo Godimbo hohoanimoyomo-rundeimbi ahamumbo wataporimbo-marapuri. Raniyu munjuambo si maho ra nimorehi nindowenihi maketambe gugureyahi nimareiane, hu ai-babidi nimarümbo wataporiyu marandi. ¹⁸ Raniyomo Epikurian asu Stoik fifirundeimbi nindou ranai Por-babidi hoafinambo simbori-simbori-memo. Ai yaru hoafiyomondühi yahomoya, “Nindou hoafi afindeimbi ndanai nini hoafi, hoafinda yahumboyuwa?” mehomo. Asu bidifiri ai hoafiyomondühi yahomoya, “Awi, ai ndifo-yafe sisami god mami ranahambo hoafimbo yahumboani,” mehomo. Ḥga Por ai Sisas yifihündi botimefiyu hoafi ra hoafimayuwambo ranimboemo asu ai rahurai yaru hoafimemo. ¹⁹ Raniyomo ai kansir Areopagus wafuwami mafandundi ahamumbo sowana Porimbo sowaründümo mahafomo. Ai homo ahambo hoafiyomondühi yahomoya, “Ro simbori hoafi nda se nindou aheimbo hoafiyafi arandi ra himborimbo sefomboanefi. ²⁰ Asu ro sihafi hoafi ra himboriyefi hohu hoafi ranahandi nimindi ra fifirindihu sefomboanefi,” mehomo. ²¹ Ḥga nindou Atens ḥgoafihü amarei anei asu ḥgori ḥgoafihündi sühüsi Atens ḥgoafihü amarei anei ranai moai amuri hohoanimoyei rihündi, ḫga wani. Ai ana hoafi simbori ejgoro ranahamboane hoafiyo asu himboriyo ranimbo yaŋgiri hohoanimoaye.

²² Raniyu asu Por ai Areopagus wafuwami kansir-yomondi mbusümo nüngumbo hoafiyuhü yahuya, “Nindou Atensihündi, ro hoeiriheandane se-ana munjuambo god ranaheimbo sūŋgufe hohoanimo-ane hohoanimo-memo. ²³ Ḥga ro nafina habodihü sihei sisami god hoeimariheändüri. Asu sisami godimbo sesi sihefe randeimbi fondi mami hoeimariheändi ranifihü se sürü papimarihündi ra yare hoafiyowohü yahoya, ‘Ndananā

sisami god ro fifirifekoate-mayefi ran-ane,’ meho. Ngga asu se moai rani god ra ahambo fifirihi, ngga se ahambo moani hohoanimoyei marihündi God ranahambo haponda ro hoafindahandüri samboanahi.

²⁴ God ai hifi nafira mbura asu munjuambo moatkuni ranifihi nafira hiniñgimareanda aningo ranai Adükär-ani sünambeahi asu hifini. Ranimboani aiana ngiri nindou ai ahei warinambo worimborihündedeimbí wori ranambe ana nimandu, ngga wani. ²⁵ Ai moai ranani moatkuni mbonimboramündi randi ranimboane asu ngiri nindou ahei warina ahambo rarani-moatkuni fandihehuri. Sapo ai-ani nindoumbo yançiri ningombo hohoanimo, yafui asu munjuambo rani-moatkuni ra saimuni arandi. ²⁶ Amoao mami ranahandambo-hündiyo God ai nindou munjua siri nafimarandi munjuambo hifihü ningombohündi. Asu ai ahandihoari horombo nindou ranihü ningombo asu hifi yupupui kikire hiniñgimareandi. ²⁷ God ai yare hiniñgire hayambo hohoanimoyuhü yahuya, ‘Ranihü diboadimbo animbo asu ai wambo ro animboahi ra koko-mbirihündir-amboane,’ mehu. Ranimbo-hündambo animbo nindou ai God nahi anñugu ranahambo kokondihori hoeindohori-mboyei. Ngga God ai mamami sihefimbo sowahi anñguniyupoani. ²⁸ Sihiri ai-dibo yançiri animboefi, ai-dibo ahahabodefí asu ai-dibo-anefi aniboadefi. Rahurai-ane sihei herü fifirundeimbí bidifiri ai yaru hoafiyomondühi yahomoya, ‘Sihir-amboani Godindi nimor-anefi animboefi,’ mehomo. ²⁹ Sihiri Godindi nimor-anefi asu ngiri sihiri randihu hohoanimondefühiya, God ai gor, sirfa kapa, nimoei rani sisamiyu mbisefi. Asu ngiri hohoanimo-ndefühiya, God moani sihefihaoi hohoanimoyeffi hohu sihefí warinambo nafimarihur-ane mbisefi, ngga yowani. God ai-ana gor, sirfa kapa, nimoei rani sisamiyupoani.

³⁰ Horombo nindou ai Godimbo fifirifikoate-mayeiamboyu rasimboani ai moai aheimbo nginindirandüri. Ngga hapondanambe ai munjuambo nindou munjuambo hifihü ranaheimbo yahuya, ‘Se sihei hohoanimo moaruwai daboadanambo-ndihi hehi wandi hohoanimo süngundihindi,’ mehu. ³¹ Ngga asu ai mami sihi diboniyu hiniñgimareandi si ranambe ai mbumundi hohoanimo süngundeandühi ahei hohoanimo rani simogodühi munjuambo nindou yibobo-ndeandürimbui. Ngga ai nindou mami rani-moatkuni ra hifandimbohündi hiniñgirimboani. Nindou ra yifimayuwa God ai hoŋguambeahindi botımariri ranani, ngga ranahambo animbo sihiri anihondümbo-ndihurimboane,” mehu.

³² Nindou bidifiri ai nindou yifihündi yançirifembo hoafi ra himboriyomo houmbo-yomo asu ai ahambo sisindi hoafimaruri. Ngga bidifiri ai hoafiyomondühi yahomoya, “Asükaindefi rani-moatkuni ranahambo sihafi hoafi himborindefo,” mehomondo. ³³ Asu Por ai kansiri-yomondi wataporí yare hiniñgireapuri haya mahu. ³⁴ Nindou bidifiri ai ahambo süngurihorühi hoafi ranahambo anihondümbo-

marihindi. Nindou mami ahandi ndüri Dionisius Areopagusihundi ai kansirimbofi mamaru. Asu nimorehi ahandi ndüri Damaris ai-amboani anihondümbo-mareanda asu nindou bidifiriyei hoafi ranahambo anihondümbo-marihindi.

Por Korin ngoafihü amaru

18 ¹Süngunambo Por ai Atens ngoafi hiniŋgire haya Korin ngoafina mahu. ²Ranihü ai Sudahündi mami ahandi ndüri Akwira hoeimariri. Aiana Pondus-hündiyu. Nindou raniyu ai ahandi nimorehi Prisira-dibo Itari hifi hiniŋgirine hena asu Korinina mahafe. Nindou mami Rom ngoafihü adükari bogorimbofi nimarümbi ahandi ndüri Krodius ai Sudahündi nindou mungu aheimbo yahuya, “Se Rom ngoafi nda hiningindihı hehimbo ngorü hifina-ndahindi,” mehuamboyafe ai Korininambo mahafe. Raniyu asu Por ai ahafembo ranihü hoeifepirimbo mahu. ³Nindou yimbu ranai Por-babidi mami rani ratüpuri ra ratüpuriyei rihündeimbı wamboyu Por ai, ai-dibo nüŋgumbo seri wori kakiyei marihundi. ⁴Munguambo moani ngoafimbo nimarimbo si Por ai Suda-yafe rotu worambe kefuai hüfu nüŋgumbo Sudahündi nindou ranaheimbo wataporiyu marandi. Nindou Sudahündi asu Grikihündi aheimboya ahei ńgusüfoambe botindiheiranı asu Sisasimbo anihondümbo-mbırıhinda yahuhayamboyu hüfu hoafimendüri.

⁵Sairas asu Timoti ai Masadonia hifi ra hiniŋgirine hena Korin ngoafina kosafandani Por ai Sudahündi ranaheimbo aboedi hoafi yamundeandürühi manüngu. Ai Suda-mayei aheimbo anihondümbo hoafiyundürühi yahuya, “Sisas ana nindou God ai nindou aboedambofembo kafoariri hiniŋgimarir-anı,” mehu. ⁶Iga ai ahandi hoafi ra sahümündi pirihü mburihü asu ahambo tirifoarihori hoafimehündi. Raniyu asu Por ai ahandi hoearı fihindi düdübüdii püpürüfi-foareandühi simbori hoafiyundürühi yahuya, “Se hoafi ra himborikoate-yeihı awararihehindi ana, ro hütiriharüpoani, ńga siheihoar-anei. Iga haponda ndühündi ro-ana siheimbo hiniŋgindihearü hehea asu nindou sihefi ndifo sowana, ńgamboyahi,” mehu. ⁷Raniyu asu ai rotu wori ra hiniŋgire haya wori akimi Titius Sastusindi worina mahu. Nindou ranai ana Suda-yafe ndifoyu, ńga asu Godindi hoafi süngure randeimbiyu. ⁸Suda-yafe rotu wori hifanda-randeimbi ahandi ndüri Krispusiyu asu ahandi fikiminindi-yei ai Adükarimbo anihondümbo-marihorı. Asu nindou afındı Korin ngoafihündi ranai Porindi hoafi ra himboriyei mburihü anihondümbo-marihinda aheimbo hundürümarandüri.

⁹Por ai mami nimbokoanı ranipoanimbo moatkunı yafogoadınambo nahurai hoeireandane, God ai hoafiyundühi yahuya, “Se yihiimbo-ndamboyafi, ńga hoafindafı ndandi. ¹⁰Iga ro se-dibo nimboamboanahi

ranimboane asu sihambo nindou ɳgorü ai ɳgiri moaruwaimbo-ndeanini. ɳga wandi nendi afindi ai adükari ɳgoafü ndanihu nimandeimboyei,” mehu. ¹¹Ranimboyu Por ai mami himbanü asu 6 amoamo ranihu nüngumbo Godindi hoafü aheimbo yamundeandüri marandi.

¹²Gario ai Akaia-yomondi gafman bogorimbofi nünguambeahiyu asu Suda ai mamihiyafu mburümbo Porimbo ɳginindimaruri. Raniyomo ai ahambo sowaründümo hoafü didiboadofe worina mahomo. ¹³Ai yahomoya, “Nindou ndanai ana nimorehi nindouwenihi aheimbo Godimbo hohoanimombo ra ranipoanimo yamunde-andürühani asu ai ahinümbi hohoanimo hifinambo-mareandi,” mehomo. ¹⁴Por ai simbori ahamumbo hoafiyupurimbo yahuhayamboyusi, ɳga Gario ai Sudambo hoafiyupürühi yahuya, “Nindou ndanai sihefi gafmani-yafe hohoanimo ra hifinamboreandühi moaruwai hohoanimombei-mbonana ro sihamundi hoafü ra himboriya. ¹⁵ɳga Suda se-ana sihamundi hoafü, ndüri asu sihamundi hohoanimo ranimboanemo se wambo sifomo düduefundiri, ɳga ambe, rani-moatkuni ana sihamundihöari ɳgomu didiboadondundi. Ro-ana yahurai hoafü himboriyo mburimbo yibobofembo-yahipoani, ɳga wani,” mehu. ¹⁶Raniyu asu ai ahamumbo hoafü didiboadofe wori ranambeahindi koamarihepuri. ¹⁷Raniyomo nindou bidifiri ai nindou ahandi ndüri Sostenis, Suda-yomondi rotu wori hifanda-randeimbi bogori, ranahambo kikihirundümo mburu hoafü didiboadofe wori rani hanjifoani harimemondo. ɳga asu Gario ai moai rani-moatkuni ranahambo afindi hohoanimoyu, ɳga wani.

Por Andiok ɳgoafina hihirifi mahüfu

¹⁸Por ai Korin ɳgoafihü afindi si nüngu mbura asu ai anihondümbo-rihindeimbi aheimbo hiniŋgireandüri haya Senkrianambo mahu. Raniyo Prisira asu Akwira ai Porindi sün̄gu mahafe. Horombo Por ai Godimbo hoafiyunduhü yahuya ro mami moatkuni randiheamboyahi mehu. Ranimbo nafuimbohunda ai ahandi mbiro ra tüpurımarandi. Raniyei asu ai Sirianambo sipambe fariyahi hehi mahei. ¹⁹Ai hei Efesus ɳgoafihü tüküyahü mburihümboyei asu ranihu Prisira Akwira hiningireapiri haya ai yanğıri Suda-yafe rotu wori ranambe kefuai hüfı nüngumbo Godindi hoafü ai-babidimbo wataporimayu. ²⁰Raniyomo asu ai ahambo hoafiyomondowohü yahomoya, “Awi se ndanihu gedühi nimbaſi,” mehomondo, ɳga “Igirindahı,” mehu. ²¹Asükaiyu ahamumbo hiningifepurimbo yanğıri hoafiyupürühi yahuya, “God ai yifirayu ana, awi ro asükainda hihirındahe didimboyahi,” mehu. Raniyu asu ai sipambe farifi mbura Efesus ɳgoafi hiniŋgire haya mahu. ²²Raniyo asu sip ai ho Sisaria ɳgoafihü tükümeſeyo-wamboyu asu Por ai kusifoai haya hafu Serusarem ɳgoafihü anihondümbo-rihindeimbimbo hihifirirü haya Andiokinambo mananu.

Aporos ai Godindi hoafi Efesus ngoafihü hoafimayu

²³Raniyu asu Por ai Andiok ngoafihü gedühi nüngu mburamboyu Garesia asu Frisia-yafeambé ngoafi daburi wakireandühi ranihü Sisasimbo anihondümbo-rihindeimbi amarei aheimbo kikimi-foefendürimbo mahu.

²⁴Nindou mami, ahandi ndüri Aporos Sudahündi, Areksandria ngoafihundi Efesus ngoafihü manürgu. Nindou ai-ana hoafi aboedi hoafiyu-randeimbì asu Godindi hoafi ra aboedi hamindi ndore fifireandeimbiyu. ²⁵Horombo ahambo Adükarimbo süngufi hombo ranı hohoanimo ra yamundi-marihor-anę. Raniyu asu ai ńgusüfoambe botireirühi nimorehi nindowenihi ranaheimbo hoafi aboedi sagadürühi Sisas ai nindou God koamafoariri ranahambo wudipoapore hoafiyundüri marandi. ńga ai moai Sisasindi hoafi aboedi mungua fifireandi, ńga Son hundürü-marandüri ranahambo yaŋgiri fisiřimareandi. ²⁶Asu ai hüfu Suda-yafe rotu worambe kefuai nüngumbo yihimbokoate piyu haya Godindi hoafi hoafimayundüri. Prisira asu Akwira ai ahanti hoafi himboriyafe hena ahambo sowerindife hüfe ahafe worambe Godimbo süngufimbo hohoanimo ra ndorine hoafimefinando. ²⁷Raniyu asükai Aporos ai Akaia-yafe hifina ńga yahu haya ramefiyu-wamboyei, Efesushündi ai ahambo farihehorı hehi Aporos ai tükündifiyuanı ndahorimindei sei hehi Godindi hoafi süngurihi-ndeimbimbo pas sürü papimarihündi. Raniyu Aporos ai hu Akaia hifambe tüküfi mbura asu nindou ranihunda God ai aheimbo hipoambo-mareandüra anihondümbo-marihindi ranaheimbo afindimbo aboedi mafarihendüri. ²⁸Ai Suda-babidi simbori-simboriyuhı ndore hoafiyuhü ahei hoafi hifinambo-mareandi nimorehi nindowenihi-yafe himboahü. Ai Godindi Bukambe hoafi raninambo Sisas ra God ai nindou aboedambo-fendürimbo kafoariri hiniŋgimarir-ani yahu hoafiyuhü nafuimayundüri.

Por ai Efesus ngoafihü ratüpurimayu

19 ¹Aporos ai Korin ngoafihü nünguambe Por ai hifi wafuambe ngoafi adaburo ra hoahoangju hu Efesus ngoafihü tüküfi Sonimbo süngururü-rundeimbì hoeimareapuri. ²Asu ai ahamumbo duduſipurihi yahuya, “Se Godimbo anihondümbo-riwurani ahanti Yifiafi Aboedi sihamundi wami kosowai waniyo?” mehuamboemo. Asu ai simbori ahambo hoafiyomondowohü yahomoya, “Yifiafi Aboedi ra ro moai himboriyefi,” mehomondoamboyu. ³Ai yahuya, “Nini süngure hayamboyu sihamumbo hundürü-marapura?” mehuamboemo. Asu ai ahambo hoafiyomondowohü yahomoya, “Sonindi sünguyo hundürü-maramuni,” mehomondamboyu.

⁴Por ai hoafiyuhü yahuya, “Sonindi hundürü ranana nindou ai moaruwai hohoanimo daboadanambofe hefembo aboedi hohoanimo

süngefembo-hündamboane. Raniyu asu ai nindou Israerihündi ranaheimbo hoafiyundürühi yahuya, ‘Se nindou wandi sünju tükefiyu ranahambo anihondümbo-ndihori. Nindou ranana Sisas-ani,’ mehu. ⁵ Sonimbo sünjurü-rundeimbì ai hoafi ra himboriyomo houmbo Adükari Sisasindi ndürinambo hundürü-memo. ⁶ Raniyu Por ai ahamundiwami warì manande-apuramboemo Yifiafi Aboedi ranai ahamundi wami kosiwohü ranipoanimbo hoafinambo wataporiyomondühi Godindi hoafi hoafiyomo-rundeimbi nahurai hoafimemo. ⁷ Ramefundı ranana 12 nindou-yomo. ⁸ Ngimi amoamo Por ai Sudayafe rotu worì ranambe kefuai hüfu nürgumbo yihimbokoate hoafiyu marandi. Ai aheimboya, God ḥiginindi hifandarandi ranahambo anihondümbo-mbirihinda yahuhayamboyu wataporimboraři marandi. ⁹ Nga nindou bidifiri ai ahei hohoanimo tapihami-randürühi anihondümbofe-koateyeihi Sisasindi nafi ranahambo nindou himboahü moaruwai hoafimaye. Raniyu asu Por ai aheimbo ranihü hiniňgirearü haya, Sisasimbo sünjurü-rundeimbimbo sepürümündi haya hu Tiranusindi yamundife worambe munjuambo si wataporimbora marandi. ¹⁰ Rani-moatükuni ra yimbu himbani yare marandamboyei Sudahündi asu Grikihündi munjuambo Esia hifihü amarei, ai Adükarindi hoafi ra himborimaye.

Skefandi nindouwenihì nimori

¹¹ God ai ranipoanimbo hepünifeimbi moatükuni Porindi warisünju yare marandi. ¹² Raniyo nindou bidifiri ai yikunimi gedühefe hoeari asu güdife hoeari ra Porindi fi sündiandeimbi sahümündi hei nindou aŋgünümboyeimbì aheiwami manandihinda ahei aŋgünü ranai munjuyowohü moaruwai nendi ranai hiniňgi-rihindüri hehi mahei.

¹³ Nga Sudahündi bidifiri ai hoahoajgomo wakirundühi moaruwai nendi nindou fiambeahindi ranipoanimbo ḥiginindina raguanamboru marundi. Ai moaruwai nendi hefoefembohunda Sisasindi ndürina yaru hoeimarundi. Ai yaru hoafiyomondühi yahomoya, “Por Sisasindi hoafi hoafiyu marandi ranahandi ndüri raninambo ro siheimbo anihondümboanefi hoafayefi, nga se nindou ranaheimbo hiniňgirihindüri,” mehomo. ¹⁴ Nindou mami Sudahündi Godimbo sesi sihai-randeimbi bogori ahandi ndüri Skefa. Ahandi nimori 7-yomo ai rani-moatükuni ra ratüpuriyomo marundi. ¹⁵ Nga asu mami sihi moaruwai nendi ranai hoafiyopürühi yahoya, “Ro Sisasimbo fifirihini asu Porimbo fifirihini, nga se dídemoa?” mehopuri. ¹⁶ Raniyu asu nindou mami ahandi fiambe moaruwai nendi nímarümbi-mayu ranai ahamundi wami horipirihoei piyuhü bubuhaimepura ai hori kapehü ahandi worambeahindi safi yangiri mafefoundi. ¹⁷ Nindou munju Sudahündi asu Grikihündi Efesus ḥgoafihü mamarei ranai hoafi ra

himboriyei hehi, yihimboyeihi Adükari Sisasimbo adükar-aní masei.

¹⁸ Raniyei asu Sisasimbo anihondümbo-rihoreimbí ai nindou himboahü tüküyahı moaruwai moatükuni ratüpuriyei marihündi ranahambo weindahi hoafimaye. ¹⁹ Himoarokoru-rundeimbí bidifiri ranai ahei buk ranipoanimbo himoarokombo hoafi ranambe engoro ra mamambemamamberühi sahümündi hei nindou-yei himboahü fufusimarihindi. Horombo buk masahümündi kaki ra tapuiyei heimbo 50,000 kakifihiyo masahümündi. ²⁰ Rani hohoanimo raninamboyo Adükarindi hoafi ranai ḥiginindi tüküfehü munjuambo hifi yangori wakimareandi.

Efesus ai Porimbo himbosí papimarihori

²¹ Rani-moatükuni ranai ramefeyo-wamboyu Por ai hohoanimo yuhü yahuya, ro Masedonia asu Grik hifi, ḥgasundi-heapiri mbundiha sipambe fandahe hehea Serusareminambo, ḥgamboyahı mehu. Ai yahuya, “Rani nafi boatei ḥga heheambo animbo, asu ḥga Rom ḥgoafi hoeindihéa,” mehu. ²² Raniyu ahambo fariheneri-rinandeimbí, Timoti asu Irastusimbo Masedonianambo koarihepira ai-boatei mahafanda, asu ai Esia hifihü akidou gedühi safi manüngu.

²³ Rani-simboani Efesus ḥgoafihü Sisasindi hohoanimo ranahambo hümbo hoafinambo simbori-simborimaye. ²⁴ Nindou mamı Demitrius ai sifanambo munjuambo sisami nafira randeimb-aní. Raniyu rani-moatükuni-nambo tıkai god sisami Atemisindi rotu wori nafiramarandı. Asu sisami nafiru rundeimbí ai ranifihü kaki afındı sowandümo marundi. ^d ²⁵ Raniyu Demitrius ai sisami nafiru-rundeimbí-yomo asu nindou amuri munju simogodi ratüpuri, ratüpuri-yomorundeimbí ahamumbo gugureapuri haya hoafiyupurühi yahuya, “Wai, se fifirarundi sihefi ratüpuri ndanamboane kaki ra tükefeyo. ²⁶ Sıhamundıhoarı se hoeirundi asu himboriyomo nine-moatükuni Por ratüpuri mayu ra. Ai yare hoafiyuhü yahuya, ‘Sisami god warinambo ratüpuriyo-weimbihündi ana god hondiyopoani,’ yahu arandi. Nindou afındı ranaheimbo gugurearü haya hohoanimo ḥgorü sünjuarearü marandı ra Efesus hifihündi yanğırı randüripoani, ḥga bidifiri munju Esia hifihündi kameihi randüri.

²⁷ Porindi hoafi ranambo ana sihefi kaki semindimbo ratüpuri ra moaruwai-ane mbiseimboyei. Rani yançırıyopoani, ḥga sisami god rehi Atemisindi wori ra nindou-yei himboahü moaruwai himbondimboe. Asu ahanti ndüri adükari ra hifinambo-ndeamboe. Sapo nindou afındı Esia hifihü asu munjuamho hifihü ahambo didibafiyahindo arihündi,” mehu.

²⁸ Rani hoafi ra himboriyei hehi nindou ranai ḥginindiyeihi puküna seiya “Efesusi-yafe Atemis ana Adükar-ane!” masei. ²⁹ Raniyo hoafi

^d ^{19:24} Atemis ai tıkai god sisami nimoreh-ane. Ahanti rotu wori adükari Efesus ḥgoafihü mafondaro, ḥga munju ai wori ranahambo aboedi saf-ane masei.

ra adükari ngoafi Efesusühi mahoamboyo nindou ranai muŋgumbo hoafi warapomaye. Raniyomo bidifiri ai Masedoniahündi Gaius asu Aristakusimbo kiafu hüripindimo ahei gugurihi nimarei rihündanambo mahomo. Nindou yimbu ra Por-babidi hahabodifani rinandeimbiyafani. ³⁰ Raniyu Por ai nindou afindi ahei mbusümo ḥga mehuamboemo asu sūŋgururü-rundeimbi bidifiri ai ranambe hombo yowani mehomondo. ³¹ Porindi ḥgunindı Esia hifiündi, gafman bogori ai-amboani hoafiyomo koarihoemondühi yahomoya, “Ambe, se gugurife wataporiyorambo ranambe hopoani,” mehomondo.

³² Nindou afindi ai mamikari hohoanimoyeihi ninüŋgu-yefühieyi masei. Bidifiri ai ḥgorü-moatükuni hoafiyeye, asu bidifiri ai ḥgorü-moatükunimbo hoafimaye. ḥga nindou afindi nimboeyei munju mafandihündi ra ai moai fifirihindi. ³³ Raniyomo Sudahündi bidifiri ai Areksandambo ahei himboahü ninendihori hei hiniŋgimarihora manüŋgu. Raniyo nindou bidifiri ai hoeirüwürü houmbo moaruwai hohoanimo nimindihümbai mehomodo. Raniyu Sudambo fehefendürimbo hünda ai wari nimoamo-mareandi hoafi kikimbirihümündia yahu haya. ³⁴ ḥga ai Sudahündi-mayuwa ahambo fifirihori raniei puküna yimbu awa mami afindi hoafiyehi seiya, “Efesus-yafe Atemis ana adükar-ane,” masei.

³⁵ Raniyu asu Efesus-yafe kuskus ai ahei hoafi gobadihendürühi yahuya, “Efesusihündi se himboriyei. Munjuambo ai fifirihindi nimoei sisamı Atemis sünambeahindi piyo haya makoso asu ahanti hoafiyorambo wori Efesus ḥgoafi ra ai hifandarandi. ³⁶ Nindou mami ai-amboani ḥgiri hoafi ndanahambo tikai-ane mbüsü. ḥga ranimbo-hündambo-animbo se sihei hoafi ra kikindihümündi. ḥga se awi ranahambo hohoanimokoate-yirünimbo randihimboyei. ³⁷ Asu se nindou yimbu ndanahafanimbo sahüpirimündi masühüsi. ḥga asu ai moai nini-moatükuni sisamı godindi worambeahi hümbuhüniyafani asu wori moaruwaimbo-rineandi. Asu moai ai nimorehi god sihefi ranahambo tirifoefe hoafi, hoafiyafani. ³⁸ ḥga asu Demitrius ai ahanti mami ratüpuriyomo-rundeimbi babidimbo ahamundi hoafi engoro ranana awi ḥgorü-simboani ranipoanimbo animbo fifirifemboane. Asu bogori gafman ai nimirimo-mboanemo, ḥga ai animbo hoafi ranahambo fifirindumboemo. ³⁹ ḥga sihamundi hoafi ra yagodowani ana, mami wataporambe animbo ranahambo anihondü wataporimbo-mboane. ⁴⁰ Haponda sihiri hoafi afindi ndahumi-ndemboyefi, nimboe sihiri ndani sihi simbori hoafimayefi ranimbohunda. Ranahandi nimindihündi ana moai hoafi yangoro, ḥga moaniyefi simbori hoafimayefi. ḥga sihefi gugurife moaruwai ranahambo düduwehimuni ana, asu anikiri simbori hoafimandefi,” mehu. ⁴¹ Ai yare hoafiyundüri mburamboyu asu koamaruheira bukürümehindi.

Por ai Masedonia asu Grik hifina mahu

20 ¹Süngunambo hoafi afindi-afindimayei ranai ho sisihimareandamboyu, Por ai Sisasimbo anihondümbo-rihindeimbi gugureandüri haya ḥŋusüfoambe ḥŋiniramindüri mbura asürahini-mareandüri. Raniyu asu ai yare hiningirearü haya Masedonia hifina mahu. ²⁻³Raniyu ai rani hifambe huhü Sisasimbo süngurihindeimbi afindi ranaheimbo ḥŋusüfoambe ḥŋinindi küríhi hohoanimo-mbeyeia yahuhaya hoafimeindüri. Raniyu asu Masedonia hifi hiningire haya Grik hifi Hü tüküfi ḥŋimi amoamo maniŋgu. Raniyu süngunambo ai Siria hifina sipambe hombo hohoanimo-mayuwamboemo, Suda ai ahambo hifokoeimbo yahomo houmbo hoafi firaründümo. Ranimboyu asu asükai hihirife hefe Masedonianambo hombo hohoanimo-mayu. ⁴Asu Sopater, Pirasindi nimori, Beria ḥŋoafihündi ai Por-dibo mahüfu. Raniyo Tesaronaikahündi Aristarkus Sekundus yafani, Gaius, Derbe-hündiyu, Timotiyu asu Tikikus, Trofimus Esia hifi hündi-yafani ai murju Por-babidi mahifomo. ⁵Murju ai-boatei hifomo Troas ḥŋoafihü nimirimo yihofimbo himbomemo. ⁶Raniyefi Suda ai Bret yisikoate sesimbo si ranai murgumayowamboyu Firipai ḥŋoafihündi sipambe fariyahu hohu hondahüfeimbi siyefi mburihu hefi Troas ḥŋoafihü ahamumbo sowahi tükümehundi. Raniyefi Troas ḥŋoafihü ⁷ si mamarefi.

Por ai Yutikusimbo yifi hündi botimariri

⁷Raniyefi asu Sande Adükardindi sesi, sesimbohunda gugurimehundi. Raniyu Por ai sümbo nafi himbawambo nindou afindi ranaheimbo gedühi wataporiyu humbo nimbı mbüsümondihi tükümeifiyu. ⁸Wori ro nimarefi wataporiyefeimbi ranambe nimoamo yibadiwami ram afindi siyowohü hanjifoani burimayo. ⁹Nindou hoarifi mami ahanti ndüri Yutikus ranai nafitambe karihoemo hiningimarundi raniwami mamaru. Por ai hoafimayu hoarjuamboyu Yutikus ai yapombo hoafinambo kümeru. Raniwami yapombofi nimartihündamboyu fimaramündü yangiri hanü ḥŋimi yibadi ḥŋasünde haya hifini pimayu. Bidifiri ai hanimo sowarındimondane, ai nimoko menguru. ¹⁰Raniyu Por ai hanü ahanti fi kameihü amofi hanühüywagidirümündühi hoafiyundürühi yahuya, “Se awi ḥŋusüfo kikiboadihindühi afindi hohoanimo-ndeimboyei, nga nindou ndanana yangir-ani,” mehu. ¹¹Refi mburamboyu asükaiyu nimoamo farifi hafu bret hifirire mbura masahüsi. Ai aheimbo gedühi wataporimbo-randüri mbura süngunambo siambe hüfihamindi masfüwamboyu hiningirearü haya mahu. ¹²Yutikus ai yifi hündi yangirimefiyu-wamboyei asu ai ahambo ḥŋoafina sahorimindei hei ḥŋusüfoambe aboedi küríhi hehimbo mamarei.

Por Troas ḥŋoafı hiningire haya Miretusinambo mahu

¹³İga ro-boatei sipambe fariyahu hohu Asos ḥŋoafihü Porimbo fihimündi hefe hombohunda mahefi. Ai hifi nafi huhü hoafiyumunühi

randafundi mehumunamboyefi ahambo nafini fihimindimbo mahefi. ¹⁴Raniyu asu Por ai yihoefimbo Asos ŋgoafihü süfu mbureamuni haya, asu sipambe sahurimindefi hohu, Mitirini ŋgoafinambo mahefi. ¹⁵Raniyefi sipambe fariyahu hohu Mitirini ŋgoafihündi hefimbo siambe Kios airanikimi tükümeħundi. Apoefi simayowamboyefi asu siambe Samos airan tüküyahu mburiħu asükai ŋgorü sihi Meretus ŋgoafihü tükümeħundi. ¹⁶Por ai Efesus ŋgoafí ŋgasündife hefe Esia hifihü gedühi hifo ningombo moei yahuhayamboyu hohoanimomayu. Ai nimeħünou Serusareminambo hifo ahei hihifi-hihifimbo si Pendikos tüküfemboayo ra hoeifemboyu hohoanimomayu.

**Por ai nindou bogorí Efesusihündi ahamumbo
asürahinire hiningimareapuri**

¹⁷Por ai Miretus ŋgoafihü tüküfi nimirümboyo Efesus ŋgoafinambo hoafi koamarīħendi Kraisindi nendimbo hifandu-rundeimbimbo ai sifomonda hoeindiheapuri yahuhaya. ¹⁸Ai sifomo tükümeħfundamboyu hoafiyupürühi yahuya, “Ro boatei tüküyahe Esia hifihü nimboambo asu munjuambo si se-babidi animboahi nini-moatükuniyo ramariheandi ra sihamundihoari se fifirumboanemo. ¹⁹Rani-simboani Suda ai wambo moaruwaimbo-fendirimbo hoafi fimarindümonda, raniyo asu afindi hohoanimoyahühi aranimbo yaŋgirimayah. Ro wandi fi hifinambo-riheandühi Adükarindi ratüpuri rani yaŋgiri sahamindi manimboahi. ²⁰Se fifirundi ro sihamumbo farihefepurimbo aboedi hoafi bokarihefembo moai awi sahi, ŋga nindou afindi himboahü asu sihamundi mamami worambe yamundiheapuri marihand-ane. ²¹Ro Suda, Grik yiboboambo ahini hoafiyahindürühi sahiya, ‘Se sihei hohoanimo moaruwai hiniŋġindih hehi Godimbo hohoanimondei asu Sisas sihefi Adükari ranahambo anihondümbo-ndihori,’ sa marīħandi. ²²Ngħa hapoana Yifiafi Aboedi ranai wambo koamarīħendira Serusareminambo ahühi, ŋga ro ranihü ŋgħuhani nini-moatükuni wambo tüküfemboayo ra ro moai fifiriheandi. ²³Ngħa ro rarihe fifiriheandi, Yifiafi Aboedi ai mamami ŋgoafihü tüküyaheandani wambo hoafiyondirihü yahoya, ‘Se hibadambo ŋgħaf, ŋga karabusindafo nimbori afindi ndowandifi ndamboyafi,’ yaho arandi. ²⁴Ngħa ro moai wandi fimbo adükari moatükun-ane sahi. Ngħa Adükari Sisas ai wambo ratüpuri asendi ra tiġirifoyo ho moendifembo saheħeamboanah hohoanimoayah. Wandi ratüpür-ane nda, God ai nindou moani hipamboreandüri arandi raninambo aboedi hoafi ranahambo anihondümbo hoafindamboyah. ²⁵Horombo ro sihamundi mbusūmo hahabodühi God ŋginindi hifandarandi ranahambo hoafiya marīħandi. Ngħa haponda ro fifiriheandi siġġunambo ana se munjuambo ŋgħi wandi ŋgusūmboari asükaindimo hoeindundi. ²⁶Ranimboanah ħaponda ro sihamumbo anihondümbo

hoafehapuri. Sihamundi mbusümo nindou mami ai awararihoayu ana, ro hütirühünipoani. ²⁷Ro moai Godindi hohoanimo munguambo sihamumbo ranahambo hoafimbohunda mbosiyahi. ²⁸Se sihamundihöari asu munguambo Godindi nendi amboa wudipoapondu hibadündüri. Yifiafi Aboedi ai aheimbo hibadiyondürirambo kafoare hiningimareapuri. Se Godindi nendi hibadündüri sipsip hifandira-randeimbi nou. Nga aheimbo ahanti horina pemiyu haya masemündündüri. ²⁹Ro fifiriheamboanahi, sihamumbo hininggi-riheapuri hehea ahahi ana, wosihoafi hoafeimbi nendi ai nimambeahindi yafori nahurai tükündahi sihamundi mbusümo nimboeimbo sipsip ra moaruwaimbo-ndihindürimboyei. ³⁰Asu nindou bodimondi siheimbeahindi animbo bogorimbondafu ningomboemo. Ai animbo Sisasindi süngurihi-ndeimbimbo ahamundi süngu hombohunda tikai hoafi yamundundüra asu ai ahamundi sürgu ngeimboyei. ³¹Ranimbo-hündambo animbo se hibadümbo nřgomo! Nga se ranimbo ndondu fifirindundi. Ngimi himbani maho ra nimbi-nimbisi ro arani kapehü moai mamami sihamumbo ahini hoafimbo mbosiyahi. ³²Asu haponda ro sihamumbo Godindi wariwami hiningariheapuri asu se ahanti hipoambofe hoafi ranahambo hohoanimondimo. Hoafi rananimbo sihamumbo nginindamindi-purimboe asu munguambo aboedi-moatükuni God ai nindou wandanei mehu ranaheimbo dagadüriumbui.

³³Ro-ana moai nindou ngorundi gor, kaki, hoeari napo ranimbo hohoajirihe rihandi. ³⁴Se sihamundihöari yaru fifirundi, ro wandihoari wandi warinambo ratüpurimayahı ra nine-moatükuni ro mbonimbo-rihamindihühi wandi fi farihehe-rihandihümbo asu nindou ro-dibo ningomondeimbi ranahamumbo fariheheheapuri marihandi. ³⁵Ro rarani ratüpuri, ratüpuriyahühi sihamumbo rarihe nafuimehapuri nindou düdi ai fi ngenindikoate ranaheimbo fandihe-hurimboane. Adükari Sisas ai yare hoafiyuhü yahuya, ‘Nindou ai ngorümbo rarani napo segodombo hihifi-hihifayu ana, asu nindou ai napo semindimbo hihifi-hihifi ngasündeambaoane,’ mehu ranahambo sihiri ndondihu fifirindihumboane,” Por ra mehu.

³⁶Por ai ahamumbo rani hoafi ra hoafiyupuri mburamboyu, asu nindou bogori-memo rani-babidimbo yimindihöo pusire nimirümbo Godimbo didibafimefiyu. ³⁷Raniyomo asu ai munguambo arasiraniyomondühi-yomo Porimbo mburündümo houmbo wakikihimarüwuri. ³⁸Raniyu Por ai hoafiyupuriyahü yahuya, “Hapondani ana se njiri kaindimo wandi ngsüsümboari hoeindundi,” mehuamboyomo, asu ai ranimbo ngsüsüfo afindi küründühi hipoambo-marüwuri. Raniyomo asu ai ahambo sip sowanambo koakomarüri hanimo.

Por ai Serusareminambo mahu

21 ¹Raniyü Efesusihündi hifandi-rundeimbi hiningirihupuri mburiyü sipambe fariyahu hohu refe ho refe ho rakoate

Kos airanina mahefi. Ranihündə simayowa Rodes airanina hefi mburihu asükai hefi adükari ŋgoafi Patarahü tükümehundi. ²Ranihü tüküyahundane, sip mami ranai Finisia hifina hombo yahohaya ramefeyo-wamboyefi hoeirihu hohu ranambe fariyahu hohu mahefi. ³Mami hefi Saiprus airan hoeirihu hohu wari kadüdanı hefi hohu Siria hifinambo mahefi. Raniyefi asu hefi Tair ŋgoafihü tükümehundi sip ai ranihü napo mbahibadi-foefembomayowa. ⁴Ranihü hefi nindou Adükarimbo süŋgurihindeimbi mamareia hoeirihuri hohu asu ai-babidi 7 si manimboefi. Yifiafi Aboedi ranai aheimbo ŋgusüfoambe botimareandüra Porimbo hoafiyehi seiya, “Se yowani Serusareminambo hifopoani,” masahündo. ⁵Ndeara ranihü nimboefi mburihumboyefi asu ranihündə botiyahu hohu mahefi. Raniyomo asu Adükarimbo süŋguru-reimbi ai ahamundi nimorehi nimoakidibou-babidi adükari ŋgoafi tebünani sahümündihümuni hei gudihu tüküyahu yiri yimbu pupusirihu nimarefimbo ai-babidi Godimbo didibafimefi. ⁶Raniyefi simbori hihifüriyefi mburihu asu ro sipambe fariyahu hohu mahefa ai asükai hihiriyahi ŋgoafina mahüsi.

**Sisaria ŋgoafihü Godindi hoafi hoafiyu randeimbi
nindou Agabus ai Porimbo hoafi masagado**

⁷Sipambe fariyahu hohu hefi Tair ŋgoafi hiniŋgirihu hohu hefi Toremes ŋgoafihü tükümehundi. Raniyefi ranihü anihondümbo-rihindeimbi wandafi mami aheimbo hoeirihundüri hohu asu ranihü mami si mamarefi. ⁸Asükai ŋgorü sihi Toremes ŋgoafi hiniŋgirihu hohu hefi Sisaria ŋgoafihü tükümehundi. Asu nindou mami Firip aboedi hoafi hoafiyu-randeimbindi worambe fariyahu mapoefi. Nindou ranai ana farihoundüri rundeimbi 7 ranambeahindi mbusüimonindiyu hayamboyu. ⁹Nindou ranai ana nimorehi nimori yimbuyimbu anamindihü-fekoate Godindi hoafi hoafiyei riħundeimbi-yei afindiyu. ¹⁰Ro Sisaria ŋgoafihü yahunümbi nimbi nimarefaniyo asu Godindi hoafi hoafiyu-randeimbi mami ahanti ndüri Agabus ai Sudia hifi hiningäre haya Sisaria ŋgoafinambo makusu. ¹¹Raniyu ai yiħoefimbo sowahi kusü tüküfi haya Porindi-mayo hoearı kikihirihefembo ret ra semündü haya ahanti yitiňari watijari ra ahantihoari hüputüpo-marihoayu. Ai hoafiyuhü yahuya “Yifiafi Aboedi ai yare hoafimayo, ‘Ndahurai nindou Sudahündi Serusaremihü mamarimo ranai ana hoearı kikihirihefembo aharambüri ndanahambo hüputüpugawuri mbundu Suda-yafe ndifombo dabupurimboemo ahambo moaruwaimbo-fimbohündə,’ mehu,” mehu.”

¹²Nimorehi nindouwenihü ranı ŋgoafihündi-babidi ranı hoafi ra himboriyefi hohumboyefi asu Porimbo Serusarem ŋgoafina se hafopoani sefi hohu kikifoefimbi hoafi hoafimehundo. ¹³Raniyu asu Por ai simbori hoafiyuhü yahuya, “Se nimboe arani-araniyeihi wandi hohoanimo

moaruwaimbo-arihinda? Ro moai karabusimbo yaŋgiri hohoanimoyahi, ɳga ro Serusarem ɳgoafihü Adükari Sisasindi sünge yifimbo wanget samboanahí hohoanimoayahi,” mehu. ¹⁴ ɳga ro ɳgiri Porindi hohoanimo ɳgorü-süngeundihundi sefi hohumboyefi asu hoafi ranahambo ambe masefi. Raniyefi hoafiyefü sefiya, “Adükarindi hohoanimonambo yangir-animbo rani moatükuni ra tükümbifeyo-wamboane,” masefi.

Por ai Serusarem ɳgoafihü hafu tükümeiyu

¹⁵ Yahunümbi nimbiyefi mburihu asükai yihoefi napo fufuruhumindefi hohu Serusareminambo mahahifi. ¹⁶ Raniyei asu süngeurihindeimbi nindou Sisariahündi ai ro-babidi mahüsi. Ai yihoefimbo nindou mami Saiprusihündi horombo ai boatei Sisasimbo süngeurireimbi ahanti ndüri Nason ahanti worinambo sowandümuni houmbo mahefi ahanti worambe niŋgombohunda. ¹⁷ Hefi Serusarem ɳgoafihü tükümeuhu-ndamboyei süngeurihindeimbi ai yihoefimbo hoeirihimuni hehi hihifi-hihifimaye. ¹⁸ ɳgorü sihi Por ai ro-babidi Semsimbo hoeifimbohunda hefane, asu hifandi-rundeimbi munju ranihü mamarimo. ¹⁹ Por ai ahamumbo hihifirapuri mbura munhua-moatükuni God ai ahanti warì sünge Suda-yafe ndifoyei mbusümo ramareandi ranahambo ndore wataporimbo-marandi.

²⁰ Raniyomo ai hoafi ra himboriyomo hou Godimbo abeoed-ani mehomo. Asu ai ahambo hoafiyomondowohü yahomoya, “Wandafi, se fifirowandi. Sudahündi nindou afindi tausen ai Sisasimbo anihondümbo-rihorimboanei. ɳga munhua anihondümbo-rihindeimbi ranai Mosesindı ahinümbi hohoanimo ra süngefemböhunda titaboaraye. ²¹ ɳga nindou bidifiri ai sihambohunda hoafiyahündürühi seiya, ‘Por ai Suda bidifiri Griki-yomondi hifihü aniboa dei aheimbo hoafiyundürühi yahuya, “Mosesindı hohoanimo ra se süngeundihindühi asu nimoakidibou-yomondi hoeari kandihi tirindihelimboyei. Yaboateihündi hohoanimo ranana se süngeundühümboyei,” mehu,’ masei. ²² Se sühüfimboanafı hoafi ra ai himbori-ndeimboyei. ɳga sihambo moaruwaimbofembo hohoanimo-ndeiveiya, asu sihiri nüngumanda-hunda? ²³ ɳga ro sihambo mami hoafi hoafindahuninanı animbo asu se rani-süngeundiwandi. Yihoefimemo nindou yimbuyimbu Godimbo mami moatükuni refemboane yahomo houmbo-anemo aningomo. ²⁴ Se ai-babidi ɳgafühi animbo asu ahamundi fi Godindi himboahü abeoed tüküfembo hohoanimo ra randundi. Asu ahamumbohunda kakı dabapura ai ahamundi mbirinajı ra kikimbiru-ndamboane. Ai randundanı rananimbo asu Suda ai sihambo nine hoafimemo ra nindou-yei himboahü tikai nahurai himbondimboe. Rananimbo ai-amboaniya awi Por amboani ahinümbi hohoanimo ranahambo süngeandeimb-ani mbiseimboyei. ²⁵ Suda-yafe ndifo anihondümbo-rihindeimbi ranaheimbo pas sürü papirihu

koarihehundühi hoafimayefi sa po horombo ro Mosesindi ahinümbi hohoanimo ranahambo masihehundi ranimbohündä. Pas ranambe se sisami godimbo sesi didibafife sihefeimbä sesipoani, se hori sesipoani, se ninihondi amindawofeimbä sesipoani asu se nimorehi sisihimoyo nindouwenihi birabiri-yorapoani, masefi,” mehomo.²⁶ Raniyu Por ai ñgorü sihi nindou ranahamumbo sepürümündü haya hanü fi aboedi tüküfembo moatükuni ra ai-babidi ramareandi. Raniyu ai Godindi worambe kamefuendi. Rani si fi aboedi tüküfembo hohoanimo ra moendindowani animbo asu mamami Godimbo sesi segodimbo ranahambo Por ai sesi sïhou-rundeimbimbo hoafimepuri.

Godindi worambe Porimbo Suda ai kikihi-maründümo

²⁷ Fi aboedi tüküfembo moatükuni moendimayowamboy 7 si ra muñgumbo yañgiri-yoambayah Suda bïdifiri ai Esia hifihündi Porimbo Godindi worambe hoeimarüwuri. Raniyomo asu ai nindou afindi ranahamumbo ñgusüfoambe botimaripura Porimbo kikihiründümo.²⁸ Ai puküna hoafiyomondühi yahomoya, “Israerihündi nindou, se farïhaumuni! Nindou ndan-ani muñguambo hifi ra hoahoançguhü nindou muñguambo sihiri Israerihündi asu sihefi ahinümbi hohoanimo asu Godindi wori ndanahambo hifinambore arandi. Rani yañgiriyopoani, ñga haponda ai nindou Grikihündi sihefi Godindi wori ndanambe sepürümündü kefue raraorandühi wori nda moaruwaimbo-reamboani,” mehomo.²⁹ Grik hifihündi Efesus ñgoafihündi Trofimus ai Por-dibo Serusarem ñgoafihü manünguwa hoeirüwuri houmboemo ai yaru hoafiyomondühi yahomoya, “Nindou yihoefti ndifohündi ndanana Por ai Godindi wori ranambe serümündü kambeifuai,” yahomo houmbo hoafimemo.³⁰ Raniyo hoafi ra Serusarem ñgoafihü mahowa himboriyomo houmbo muñgu fandu mburu pipina mahomo. Raniyomo asu ai Porimbo kikihiründümo houmbo Godindi worambeahindi weindana kiafu hüründümondühi nimai wori yipuri ra pamarundi.

³¹ Raniyei nindou afindi ranai Por hifokoefimbo sei hehimbo hohoanimomaye. Raniyo hoafi afindi afindimayeiya, Rom ami bogori hondü Serusaremihü amaru ranai tijirifo tükefeyo yahu fifirimareandi.³² Raniyo asu nimehünou ami bogori hondü ai ahanti ratüpuriyomo-rundeimbi bogori-yomo asu ami bidifiri-yomo ahamumbo sepürümündü haya ahamumbo sowana pipimemo hanimo. Nindou afindi ranai ami bogori asu ami hoeirüpuri houmboemo Porimbo bubumarüwuri hündi kikihiründümo.³³ Raniyu ami bogori ai Por sowana hüfu kikihirümündi mbura hoafiyuhü sen yimbunambo hüputüpugawuri mehu. Raniyu ai düdüfihu yahuya, “Nindou nda düdia? Asu ai nini-moatükuni moaruwai rareanda?” mehuamboyomo.³⁴ Raniyomo asu bidifiri ai ñgorü hoafi hoafiyomo asu bidifiri ai ñgorü-moatükuni hoafiyomondühi hoafi

afindi afindimemo. Ai mamipo hoafikoate ŋgorü kiafu ŋgorü kiafu raraomarundamboyu ami bogori ai fifirifekoateyuhü ahändi amimbo yahuya, “Ndowaründümo ami worina gafomo keboundi,” mehupuri. ³⁵ Por ai yipiŋi saboagoambe tüküfiyuane, nindou afindi ranai ahambo bubumbo mehomonda ami ai hoeiru houmbo warihü-warihüru sowarındümo mahafomo. ³⁶ Raniyomo asu nindou afindi Porindi süngu mahomo ranai puküna hoafiyomondühi yahomoya, “Ahambu hifokoariwuri,” mehomo homo.

Por ai Sudambo ahändi anihondümbofe ranahambo hoafimendüri

³⁷ Ami ai ndeara Porimbo ahamundi wori safanambo sowarındümo hafomo kefoefembo yaŋgiri-memondamboyu asu Por ai ami bogori hondümbo hoafiyundowohü yahuya, “Ro awi sihambo mami hoafi hoafindahanini samboanahi,” mehuamboyu. Asu ami bogori ai düdüfindowohü yahuya, “Se Grik hoafiyafi-randühiyafi?” ³⁸ Hamanda Isipihündi mami ai gafman-babidi yiſiari botimareandi. Ai 4,000 yiſiariyomo-rundeimbi sepurimündü nimi wohi furikoate-reandühi mahu. Se-mbayafinawe masahi, ŋga wani. Nimbœ se Grik hoafi fifirowandi,” mehundowamboyu. ³⁹ Asu Por ai simbori hoafiyundühi yahuya, “Ro-ana Sudahünd-anahi. Ro-ana Tarsus ŋgoafi Sirisia hifihünd-anahi. Ŋga wandi ŋgoafi ana ndüri adükari yaŋgorümb-an. Ŋga karihasi awi ro nindou ndanaheimbo hoafında samboanahi,” mehuamboyu. ⁴⁰ Asu ami-yomondi bogori ai hoafiyafipuri mehuamboyu Por ai yipiŋiwami botifi nüngumbo nindou ranahamumbo warina pakamafoareapuri. Muŋgu ai hoafi kibodiri-maründümo-ndamboyu Por ai Hibru ahamundi hoafinambo hoafimepuri.

22 ¹ Por ai yahuya, “Wandi wandafimami, asu apemami se himboriyomo ro wandi fimbo hoafi hoafombo samboanahi,” mehu. ² Por ai Hibru ahamundi hoafinambo wataporı-mayuamboemo asu ai hoafi kibodıründümo houmbo maniŋgomo-ndamboyu asu ai ahamumbo hoafiyupürühi yahuya, ³ “Ro-ana Sudahündi asu Tarsus ŋgoafihü Sirisia hifambe tükümeheandi, ŋga asu Serusarem ŋgoafi ndanihü adükarimayahı. Raniyahı ro Gamerier-dıbo nimboambo ai wambo sihefi boagiri-yomondi ahinümbi hohoanimo ra yamundi-mareandira ro wudipoaporıhe fifirimariheandi. Raniyahı ro Godındi hohoanimo süngufembo tiŋirifomayahı haponda se tiŋirifoayei nou. ⁴ Nindou bidifiri Adükarındı Nafi süŋgurihindeimbi aheimbo ro moaruwaimbo-mariheandıra bidifiri ai yiſimayei. Ro bidifiri aheimbo seninambo hüputüpuriheheartı mburiha karabusina sahamindiharı mahahi. ⁵ Sesı sihai-randeimbi adükari bogoriyu asu kansır muŋgu ai ro nindou moaruwaimbo-mariheandi hoafi ra anihond-ané mbisimo hoafindimboemo. Sudahündi Damaskus ŋgoafihü amarei ra aheimbo

ai pas sürü papiru koamari-hoemonda sahamindi Damaskusinambo mahahi. Raniyahı ro nindou Sisasimbo anihondümbo-rihindeimbı ranıhü amarei ranaheimbo hüputüpurihefendüri semündindüri Serusaremina ho karabusi-fendürimbohunda mahahi.

⁶Ro ha ndeara Damaskus ḥgoafikimi hüfinimbo tüküyaheandane nimehünou sünambeahindi si adükari ranai kosi wambo boakimafoareandiri. ⁷Raniyahı ro hifini piya yançgora himboriyahane hoafi mami ranai hoafiyohü yahoya ‘Sor, Sor, se nimboe wambo moaruwai-mborowandırı aranda?’ mehondırı. ⁸Asu ro düduyaheandühi sahiya, ‘Adükari, se didiyafa?’ ‘Ro Sisas Nasaretihünd-anahi, ḥga asu se wambo süngurıhi-ndeimbimbo moaruwaimbo-arıwandüri ana, wambo amboa moaruwaimbo rowandırüh-anafi,’ mehundırı. ⁹Raniyomo asu wandi wandafı mami ai si ra hoeimarundi, ḥga asu ai nindou düdi wambo hoafımayundırı ranahandi hoafi moai himboriyomo. ¹⁰Asu ro düduyaheandühi sahiya, ‘Adükari, ro nǖngumandahea?’ masahamboyu. Asu ai hoafiyundırıhi yahuya, ‘Se botındafo hawa Damaskusinambo ḥgafi, ḥga ranıhü animbo God ai sihambo munju-moatükuni ratüpürindafı mehu ra nindou ranıhü amaru ranai hoafindüninimbui,’ mehundırı. ¹¹Si ranai ḥginindi hamındıyo haya himboamupui-randühi munju-moatükuni hoeifekoate-mehamboemo nindou ro-dıbo masinimo ranai wambo warıhü kikihi-rundümondırı houmbo Damaskusinambo mahefi.

¹²Ranıhü nindou mami ahanti ndüri Ananaias Suda sihefi Godimbo ahinırırühi Mosesindi ahinümbi hohoanımo ra ndore süngureandeimbı manüŋgu. Nindou ranahambo Sudahündi Damaskusihü animboei ranai aboed-ani masei. ¹³Nindou ranai wandi fikimi süfu nǖngumbo hoafiyundırıhi yahuya, ‘Wandafı Sor, se asükaindafi ndondo himboarındafı?’ mehundırı. Asu hoafi ra ningowambe asükaiya aboedi himboariyahühi ahambo hoeimarihini. ¹⁴Raniyu asu Ananaias ai yahuya, ‘Sihefi amoao-yafe God ai sihambo, ahanti yifiri süngufembo horombo hondü kafoare hiningimareanini. Nindou mbumundi hamındı Sisas ranahambo hoeifihi asu nine hoafi ahanti yahamonindi tükefeyo ra himborimbohunda kafoare hiningimareanini. ¹⁵Seanımbo munjuambo nindou ranaheimbo Adükarimbohunda weindahi hoafindafındüri nine-moatükuni se hoeiro asu himboriyafi marandi ranahambo. ¹⁶Asu se haponda nimboe gedühi hifandaranda? Botiyafo hawa hundüründafühi asu ahanti ndürinambo hoafinda-fındoani sihafı moaruwai hohoanımo ra popoaimbihenda-mboane,’ ” mehu.

God ai Porimbo koamariheira Suda-yafe ndifo sowana mahu

¹⁷⁻¹⁸Por ai hoafiyuhü yahuya, “Asükaiya ro Serusareminambo ha ranıhü Godındı worı ranambe didibafi-yaheandühi nimboahani

yafogoadinambo nahirai ranambe Sisasimbo hoeimarihini. Raniyi ai wambo yare hoafiyundırühü yahuya, ‘Nimai se Serusarem ḥgoafī hininqiro hawa hafi, ḥga nindou ndanī ḥgoafihündi ranai ana se wambohunda hoafayafī ra ḥgiri himborindei,’ mehundiri.¹⁹ Asu ro simbori hoafiyahühi sahiya, ‘Adükari, horombo ro Suda-yafe rotu wori afindi mafeburo ranambe kefoehe hühühi nindou sihambo anihondümbo-rihininei-mbimbo karabusi-riherü hehea hariyahandüri marihandi ra ai fifirihindi,’ masahi.²⁰ Sihambo wataporimbora randeimbi Stifen hifokoarüwuri simboanı ro fikimi nimboambo wandi ḥgusüfoambe aboed-ane masahi. Raniyahı asu nindou ahambo hifokoamarüwuri ranahamundi hoandarı hoear ra sahamindi manimboahi.²¹ Raniyo asu adükari ai hoafiyundırühü yahuya, ‘Hafisi, ḥga ro sihambo anjuni Suda-yafe ndifo sowana koandihe-heanina ḥgamboyafī,’ mehu.

Rom ami-yomondi bogori Porimbo mafaricherü

²² Nindou afindi ranai ahanti hoafi hihimboriyei heimbo asu ‘Suda-yafe ndifo’ ra hoafimayu-wamboyei pukuna hoafiyehü seiya, “E, ahambo hifokoefimboani, ḥga nindou ndahurai ana ḥgiri yangiri nüngu!” masei. ²³ Raniyei ai pukuna hoafi karihehindühi ahei hoeari-mayo ra wurakamo-rihündühi hifi hasüfi nimoamo karühümündi pimarihindi. ²⁴ Ranimboyu asu ami bogori ai amimbo hoafiyupurühü yahuya, “Por ndowaründümo gafomo sihamundi worambe koaboadiwuri. Suda ai ahambo pukuna hoafimemondo nimindi ra fifirifembohunda ahambo bubundürühi düdundafundo,” mehu. ²⁵ ḥga asu ai ahambo bubumbohunda kikihiruründümo mburumbo hüputüpo-marihawaramboyu asu Por ai ami bogori ḥgorü akimi manüngu ranahambo hoafiyundırühü yahuya, “Romihündi mami ahanti hoafi diboadifekoate-ayuambe ahambo bubumbo ra ahinümbi hohoanimo yaŋgoroai wanıyo?” mehuamboyo.

²⁶ Asu ami bogori ai hoafi ra himboriyu haya hu ahamundi bogori hondü hifanda randeimbi ranahambo hoafiyundırühü yahuya, “Se ḥgiri rasüngundiwori. Nindou ndanana Romihünd-anı,” mehu. ²⁷ Raniyu asu ami bogori hondü ai Porimbo hüfu hoafiyundırühü yahuya, “Se wambo hoafiyafindiri, se Romihündi hondiyafi?” mehuamboyu. Asu Por ai simbori hoafiyundırühü yahuya, “Yini, ro rananahi,” mehundo. ²⁸ Raniyu asu ami bogori hondü ai hoafiyuhü yahuya, “Ro kaki afindi piriheandühiyahi asu Romi-hündimboyahe tükümeheandi,” mehu. Asu Por ai yahuya, “ḥga wambo wandi me ai wakimaramindi-ndiramboyahi ro Romi-hündimboyahe manimboahi,” mehu. ²⁹ Raniyomo asu nindou bidifiri ahambo düdufihi bubumbo yaŋgiri-memo ai hoafi ra himboriyomo houmbo nimai hininqiruwuri süsühümefundi. Raniyu asu ami bogori hondü ai ahambo hoeirira mayowa nindou ranai Romihündi-

mayuwa ai senina hüputipo-marīhawuri ranahambo ai-amboani yihimbo-mayu.

³⁰ Porimbo Suda ai papi-hoafimarüri nimindi ra ami-yomondi bogori hondü ai wudipoapondihe fifindihea mehu. Ranimboyu asu ai rasinambo Porimbo seninambo hüputüpu-marīhawuri ra fufuriherü haya Godimbo sesi sihou-rundeimbi bogori-yomo asu Suda-yafe kansir-yomo ai babidi gugurife wataporimbo hoafimepuri. Raniyu asu ai Porimbo ahamundi himboahü nīgombohünda serümündü mahu.

Por ai Suda-yomondi kansirimbo hoafimepuri

23 ¹ Por ai kansirimbo hübudureapurühi yahuya, “Wandi wandafi mami, ro Godindi himboahü moai nini moaruwai yariheandi. Ro nine wandi ñgusüfoambe aboed-ane masahi raniyo yarihe marihandi,” mehu. ² Ai hoafimayuwamboyu asu sesi sihai-randeimbi adükari bogori Ananaias ai nindou Porindi fikimi maniñgommo ahamumbo Porimbo yafambe hoeareühi harimbo hoafimepuri. ³ Asu Por ai ahambo hoafiyundühi yahuya, “Se-ana yimbu hohoanimoeimb-anafi. Ñga asu God ai harindününimbui. Se ndaniihü amarifi ra ahinümbi hohoanimo süngeföhü wambo hoafi diboadofembo safimboaanafi, ñga se-ana ahinümbi hohoanimo ra sowandifi pirowandühi wambo harimbo hoafimefipuri,” mehuamboyu.

⁴ Nindou Porindi fikimi maningomo ranai hoafiyomondowohü yahomoya, “Awi se-ana Godimbo sihai-randeimbi adükari bogori ranahambo moaruwai hoafiyafindowohanafi,” mehomondo. ⁵ Asu simbori ai yahuya, “Wandi wandafi mami, nindou ranai Godimbo sihai-randeimbi adükari bogori-mayu ra ro moai fifirihini. Godindi Buk ai hoafiyowohü yahoya, ‘Nindou sihei bogori ranahambo se moaruwai hoafiyamboafü,’ meho ra fifiriheandi,” mehu. ⁶ Por ai fifireandi kansir bidifiri ai Sadyusi-yomo asu bidifiri ai Farisi-yomo. Ranimboyu ai ahamumbo puküna hoafiyupürühi yahuya, “Wandi wandafi mami, ro-ana Farisi ambeahind-anahi asu wandi ape-amboani Farisi-ambeahind-ani. Ro anihondümbo fifiriheamboanahi nindou yifkiyeimbihündi ranai ana asükaindei botindahi-mboyei ranı hoaf-ane nda hoafayahi. Ranimbo-hündamboane wambo hoafi ejgoro,” mehu.

⁷ Raniyo Por ai rani hoafi ra hoafimayuwambo Sadyusi Farisi ai ahamundihöari simbori hoafiyomo-ndühiyomo yibobomarundi. ⁸ Ñga Sadyusi ai hoafiyomondühi yahomoya nindou yifihündi botife asu sünambeahindi nendi ai yifiafikoate-anei yahomo marundi. Ñga Farisi ai munjuambo hoafi ranahambo anihondümbo marundi. ⁹ Raniyo asu Sudahündi ranai pukünambo hoafiyomo wakimarundi. Asu Farisi-ambeahindi ahinümbi hohoanimo yamundu-rundeimbi ai botiyafu nīgomombo puküna simbori hoafiyomondühi yahomoya, “Nindou

ndanahambo ana ro hoeirihurani moai ahanti nini hoafi yangoro. Ao, yifiafi mamiimbayo asu sünambeahindi nendimbayo ahambo hoafimendo ra anihondüyohüpo,” mehomo. ¹⁰ Simbori hoafi ranai moani afindi hamindi tükümfeyo-wamboyu asu ami bogori hondü ranai Porimboya hifokoandüwuri-mboemo yahuhaya yihibomayu. Raniyu asu ai ahanti amimbo se hanimo Porimbo ahamundi warambeahindi hüründümo houmbo sihamundi worina hafomo mehu.

¹¹ Ηgorü nimbokoani Adükari ai Porimbo sowahi tüküfi nüngumbo hoafiyundowohü yahuya, “Se ηginindi nimbafi! Serusarem ηgoafihü ndanihü se wambohünda anihondümbo hoafimayafi, ηga asu Rom ηgoafihü amboani rahurai animbo hoafindafi,” mehu.

Suda ai Porimbo hifokoefimbo hoafi firaründümo

¹² Raniyomo asu siambe Suda bidifiri ai guguriyafu hoafi firaründümo. Raniyomo ai dabariyafundühi yahomoya, ηgiri sesi dagudifi hoe ndimindefi ndihundi, ηga Porimbo hifokoandihuri hohumbo animbo randihumboyefi mehomo. ¹³ Nindou bodimondi 40 ηgasünde-andeimbi-yomo hoafi ra firaründümo masihoemo. ¹⁴ Raniyomo ai Godimbo sihou-rundeimbi bogori asu Suda-yomondi bogori sowahi hafomo hoafiyomondühi yahomoya, “Ro-ana Porimbo hifokoandihuri hohumbo animbo sesi dagudimboyefi sefi anihondümbo dabarimehundi. ¹⁵ Ranimbo-hündambo animbo se-anemo asu kansir-anemo se ami bogori hondü ranahambo sihamumbo sowana Porimbo semündü-kosimbohunda hoafi koandihoemo. Rananimboya kuduwanı ahanti hoafi ejgoro ra wudipoapondihu fifirindihumboane mbisimo. Ηga ro-ana munjuambo moatkuni nafirihumindefo-mboanefi, ηga ndühi tüküfeckoate-yuwambe animbo nafini ahambo hifokoa-nđihurimboyefi,” mehomo.

¹⁶ Ηga Porindi amiηgiri ai hoafi firaründümo ra himboriyu haya ami-yomondi worambe farifi hu Porimbo rani hoafi ra hoafimeindo.

¹⁷ Raniyu asu Por ai ami bogori ηgorü hoafimeinduwa makusuwambo hoafiyunduwohü yahuya, “Nindou hoarifi nda sowarindifi ami bogori hondü sowana hafi. Ai bidifiri moatkuni ahambo hoafendombo yahumboani,” mehundo. ¹⁸ Raniyu asu ami-yomondi bogori ranai Porindi amiηgiri serümündü haya hahüfanı bogori hondü-mayu ranahambo sowahi tüküyafine hoafiyundühi yahundoya, “Sapo karabusihündi Por ranai wambo hoafiyu koamarihendira nindou hoarifi nda sihambo sowana sahümindi asihühi. Ai sihambo mami hoafi hoafiyonini-mbohunda,” mehundo.

¹⁹ Raniyo asu ami bogori hondü ranai nindou ranahambo wamburümündi haya aipoanimbo hafani düdufindühi yahuya, “Nini hoafimboyafi hoafiyondirimbo masafa?” mehundo. ²⁰ Asu Porindi amiηgiri ai hoafiyundühi yahuya, “Suda ai sihambo tikandu houmbo

animboya sümbu se Por kansirimbo sowana semündü hani ahamumbo sowahi ahandi hoafi engoro ra wudipoapofe fifirifembo hünda mbisimboemo. ²¹ Se hoafi ranahambo anihondümbo-ndowamboyafi, n̄ga sapo nindou bodimondi 40 n̄gasündeandeimb̄i nafini worarindu houmbo hibadümboemo Porimbo hifokoe-fimbohünda. Ai yahomoya awi n̄giri sesi dagudifi hoe ndimindefi ndihundi, n̄ga ahambo hifokoandihuri hohumbo animbo randihumboyefi mehomo. Ai-ana ndeara mun̄gu-moatükuni nafirundümo houmbo-anemo asu sihamboane türu hifandarundi se yini mbisafani animbo yahomo houmbo,” mehundowamboyu. ²² Raniyu asu ami-yomondi bogori hondü ranai hoafiyundühi yahuya, “Se nindou n̄gorümbo hoafindafühiya wamboya ahambo rarihe hoafimehando mbisamboyafi, n̄ga yowani.” Rayahundo mburamboyu asu ai nindou hoarifi-mayu ranahambo koamarihera mahu.

Porimbo Feriks sowana koamarihawuri

²³ Ami bogori hondü ai ahandi hoarehi bogori-mefani ahafanimbo hoafiyupırühi yahuya, “Ami 200 pisao sowandümmondeimb̄i, asu 70 nindou hos wami nimarimondeimb̄i n̄gorü, 200 nindou yifiari sowandümmondeimb̄i ra gugurindineapurı mbundına mun̄gu-moatükuni nafindündümo dıgau houmbo animbo asu Sisaria n̄goafına nimoakidibou boabofoefeambe gadimo. ²⁴ Hos bıdıfıri Por ai ranıwami hanımbohünda kokoboadu hiningındu mbundümbo animbo asu ahambo ndonduri Rom bogori nindou Feriks sowana hibadüri gadimo,” mehu. ²⁵ Raniyu asu ami-yomondi bogori ranai pas ra ndare sürü papirandühiya.

²⁶ Karihasi, Ro Krodius Risias-anahi gafmani-yomondi bogori adükari Feriksımb̄o pas nda sürü paparıhandi. ²⁷ Suda ai nindou ndanahambo mburündümo houmbo ndeara akımı hifokoeimb̄o yangırımem. N̄ga asu ro himborımayahi ananiya ai ana Romihündi mayuwamboyahi asu ro wandi ami-babidımb̄o ahambo ahamundi warambeahindi hümarihehuri. ²⁸ Ai nımboruri ahambo papi-hoafaruri saheheamboyahi asu ro ahamundi kansır sowana sahümindi mahanihi. ²⁹ Ro hoeiriheandani ana ai ahamundi ahinümb̄i hohoanimo ranimboyo moani hoangırıwurı houmbo papi-hoafimaruri. N̄ga moai nini hoafi ahambo hifokoeфи asu karabusifi rambo papi-hoafi ranambe tüküfeyo, n̄ga wani. ³⁰ Suda ai Porimbo hifokoeimb̄o hoafi dıbo masıhoemo ra ro himborımayahi. Ranımboanahi asu sihambo sowana ro ahambo nimai koarihehina akusu. Nindou düdi ahambo papi-hoafimarürü ranahamumbo sihambo sowahi tüküyafu hoafi didiboado-mbirundamboane sahehea hoafimehapuri.

³¹ Raniyomo asu ami ai ahamundi ratüpuriwambo refembo yahomo houmbo Porimbo sowarındümo rani nımbokoanı Andipatris n̄goafına mahanimo. ³² N̄gorü sihi ami hifinafi mahanimo ranai ahamundi worina hihiriyafu Serusareminambo hafomondühi-yomo asu hosıwamı homo-

rundeimbi ahamumbo koamari-haupura Porimbo Sisaria ŋgoafinambo sowaründümo mahanimo.³³ Ai sowaründümo hanimo Sisaria ŋgoafihü tüküyafu gafmani-yomondi nindou bogori Feriksimbo pas sabudowohü asu Porimbo ahambo sowahi pamarüwuri.³⁴⁻³⁵ Feriks ai pas ra hoeireandani mayowamboyu asu Porimbo se nini hifihündiyafi yahu haya düdumefindo. Por ai Sirisia hifihündi-mayu ranimbo ai fifire hayamboyu asu ai hoafiyuhü yahuya, “Awi ro sihafi hoafi himbori-ndamboyahi nindou sihambo papi-hoafimaranini ranai kodimondani,” mehu. Raniyu asu Herotindi wori adükari ranambe Porimbo koafoefi mburumbo hifandümbo hoafimayu.

Suda ai Porimbo papi-hoafimarüri

24 ¹Hondahüfeimbi si munjumayowa asu Godimbo sihai-randeimbi bogori adükari ahanti ndüri Ananaias ai nindou bogorimbo yafundeimbi-yomo asu Terturus Romi-yafe ahinümbi hohoanimo fifireandeimbi nindou ra-babidi Sisaria ŋgoafina mahanimo. Raniyomo asu ai tüküyafu gafman bogori hondü Feriks ahanti himboahü Porimbo papi-hoafimaruri.² Raniyo Porimbo mborai yahundowani süfu tükümefiyuwa asu Terturus ai ahambo papi-hoafirühi yahuya, “Feriks nindou adükari, se hisfandamunambe ana, ro moai yifiali-yifialiyeſi rihundi, ŋga aboedi hamindi manimboefi. Raniyo asu sihafi-mayo hohoanimo aboedi ranambo ndani hifihü ro simbori hohoanimo süngurihi marihundi.³ Ranimbo-hündamboane munguambo ŋgoafi munjumambo si yihoefi ŋgusüfoambe aboedi fufurifoare-amunühi asu sihambo hihiſarihunini.

⁴Awi ro sihambo gedühi kikihemindimbo moeisahi, ŋga yihoefimbo hipoambo-ndowamunühi yihoefi hoafi akidou nda himborindafi sefomboanefi.⁵ Ro hoeiriurani nindou ndanana afindimbo moaruwai hohoanimoyu randeimb-ani asu munjumambo hifi Suda-yomondi mbusümo ai hari hoafi botire-arandi. Por ai nindou bidifiri aipoanimbo hohoanimoyei rihündeimbi Sisas Nasaretihündi süngurihuri-rihundeimb-anefi sei arihundi ahei bogoriyu.⁶⁻⁷Raniyu asu Godindi wori ranamboani moaruwaimbo-ndiheya yahuhaya hohoanimo-mayuwa asu ro ahambo kikihimari-hurimindefi. Ro ahambo yihoefi ahinümbi hohoanimo ranambo yibobofembo masefi, ŋga ami bogori hondü Risias ai kusu ahanti ŋginindi-nambo yihoefi warambeahindi hümarümündu.⁸ Raniyu Risias ai hoafiyuhü yahuya, ‘Ahambu papi-hoafimbo nindou ranai sihafi himboahü tükümbiyafu-ndamboane,’ mehu. Asu nindou ranahambo düduariwori ana, se sihafihori munju-moatükuni ro ahambo papi-hoafimarihuri ra anihondümbo fifirindowamboyafi,” mehu.⁹ Munjumambo Suda ai Terturus-babidi Porimbo papi-hoafirühi yahomoya, “Rani-moatükuni ra e, anihond-ane,” mehomo.

Por ai Feriksındı himboahü hoafimayu

¹⁰Raniyu asu Feriks ai Porimbo hoafiyafi yahumbo warinambo yangiri koamariherü. Raniyu asu Por ai hoafiyuhü yahuya, “Se afindi himbanı ndani hifihü yiboboro-randeimbi manimbafi ra ro fifirihe-amboanahi. Ranimboanahi ro ahamumbo simbori hoafombohunda moai yihimboyahi. ¹¹Se düdu-düduayafi ana, fifirindowamboyafi, ḥga 12 si maho ra ro Godimbo hohoanimombohunda Serusareminambo hahühane. ¹²Ro-ana moai nindou ḥgorü-dibo Godindi worambe simbori hoafiyahi. Asu ro moai Suda-yafe rotu worambe adükari ḥgoafihü amboanı hari hohoanimo botiriheandi. Ro raweheanda asu Suda ai moai hoeirundiri, ḥga wani. ¹³Haponda ai wambo papi-hoafarındırı ra ḥgiri aboedi hoafindomondanı fifirindowandühi anihond-ane mbisafi.

¹⁴Ḩga ro nda anihond-ane asahi. Ro yihoefi amoao-yafe Godimbo hohoanimoyahando arihandi nafi ra Suda ai ḥgorüpoanıimboane asei. Asu munguambo hoafi ahinümbi hohoanimoambe engoro ranane asu Godindi hoafi hoafiyomo-rundeimbi sürü papımarındı anihondümbo-ariheandi. ¹⁵Rananahi asu ro anihondümbo-riheandühi God ai moaruwai asu aboedi hohoanimoyeimbı yifimayei munjuambo botifendü-rimboayu rani si ranahambo hifandarihandı nindou ranai hifandarundi nou. ¹⁶Ranimboanahi asu ro munjuambo si wandi ḥgusüfoambe aboedi hohoanimo God asu nindou-yafe himboahü aboedi mbımarowa sahehea tiñirifoayahı.

¹⁷Ro afindi himbanı mahö ra habodimboyahi asu süngunambo wandi sirambeahindi Suda aheimbo saiwanı Godimbo saimbohündambo Serusaremina mahahühi. ¹⁸Ro rarihe hehea wandi fi aboedi tükümfeyowa Godindi worambe Godimbo siheheandane, Suda ai wambo hoeimarundırı. Ḫga asu rani-simboani ranihü nindou afindi moai ro-dibo ningombo hoafi gobadirundi, ḥga wani. ¹⁹Ḩga asu Esia hifihündı Suda bidifiri ai maniñgomo. Ai-boatei wambo papi-hoafimarundırı. Ḫga nindou ranai ahamumbo sowahi wandi hoafi enjoro-ana, ai sihambo sowahi ndühi sifomo wambo papi-hoafi-mbiründıramboane. ²⁰Ai refekoate-ayomo ana, asu nindou ndanai ro Suda-yomondı kansır ahamundi himboahü nimboambo nine moaruwai ramariheandi ra hoeiarundırı ana, asu ai ndühi tükündafu sihafi himboahü hoafindi-ninimboemosi. ²¹Mamı hoafi yangiri mbengorimbai? Horombo ro kansır ahamundi mbusümo nimboambo rarihe puküna hoafiyahühi sahiya, ‘Yifiyeimbi aiana botindahimboyei sa anihondümbo-ariheandi masahi ranimboanemo ai sihafi himboahü hoafemo ranana?’ masahi, ‘mehu.

²²Feriks ai Adükärimbo anihondümbo-rihoreimbi-yafe hohoanimo ra aboedi fifireandi, ḥga ranimboyu asu Sudambo awi hibadu ningomo mehpuri. Asu ai Suda ahamumbo hoafiyupürühi yahuya, “Awi ami

bogori hondü Risias ai kudüwani animbo asu ro sihamundi hoafi ra didiboado-ndiheamboyahi,” mehupuri.²³ Raniyu asu ami bogorimbo hoafiyundühi yahuya, “Se ahambo hibadirihü awi hiniŋgirou-hiniŋgiroundiri. Asu Porindi ḥgunindı ai ahambo nine akidou moatkuni farihefimbo ra se yowani mbisamboyafi,” mehu.

Feriks ai Porimbo yimbu himbani karabusi-fimbohündə hüputüpo-mariherü

²⁴ Yahunümbi nimbiyo hayamboyowane, Feriks ai ahanti nimorehi Drusira-dibo makosafe. Ahanti nimorehi ranai ana Suda sirambeahindio. Raniyu asu Feriks ai Porimbo mborai yahundo hürüherü haya Porindi Sisas Kraisimbo anihondümbofe hoafi himbori-mayundo.²⁵ Raniyu Por ai mbumundi hohoanimo, nindou ai ahanti hohoanimo ra ndonde hibadandi hoafi, asu God ai süngunambo sihefimbo yibobonde-amunümbui hoafi ra hoafimayuwa asu Feriks ai hoafi ranahambo yihibomayu. Raniyu asu Feriks ai hoafiyundühi yahuya, “Andai ḥgafi, ḥga awi süngunambo ranipoanimbo ambe-yaŋgrühi sihambo mborai mbisahanimboyahi,” mehundo.²⁶ ḥga asu Feriks ai mami moatkunimbo kameihiyu himboyu marandi. Ai ndanananiya Por ai kaki ndembui yahuhayamboyu asu afindimbo ahambo mborai yahundo haya wataporimborüri marandi.²⁷ Süngunambo yimbu himbani ranai howane, asu nindou mami ahanti ndürü Posius Festus ai Feriksindi fondi masemündü. Raniyu asu Feriks ai Sudambo hoafi nafireapurühi Por karabusambe hiniŋimariri.

Por ai Rom adükari bogori Sisar papi-hoafi himborimbo hoafimayu

25 ¹Festus ai Sudia-yafe adükari bogorimbofi haya hu ranihü tükümeifiyu. Asu ḥgimi nimbi howane, rani-simboani Festus ai Sisaria ḥgoafi hiniŋgire haya hafu Serusarem ḥgoafihü tüküfi manüŋgu.² Raniyo ranihü Godimbo sihou-rundeimbi bogori-yomo asu Suda bogori bidifiri-yomo ranai ahambo sowana Porimbo papi-hoafiyumbo hoafi sowandümo mahomo.³ Ai Festusimbo düdu-düdyyomo-ndühi yahomoya, “Se yihoefimbo fandihawamuni hawambo animbo Porimbo koandihaworani Serusareminambo mbisüfu-wamboane,” mehomo. Ai ramehomo ra nafini worarife nimarihefe Porimbo hifokofimbo yahomo houmboemo.⁴ Raniyu asu Festus ai ahamumbo simbori hoafiyupurühi yahuya, “Por ana Sisaria ḥgoafihü karabusambe mbanüŋgu. ḥga ro-amboani ḥgiri amitata Sisaria ḥgoafinambo hihirindahe gadidi.⁵ Ranimbo asu sihamundi bogori nindou bidifiri ranai ro-babidi mbihanimo-ndamboane. Asu nindou ranai moaruwai hohoanimonduani ana, ai ahambo ranihü papi-hoafimbırı-ramboanesi,” mehu.

⁶Festus ai, ai-babidi 8 simbaiyo asu 10 simbaiyo nimarü mbura asükaiyu Sisaria ḥgoafinambo hihirifi mahantu. Raniyu asu rani sinambo

papi-hoafi didiboadofe wori ranambe nimirumbu Porimbo papi-hoafimbohunda ndowaründümo tükündafundi mehu. ⁷Raniyo asu Por ai ahambo sowah i tükümeifiu-wamboemo Suda Serusarem ngoafi hininqiru houmbo makosomo ranai botiyafu ahanti fikimi wakiru niñgomombo ahambo papi-hoafimaruri. Ai moaruwai moatükuni ramareandi yahomo houmbo hoafi ranahambo anihond-ane yahombo moai nini Festusimbo nafuiyomo, iŋga wani. ⁸Raniyu asu Por ai simbori ahamumbo güre-gürerapurühi yahuya, “Ro moai nini moaruwai moatükuni nününguriheandi. Suda-yomondi ahinümbi hohoanimo, Godindi adükari wori asu Romi-yafe bogori adükari Sisarimbo amboani munguambo ro moai nini moaruwai nününguriheandi, iŋga wani,” mehuamboyu. ⁹Raniyu asu Festus ai Suda-memo hihif-hihifi-yopurimbohunda Porimbo düdufindowohü yahuya, “Awi se Serusareminambo hafombo safomboyafi? Refe-anasi ro sihafi papi-hoafi enjoro ra gagü Serusarem ngoafihü fifirindiheamboane,” mehunduwamboyu. ¹⁰Iŋga asu Por ai hoafiyuhü yahuya, “Haponda hoafi didiboadofe wori ndanambe animboahi nda ai Romi-yafe bogor adükari Sisarindi wor-ane. Wori ndanambe animbo wandi hoafi nda ndanihu didiboadofemboane. Iŋga se wudipoaporo fifirowandai ro moai Suda ahamumbo nini-moaruwai nününguriheapuri. ¹¹Asu ro ahinümbi hohoanimo ra hifinambo-riheandühi nini-moatükuni rawariheandi ana, ai wambo hifokoandundira yifimbo aboed-ane anasi. Iŋga ro moai fefoefembo hoafiyahi. Iŋga asu ai wambo papi-hoafarundiri rani-moatükuni ai tikai yangirayo ana, asu didai wambo ahamundi warihündeandiri, iŋga wani. Iŋga awi ro Sisarimbo hoafindahanı animbo ai wandi hoafi nda himborimbiyu-wamboane,” mehu. ¹²Asu Festus ai kansir-babidi wataporı-yomo mburu hoafiyuhü yahuya, “Se Sisarimbo ai sihafi hoafi ra himborimbiyu-wamboane masafi ranimbohunda se ahambo sowana iŋgafi,” mehundo.

Festus ai Agripambo Porindi hoafimbo düdumefiyu

¹³Raniyo asu yahunümbi nimbi howane, Suda-yafe adükari bogori ahanti ndüri Agripa ai ahanti rehi Bernaisi-dibo Sisarianambo makosafe Festusimbo wakifoefimbohunda. ¹⁴Afindi si Agripa ahoroohi ai rani ngoafihü nimbafe hafembo mefeyamboyu asu Festus ai adükari bogori Agripambo Porindi hoafi ranahambo hoafiyundühi yahuya, “Nindou mami ndanihu mbanüngu horombo Feriks ai karabusambe hininqimariri. ¹⁵Horombo ro Serusarem ngoafihü tüküyahe nimirihane, Godimbo sihou-rundeimbi bogori asu Suda-yafe bogori ai Porimbo papi-hoafirurühi-yomo asu ai wamboya se ahambo wagiriyafisi, iŋga karabusi-ndafoandi mbisafindo mehomondiri. ¹⁶Raniyahı asu ro ahamumbo hoafiyahapurühi sahiya, ‘Rom-yafe hohoanimo sünge’

ro-ana moai moaruwai hohoanimo ratüpuri ra nindou ḥgorümbo moani-hoangirihu hohu nimbori sehu rihundi. Nindou ranai ahambo hoafi engoro ana, ai sapo düdi nimori ai ahambo papi-hoafimarüri ahamundi himboahü nün̄guani animbo asu ahambo nafi sihefendowani ai nini-moatükunimboyo hoafi-memondo ranahambo ahandihoari güre-gürerandühimbo fifire hoafimbiyu-wamboane,’ masahi.

¹⁷Ranimboanahi asu ai tüküme funda ro moai afuri hihiniŋgi-riheandi. ḅga rasinambo siambe hoafi didiboadofe wori ranambe nimarimboyahi nindou ranahambo sowaründümo sifomo masahapuri. ¹⁸ጀga asu nindou sapo ai ahambo papi-hoafiyumbo-memo ranai botiyafu maniŋgomo, ḅga asu ai moai ahambo moaruwai moatükunimbo papi-hoafiruri. Asu ro ahambo rani-moatükuni ranimbo randüwurimboemo masahi, ḅga wani. ¹⁹ጀga ai-ana Porimbo hoafinambo yaŋgiriyo ahamundi Godimbo süŋgufi asu nindou mami ahanti ndüri Sisas yifimayu ranahambohünda raraomaruri. ḅga Por ai yahuya, Sisas ai moai yifiyu, ḅga yaŋgiri mbanüngu mehu. ²⁰Ro hoafi ranahandi nimindihündi ra fifirindihe türüboadihea saheheamboyahisi, ḅga asu wambo hohoanimo ranai mamikar-andırühüyo ro moai fifiriheandi. Ranimboyahi asu ro Porimbo Serusareminambo gagüfanı animbo ranihü sihafi hoafi ra yibobo-mbirundamboane sahehea düdumeheando. ²¹Raniyu asu Por ai hoafiyuhü yahuya, ‘Ro-ana moeisahi, ḅga awi moani ratüpürindahihü nimboahani Sisar ai animbo hoafi wandi ra didiboado-mbireand-amboane,’ mehu. Ranimboane ahambo awi karabusambe kikihürümündi mbura süŋguna Sisar sowana Rominambo koandiheira mbühuwa samboanahi,” mehu. ²²Agripa ai Festusimbo yahuya, “Ro wandihoari Porindi hoafi ra himbori-ndahando samboanahi,” mehundowamboyou. Asu simbori Festus ai hoafiyundühi yahuya, “Refe-anasi, sümbu animbo hoafi ra himborindafindo,” mehundo.

²³Raniyo asu siambe Agripa ai Bernaisi-dibo yihuru sahari-sahariyafe hena mahüfe. Raniyafe ai ami-yomondi bogori-yomo asu nindou rani ngoafihündi bogorimbo-yafundeimbı-babidi hoafi didiboadofe wori ranambe kefoehi mahüsi. Raniyu asu Festus ai hoafimayuwa Porimbo sowaründümo mahifomo. ²⁴Raniyu asu Festus ai hoafiyuhü yahuya, “Adükari bogori Agripa-ani asu nindou se munju ro-babidi anijgomo ran-anemo se munjuambo nindou ndanahambo hoeirüwuri. Nindou ranahambo afindi Sudahündi ai ana Serusaremihi asu ndanihü amboani wandi himboahü ahambo papi-hoafiröhü puküna hoafiyehi seiya, ‘Ahambro hifokoandiwori, ḅga ai-ana ḅgiri asükaindu yaŋgiri nün̄gu!’ masei. ²⁵Asu ro hoeiri-heandani ana ai moai nini-moatükuni moaruwai ratüpuriywani wambo ahambo hifokoa-mandüwuri-yopoani. ḅga ahandihoari Rom adükari bogori hondü Sisarimbo yahuya, ai animbo wandi hoafi nda didiboado-mbireand-amboane, mehu. Ranimboanahi ro

ahambo koarihefiuwani hombo hoafi nda didiboadorihe asiheheandi.
 26 Ngga ro hoeiriheandani moai ahanti hoafi ra aboedi fifiriheandi,
 ranimbo-hündambo animbo asu ro sihefi bogori adükarimbo sowana pas
 nda sürü papindihî koandiheheamboyahi. Bogori Agripa, ranimboanahi se-
 anafi asu nindou murguamboanei siheimbo sowana nindou nda sahümindi
 koarihehina asünu. Sihiri ahanti hoafi bidifiri ndondihu himborindefi
 mbundihumbo animbo asu ro bidifiri papi-hoafi pasambe Sisar sowanambo
 sürü papindihamboane. 27 Asu ro nindou karabusihündi koarihehinühi nine
 hoafi nindou ranahambo papi-hoafarihori ra pasambe pefe koehefekoate-
 ayahi ana, wandi himboahü aboedi hamindiyopoani,” mehu.

Por ai Agripandi himboahü hoafimayu

26 ¹Raniyu asu Agripa ai Porimbo hoafiyundühi yahuya,
 “Hapoananî se sihafi fimo hoafi ra hoafiyafisi,” mehuwamboyu.
 Raniyu asu Por ai ahanti warî nimoamoreandühi ahanti fimo yare
 hoafiyuhü yahuya, ²“Bogori adükari Agripa, ro hohoanimoyahani
 aboedi saf-anenihafi himboahü Suda ai wambo papi-hoafi-marıündiri
 ranahambo weindahî hoafindamboyahi. ³Ndanana awi anihond-ane,
 rani-moatkuni ra nimboe se Suda yihoefi Godimbo hohoanimo simbori
 hoafiyefi arihundi ra wudipoaporo fifirawandi. Ranimbo animbo asu se
 wandi hoafi nda afurindo nimandifi himborındafi.

⁴Horombo ro akidouyahambe peya hehea hahambo haponda
 ndanî simboani tükeheandi ra Suda ai ro hohoanimo sünguariheandi
 ra fifirundi. Horombo ro wandi hifihüyo asu Serusarem njoafihü
 nimboahambe peyomo houmbo ai wandi hohoanimo fifirundi. ⁵Farisi-
 yafe hohoanimo ranana ai tütümbe safiyo hayamboyo asu Suda yihoefi
 hohoanimo ranahambo njasünde-andeimbiyo. Ro rani hohoanimo
 süngumarıhandi. Ai fifirundi-mboanemo, ngga asu ai hoafindimondühi
 ana, ra anihond-ane mbeyahomo-ndamboane. ⁶Ngga haponda ro ndanihü
 manimboaha ai wambo papi-hoafarındiri. Ndanahandi nimindî nda
 yahurai-ane: God ai yihoefi amoao mami ranaheimboya siheimbo
 aboedi-aboedi ndiheandüri-mboyahi mehu ranimbo anihondümborihe
 heheamboanahi hifandihî animboahi. ⁷Yihoefi 12 siri ranai Godimbo
 nimboambo sıruhi didibafiyahindo rihündühi rani-moatkuni
 ranahambo yangırileyi ai anihondümborihe hehi hifandimarihündi.
 Ngga Bogori, ro-amboani hoafi ranahamboane anihondümborihe
 hehea hifandarihandi. Ngga ranahandi nimindihündiyo Suda ai wambo
 papimarındiri. ⁸Nimboe bidifiri se ngiri ro-ana God ai yifiyeimbî nendi
 botareandüri ranahambo anihondümbo-ndihündi aseia? God ai aboedi-
 aboedi-ndemunühî yifihündi botinde-amunimbui.

⁹Horombo ro wandihoari rarihe hohoanimoyahühi sahiya awi ro
 Sisas Nasaretihündi ahanti ndüri hifinambofimbo afindi ratüpuri

ratüpüründe masahiyosi.¹⁰ Raniyo asu rani-moatükuni ra Serusarem ŋgoafihü ramariheandi. Raniyahü ro Godimbo sihou-rundeimbi bogori-yomondi ŋginindi sahamindi hehea asu Godindi nendi aheimbo karabusi-mariheandüri. Raniyahü asu ro nindou bidifiri-babidiyahe hehea aheimbo hifokoeftürimbo sahehea refemboane masahi.¹¹ Asu ro aheimbo afindimbo Suda-yafe rotu wori munjuambo ranambe tiŋirifo afindi sahandüri marihandi. Ro aheimbo ramariheandüri ra Adükarimbo moaruwai-moaruwaimbofe hoafi, hoafimbayahündowa saheheamboyahi ramariheandüri. Ro ŋgusüfoambe ŋginindi-rihandürühi aheimbo ŋgoafi adükarı anguni manaŋgo ranihü amboanı ha kokofoa-riheandüri marihandi.”

Por ai Sisasimbo anihondümbo-mariri ranahambo hoafimayu

¹² “Raniyo Godimbo sihou-rundeimbi bogori ai wambo yini yahomo houmbo ŋginindi masaundira Damaskus adükari ŋgoafinambo mahahi.¹³ Nindou Bogori Adükari, ro hüfinimbo nafi mbusümo hahühi si mami sünambeahindi makosowa hoeimariheandi. Si ranai ana hüfihamindi siayu ranahambo ŋgasünde-andeimbiyo. Raniyo asu si ranai nindou robabidi nafisüngu mahefi yihoefimbo kosi boakima-foareamuni.¹⁴ Raniyefi asu ro munjuambo hifini pütapiyefi koriyefimbo ro himboriyahane, hoafi mami ai yare hoafiyowohü Hibrü-yafe hoafinambo yahoya, ‘Sor! Sor! Nimboe se wambo moaruwai-mboarowandira? Se ana yihimindi moatükunimbo yitarowandi ranimboane asu sihafihöari asübusimboayaifi, mehoamboyahi.¹⁵ Asu ro duduyaheandühi sahiya, ‘Adükari, se didiyafa?’ masahamboyu. Asu simbori Adükari ai hoafiyundürühi yahuya, ‘Ro Sisas-anahi, ŋga asu se-ana wamboane moaruwaimbo-arowandiri.¹⁶ Se botiyafo nimbaſi. Ro tükümeheandı nda sihambo wandı ratüpuri-mbohunda kafoefe hiniŋgifeninani wandı ratüpuri semindimboyahi. Ro sihambo nine-moatükuni haponda nafuimehanini, asu süngunambo nafuinda-haninimboyahi rani-moatükuni ranahambo nindou bidifirambo anihond-ane mbisafi.¹⁷ Ro ŋgiri hiniŋgi-ndiheaninanı, sihafı nendi Suda anei asu ahei ndifo anei ranai moaruwaimbo-ndihinini. Ŋga ro aheimbo sowanamboanahi koarari-heheanini.¹⁸ Rananimbo se ahei himboari biridihawandüra nimbi ra hiniŋgirihi hehi si rani-sowana mbeyahindamboane. Asu Satanindi ŋginindi ra hiniŋgirihi hehi God sowana mbeyahindamboane. Rananimbo asu wambo anihondümbo-ndihindirani ahei moaruwai hohoanimo ra amboawi mbisahanı asu nindou God ai wand-anei mehundürü rani-babidimbo nimandeimboyei,’ Adükari ai ramehundiri,” mehu.

Por ai ahandı ratüpürimbo hoafimayu

¹⁹ Por ai asükai hoafiyuhü yahuya, “Bogori Agripa, ro sünambeahindi moatükuni tükümegefeyo ra hoeirihe heheambowambo asu ro ŋgiri

hoafi himborında hiniŋgi-ndiheandi. ²⁰ Ngä Damaskus ngoafihü boatei hoafiyahandüri heheamboyahi asu Serusarem ngoafihü, Sudiyafe hifambe, Suda-yafe ndifo aheimbo amboani hoafimehandüri. Ro sahiya, ‘Se sihei moaruwai hohoanimo hiniŋgindihi hehi God sowana ŋgei. Asu se sihei moaruwai hohoanimo hiniŋgifembo nafuimbohündə aboedi hohoanimo süŋgundihindi,’ masahi. ²¹ Ranimbo-hündamboyo Suda ai wambo Godindi worambe kikihiründümöndiri mburu hifokoe-fendirimbo mehomo. ²² Ngä God ai mafarihendira aboedi nimboambo nindou moanind-anei asu bogorimbo-yafundeimb-anemo mamamı siheimbo hoafi nda hoafehandüri. Ro ŋgorüpoanimbo hoafirihandipoani hoafayahi, ngä Godindi hoafi, hoafiyomo-rundeimbı asu Moses ai hoafimemo ranahanda-mbohünd-ane hoafayahi. ²³ Ai yaru hoafiyomondühi yahomoya, ‘Krais ranai yifindu mbunda asu munjuambo nindou ai botifekoate-yeiambe ai-boatei botindüfimbui. Rananimbo Suda anei asu ahei ndifo ran-anei aheimbo aboedi hoafi ra wataporimbo-ndandürümbei,’ mehomo,” mehu.

Por ai Agripambo anihondümbo-ndowandı mehu

²⁴ Por ai rani hoafi ra ahanti fimbı güre-gürerandühi hoafimayu huwamboyu asu Festus ai ahambo hoafiyundühi yahuya, “Por, se-ana mamikari hohoanimoayaſi. Se sihafı fifirife afındı yamundimara hafi, raninamboane sihambo mamikari hohoanimoaranini,” mehuamboyu. ²⁵ Asu Por ai simbori hoafiyundühi yahuya, “Adükari Festus, ro-ana moai mamikari hohoanimoyahi. Ro wudipoaporihe fifirihe heheamboanahi anihondümbo hoafayahi. ²⁶ Bogori Adükari Agripa ai ndani-moatükuni ra muŋgu fifireamboani, ngä ahambo yihibmokoate-nimboambo hoafayahando. Ro fifiriheandi ai moai rani-moatükuni ra mamamboani bodifoareandi, ngä nini-moatükuni Sisasimbo tükümeſeyo ra moai dibo tüküfeyo. ²⁷ Bogori Adükari Agripa, se Godindi hoafi, hoafiyomo-rundeimbı yomondı hoafi anihondümbo-rowandai? Awi ro fifiriheamboanahi, se-ana rambefoandi!” mehuamboyu.

²⁸ Asu Agripa ai Porimbo hoafiyundühi yahuya, “E, nimboea, hapondanı yangırı hamindi se wambo rando hoafindafindira Sisasimbo anihondümbo-riheandeimbı tükümandaheyo?” mehu. ²⁹ Raniyu asu Por ai simbori hoafiyuhü yahuya, “Bodifohüyo asu hoandarühiyo ranamboa aboed-ane. Ngä ro yarihe Godimbo didibafeheandi. Se-anafı asu nindou muŋgu düdi ai haponda wandi hoafi hihimborayei muŋguambo se ro nahurai tükündahindi samboanahi. Ngä asu siheimbo seninambo nahurai himondı-hefendüra se karabusambe nimarimbo ro moei asahi,” mehuamboemo.

³⁰⁻³¹ Asu raniyomo bogori adükari Agripa, gafmani-yomondı bogori Festus, Bernaisi asu nindou bidifiri ai-babidi mamarei ranai bobotiyahi

hehimbo ngorü-goanini heihü ai rarihi hoafiyehi seiya, “Nindou ndanai ana moai nini moaruwai ratüpuri mamamboa rareandi, n̄ga ranimboane ai n̄giri yifindu asu karabusindüfiyu,” masei. ³²Raniyu asu Agripa ai Festusimbo hoafiyundühi yahuya, “Nindou ndanai Sisarimbo hoafiyowanı ahanti papi-hoafi himborikoate-yumbonana se ahambo moani koarihawurani hu,” mehu.

Porimbo Romiñambo hombohündə sipambe hiniŋimarüwuri

27 ¹Ro Itari hifinambo sipambe hombo hoafi ra fimirindümo. Raniyo Romiñundi ami-yomondi bogori Surius ai Por asu karabus nindou bidifir ahamumbo Itarinambo hifandımarapuri hu. Surius ai Romi-yomondi bogori adükärindi ami bidifir-ambeahindani. ²Ro sip mami Adramitium n̄goafihündi-mayo ranai ndeara Esia hifambe himbomayo ranambe kefihu hohu mahefi. Nindou mami ahanti ndüri Aristarkus Tesaronaikahündi Masedonia hifambeahindi ranai-amboani ro-babidimbo mahu. ³Siambe hefi Saidon n̄goafihü tükümehundi. Raniyo asu ranihü Surius ai Porimbo aboedi ndore hohoanimo-yundowohü yahuya, “Se n̄gafı sihafı n̄gunindi sihambo fehefeninimbo hoeindowapuri,” mehundo. ⁴Asu ranihündə botiyahu hohu sipambe hefane werinambo semindimuni koamarihemuna Saiprus airanikimi mahefi. ⁵Asu ro Sirisia hifi asu Pamfuria hifikimi siriwara hangifo süngu hefi Risia hifambe Maira n̄goafihü tükümehundi. ⁶Ranihü ami-yomondi bogori ranai ngorü sipi Areksandriahündi Itari hifinambo himbomayo ra fifire hayamboyu asu ai yihoefimbo sip ranambe koamarihemuni. ⁷Asu sip ranai weri afındiwambo moani hiniŋgirou mahowa ranambe yahunümbi siyefi hohu, moani afındi tiçirifombü hiniŋgirou safi Nidus n̄goafikimi tükümehundi. N̄ga ranafı hombo weri ranai gümareamunambo tiçirifoyefühi asu Krit airan Sarmone bidifirani raguanı hundüni wakimehundi. ⁸Asu ro siriwara himbori süngu moani hürütümbo hefi hohoe mami ahanti ndüri Hohoe Aboedi sei arihündi Rasea n̄goafikimi ranihü tükümehundi.

⁹Ro moani gedühi nimarefi hefi hefimbo asu Suda ai sesi wehimbo si ranai ho hayambo wambo siriwara ranai afındi-afındi mayowambo sipambe hombomayo ra moaruwai hamindiy. Ranimboyu asu Por ai ahamumbo ahini hoafimayupuri. ¹⁰Ai yahuya, “Wai, ro rarihe fifiriheandi sihiri moani haponda botiyahu ahefi ana, moaruwai hamindi tükündifemboe asu n̄giri napo sip yançirindo, n̄ga sihir-amboa kapeihü animbondemboyefi,” mehu. ¹¹N̄ga asu ami-yomondi bogori ranai moai Porindi hoafi ranahambo anihondümbo-reandi, n̄ga sip semündü-hurandeimbi nindou-mayu asu sip aharambüri ranahafandı hohoanimo süngumareandi. ¹²Aboedi hohoe ranana ai weri afındiyowambe ra aboediyopoani sip ho paiarı rambo. Raniyomo asu nindou afındi

sipambe mamarimo ranai ranihünda botife hefe siriwara süngu ho Finiks hohoeambe nımarımbı hohoanimo-memo. Finiks hohoe Krit airanıhane apuiaro. Ranihü animbo ai weri afindambe aboedi nımandeimboyei.

Siriwara ambe hoeweri afındı tükümefeyo

¹³ Refe hayamboyowane, süngunambo weri akidou ranai hoarinafinipoedi werimayo. Raniyomo asu nindou ranai yaru hoafiyomondühiya awi ndandifeyowani ana, aboedi safi ıgemböyefi mehom. Raniyomo ai sipımbı kikihiyimindi niıngombo moatükünü ahändi ndüri anja ra hüründümo foaru houmbo ai Krit airanı himborikimi mahom. ¹⁴ ıga asu homondane, moai amitata ıginindı hamındı weri ahändi ndüri 'Ndıhoanipoedi Werı' ranai Krit airan ranafipoedi masino. ¹⁵ Raniyo asu werambe sip semındı himbomayo ra ıgirindimo. ıga ro moani rarıhu hiniıngırıhundane, weri ai sip ra semındı maho. ¹⁶ Raniyefi asu ro rebanafi airanı akidou mami ahändi ndüri Kauda hundüni werikoate-yowanı wakimehundi. Ranihü ro sapo bot akidou sipambeahındı makiaro ranahambo hürütümbo tıırıfoyeıfı kiahı hühimarıhundi. ¹⁷ Raniyomo asu bot akidou ranahambo sipambe hüründümo nandu hüputüpumaründümo. Asu wofi ıginindı bidifırı sip hoarehı safoaru hanımo mburu hühırı hiniıngımarundi. Sip ranai Ribiyafe hıfıkımı gudi karihoeimbı ranı süngu ıgomboe yahomo houmbo yihimbo-yomondühi ser sipıfıhi makiaro ra hıfinamaru hanımo. Sip ra werinambo yaıgırı funamındı mbiho yahomo houmbo. ¹⁸ Moani afındı hamındı hoeweri ranai yare matiyaro-wamboemo, asu ıgorü sinambo bidifırı napo sip ranambeahındı himoni fufumafoarundi. ¹⁹ Asükai ıgorü sina ai sip ranahandı napo ra masafoarundi. ²⁰ Afındı si maho ra moai ro akidou-amboanı hüfihamındı mupui hoeırıhundi. ıga weri ranai moani afındı ıginindı hamındı tümero ho. Raniyefi asu ro ıgırı aboedambo-ndahundi sefi hohu hohoanimomefi.

²¹ Nindou sipambe mamarimo ranai sesi, sesikoate-moani gedühi heimbo süngunambo Por ai botifi haııgifoani nüngumbo hoafiyuhü yahuya, "Awı se wandı hoafı ra himborımbı-mbonana ıgırı Krit airanı hiniıngırıhei. Asu ranımbı-mbonana ıgırı munguambo napo ra yare yahurai moaruwaimbo reandıhi yeimbırıhundi, ıga wani. ²² ıga asu ro haponda siheimbo nda hoafehandıri, awi hapoana ıgusüfoambe afurındıhi kündihindi! Nindou se-ana ıgırı mami ai-amboanı yıfındı, ıga sip ranai yaıgırı animbo awarındıhoemboe. ²³ Ro Godindi nindouya hehea asu ahambı hohoanimoya rıhandedımbı mayahambo nımbokoanı ahändi sünambeahındı nendi wambo-so tükümefiyu. ²⁴ Ai wambo hoafiyuhü yahuya, 'Por, awı se yihimbo-ndamboyafi! ıga se Romı-yomondı bogorı hondı Sısarındı himboahü mbınimbafamboane. God ai sihambo aboedi hohoanimo-yuninühi nindou se-babıdimbo sipambe ahei ranai ıgırı moaruwaimbo-ndahindi,'

mehu.²⁵ Ranimbo-hündambo animbo awi nindou nda se ŋgusüfoambe afurindihi kündihindi! Ro Godimbo anihondümbo-rihimboanahi, ŋga rani-moatükuni ra sünambeahindi nendi hoafimayundiri yahurai hamindi animbo tükündifemboe.²⁶ ŋga awi sihiri hoe mbusümonduhi ŋgorü airani amaro rani himborikimi ŋgefi tirimondi-humboyefi,” mehu.

²⁷Ndeara 14 nimbiyefi hohu hoewer-ambeahindi Edriak Sırıwara ambe mahefi. Nimbı mbusümonduhi nindou sip sowandümo homondeimbi-memo ranai yaru hohoanımo-yomondühuya, ndeara gudiani tükiyahu-ndühanefi mehomo.²⁸ Raniyomo asu ai wofı hoandari ranifihi nimboreimbi moatükuni paru himondi-marundümo ra himoni simongoru hoeirundane, asu hoe hohoe ranai 40 mita simongorifihi hani kaimayo. Asükaiyomo akidou sühiyafu homo mburumbo safoaru simongorundane, 30 mita simongorühü hani kaimayo.²⁹ Sip ranai nimoei yahafi himoni ninouayo ranifihi ŋgo pandarimboe yahomo houmbo yihiimbo-yomondühü-yomo, asu ai sip kikihiyimindi moatükuni anga yimbuyimbu ra sipambeahindi daboadanipoedi safoarundühü simbeyowa yahomo houmbo didibafimemo.³⁰ Raniyomo asu nindou bidifiri sip sowandümo homo-rundeimbi-memo ranai sipambeahindi fefoefe hefe aboedambofembo yahomo houmbo nafı kokomarundi. Raniyomo ai boti akidou sipambe mafoero ra sowandümo houmbo sip hangifoani anga safoefe titanimemo.³¹ ŋga asu Por ai ami-yomondi bogori-mayu asu ami bidifiri ranahamumbo hoafiyupurihi yahuya, “Asu nindou ndanai sipambe refe nimarikoate-ayomo ana, asu se ŋgiri aboeda gudiani ŋgomö tükündafundi,” mehpupuri.³² Raniyomo asu ami ai wofı botifihi makiaro ra kikimarunda bot ranai himoni pımayo.

³³ Ndeara simbo yangirimayo-wamboyu Por ai aheimbo sesi sahüsi yahuhaya hoafimendüri. Ai yare hoafiyundürühi yahuya, “Se 14 nimbi ra afındı hohoanımoyehi hifandimarihi hei-ane. Asu ranambe se moai nini sesi akidou-amboani kikifoarihindi.³⁴ Haponda ro siheimbo hüti hoafehandüri, ŋga se yangiri niıgombohündü sesi bidifiri dagüdi. Asu ŋgiri sihei akidou moatükun-amboa moaruwaindo, ŋga se moani aboedi nıboadeimboyei.”³⁵ Por ai rani hoafı ra hoafiyu mbura süıguna bret bidifiri fufuramündü haya ahei himboahü Godimbo hihifirüri mbura karamündü haya masesu.³⁶ Raniyei asu munjuambo nindou-mayei ranai aheimbo ŋgusüfoambe aboedi ndore küreändürühi asu ai-amboani sesi ra sahümündü hehi masahüsi.³⁷ Nindou munjuambo ro sip ranambe mamarefi ra 276 nindou-yefi.³⁸ Ndeara munjuambo nindou ai sesi, sesi simogodühi sahüsi nafirihümündühi nıboadeimbo sip ranai nimborkoate yımoembireandi yahomo houmbo wit bidifiri ra sırıwara ambe fufumafoarundi.

Sip ra ho gudifihi pareandühü butaki-marihoayo

³⁹ Ndeara sifoai peyoane, asu ai moai hifi gudikimi ra ndoru hoeirundühü fifırundi. ŋga asu ai wafoeho kare sihendanı gudi

aboedi pimaramindo rani yangiri hoeiru houmbo awi sihiri ranambe animbo sip semindi homboane yahomo houmbo hohoanimomemo.

⁴⁰ Raniyomo asu ai arga ranahandı wofi ra kibodiru mburu siriwara ambe fufumafoarundi. Rarundihi njgomomboemo asu ai maru wofi sapo sip nimindi kikihemindi horambomayo ranifihi himondimemindo ra fufurimarihoemo. Raniyomo asu ai seri hangifoani botimaru hafomo sipimbo semindi mbihowa yahomo houmbo. Raniyefi asu ro gudiani mahefi. ⁴¹ Ijga asu sip ranai gudiani hifo himoni gudiambe kikihiyo haya mamaro. Raniyo sip hangifoyowani ranai kikihiyowohü asu daboadani ranai weriyafuinambo butakimarihoayo. ⁴² Raniyomo asu ami ai karabus nindou ranahamumboa, hifokoandihupurani animbo mami ai-amboani boboriyo aboedambofekoate-mbeyomonda yahomo houmbo, hoafi fifirimarundi. ⁴³ Ijga asu ami-yomondi bogorı ranai Porimbo aboedambofimbo yahuhaya hohoanimo-mayundo. Raniyu asu ai ami ranahamumbo refe hohoanimo ana yowani yahuhaya refepoani mehpuri. Ai ahamumbo hoafiyupurihiya, nindou munjuambo düdi ai boboriyurandeimbi ranai boatei sipambeahindi himoni horipindohoai pündu haya gudiani boborindu ijgu tükündüfiyu,” mehpuri. ⁴⁴ Rananimbo asu amuri ai nimi goesüri asu sip butaki-rihoeimbi-mayo ranifihi kikihi-ndündümo houmbo funi-funindu njomo mehpuri. Ai rawoyafu houmboemo boboriyomo homo gudiani mungua aboedi tükümfundi.

Por ai Marta airanıhü manüngu

28 ¹ Asu ro aboeda gudiani tüküyahu hoeirihu-ndühıyefi awi nda Marta airanı sei arihünd-ane, masefi. ² Nindou ranihündambo mayei ranai yihoefimbo aboedi-boedimarihimuni. Hoeyowohümbo njisihari-mayowamboyei, asu ai hai püpırıhündühi yihoefimbo munjuambo se mborai sühüsi haihehüyei, masei. ³ Por ai hai didarı fufuramündü hai-mayo raniwami daburifiywane, amoasiri ai ranambeahindi hai hüfinambo tükümfeyo. Raniyo ai Porindi warifihı njgamondamindi haya makiaro. ⁴ Nindou ranihündambo-mayei ranai hoeirihindane, amoasiri ranai Porindi warihü njgamondamindi haya makiaro-wamboyei, ai aheihoarı simborı ndiuwuri-yahindühi seiya, “Awi nindou ndanai nindou hifokoare randeimb-anı. Ai siriwara ambe moai yifiyu, ijga asu mbumundi hohoanimo ranai moai ahambo yangiri njgombo hohoanimoyo,” masei. ⁵ Ijga asu Por ai amoasiri ranahambo kikimarihoayuwa haiambe kikefoai pimayo, ijga Porimbo moai nini-moatükuni akidou-amboani tüküfeyo. ⁶ Ai ahambo watıjarı fimandıyo asu moani nımai yifi pımandıyo sei hehi hifandımarıhorı. Ai ahambo gedühi hifandühi heimboyeanı ahambo nini-moatükuni moaruwai tüküfendokoate-mayowa, asu sünguna njgorü süngurihi hohoanimoyeihı seiya, “Awi ai-ana god-ani,” masahündo.

⁷Asu nindou mami hifi ranihünda bogori ahandi ndüri Pubrius ahandi hifi ra ngoafikimi maningo. Raniyu nindou ranai yihoeſimbo aboedi hamindi mborai-mboraifi semündümuni ahandi worini-mareamuna asu ro ahambo-so ḥigimi si manimboefi. ⁸Raniyo asu ranihü Pubriusindi afindi ranai furimboyuhü aŋgünümbo fondihü mapu. Ahandi fi ranai hüfi afindi tüküfe asu furimboyuhü ahandi fondani mapu. Raniyo asu Por ai kefuai hüfu wari ahandiwami nande mbura didibafififi aŋgünü ra aboedimariri. ⁹Por ai rani-moatkuni ra ramareandamboyo asu munguambo aŋgünüm̄bi nindou hifi ranihündambo-mayei ranai masineia ahei aŋgünü ra aboedimareandüri. ¹⁰Raniyei ro sipambe hombo masefa ai yihoeſimbo b̄idifiri moatkuni ro mbonimbo-marihumindefi ra fufumasehümuni.

Por ai Rominambo mahu

¹¹Asu ro ḥigimi amoamo ranihü nimboefimbo sünjunambo sip mami airani ranihü hoeweri afindimayowa mamaro ranambe kamefoehundi. Sip ranana Areksandria-yafe sipiyo. Asu sip haŋgifyowam Mboaf god sisami ra mapaiaro. Raniyei ro sipambe kefoehu hohu rani hifi ra hiniŋgirihu hohu mahefi. ¹²Raniyo asu hefi hefimbo Sirakyus ḥgoafihü tüküyahü ranihü ḥigimi si mamarefi. ¹³Asükai ranihünda botiyahu hohu hefi hefimbo Regium ḥgoafihü tükümehundi. Mami ḥgorü si ranambo weri ranai hoarinipoedi werimayo asu yimbu siyefi mburihu hefi Puteori ḥgoafihü tükümehundi. ¹⁴Ranihü ro anihondümbo-rihindeimb̄ manimboeia hoeimarihündüri. Raniyei ai yihoeſimbo ai-babidimbo ranihü mami wlik ningombo hoafimayeia manimboefi. Nimboefi mburihu asu sünguna Rom ḥgoafihü hefi tükümehundi. ¹⁵Romihündi anihondümbo-rihindeimb̄ ai ro rani ḥgoafihü tüküyahumboanefi hoafi ra himboriyei hehimbo, asu ai Apiusindi Maket sowahi nindou aporambo wori ḥigimi fondarühi sinei mbumarilihuni. Raniyu Por ai aheimbo hoeireandüri haya, Godimbo hihifirürühi ḥgusüfoambe afure kümareandi.

Por ai Romihü Godindi hoafi bokamarihendi

¹⁶Hifi Rom ḥgoafambe tüküyahundane, ranihünda gafman nindou ranai Porimboya se sihaf-amboani wori mami ranambe nimbafanı ami mami ai sihambo hifandi-mbiraninamboane mehomondo. ¹⁷Ḥigimi si ra howane, asu Por ai Suda-yei bogori-memo ranahamumbo wataporimbohunda mborai yahupuri haya hümarihepuri. Ai muŋgu mafandunda, hoafiyupurühi yahuya, “Wandafi mami. Ro moai nini akidou-amboani rariheandi sihefi nindou asu sihefi amoao mami-yomondi ahinüm̄bi hohoanimo ranahambo hifinambo-fembohündi. ḥga Suda ai moani wambo Serusaremihü kikihiründümondırı

mburu Romi-yomondi warihümarundiri. ¹⁸ Raniyomo Rom ai wandi papi-hoafi himbori-yomonda ro moai nini-moatkuni rariheanda hoeirundi wambo hifokoefe-ndirimbohunda. Raniyo ai wambo aboedambo koarihefe-ndirimbo mehomoto. ¹⁹ Nga asu Suda ai rani hoafi ra himborikoate-memonda asu ro hoafimbo moai ngorü nafi yangoro. Raniyahro Rom adükari bogori Sisar ai wandi hoafi ra awi himborimbiyu masahi. Rani-moatkuni rameheandi ra ro moai akidou-amboani nindou ro-mayei ranaheimbo papi-hoafirihandüri, nga moani hamindiyo rameheandi. ²⁰ Rani hoafi ranimboyahi ro sihamumbo mborai-sa hümaruheheapuri hoeifepurühi wataporimbo-yopurimbo sambo. Ro anihondümbohühe heheamboanahi himboayahı sapo nine-moatkuni Israer munjuambo himboayei ranahambo. Rani-moatkuni ranahandi nimindihünd-anen sen haponda wambo hüputüpu-rihendirimboayo,” mehpuri. ²¹ Raniyomo asu ai ahambo simbori hoafiyomo-ndowohü yahomoya, “Ro moai Sudia-yafe-mayo pasi sihambohunda akidou-amboani sahumindefi. Asu moai yihoefi wandafi mami Suda ai ranihündambo sihambo hoafimbo hündi hoafi sowandümo sifomo. Asu moai sihambo moaruwai hoafiyoweimbi hündi hoafi ra tüküfe raraorandi, nga wani. ²² Nga awi ro sihafi hohoanimo ra hoafiyafanı himborimbo sefomboanefi. Rani-moatkuni ra nimboe sapo ro fifirihundi munjuambo nindou Sisas ai Godindi nimor-ani seimbi aipoanimbo-mehindi ranai se nimbaframbeahindi ranahambo moaruwaimbofe hoafimayei,” mehomondo.

²³ Raniyomo asu rani-simboani fandihumboane yahomo houmbo, nindou afindi ranai Por nimarühi mafandundi. Raniyu Por ai God niginindi hifandarandi ranahambo wataporimbo-marandi. Raniyo nindou ranai Sisasimbo anihondümbo-mbiruwuramboane yahu haya Mosesindi-mayo ahinümbi hohoanimo asu Godindi hoafi hoafiyomo-rundeimbi yomondi-mayo hoafi sürü pefe masihefeyo ranahandi nimindi ra wataporimbo-marandi. Rani-moatkuni ra moani hapoadümbo siambe piyu haya wataporimbora hu-hu-humbo nimbokoani kikimaramändi. ²⁴ Raniyomo asu nindou-memo ranai bidifiri ahanti hoafi ra anihondümbohundi, nga asu bidifiri ai awi moai ranahambo anihondümbohundi. ²⁵ Por ai mami hoafi ra hoafiyu hayamboyuwane, asu süngunambo ai bobotiyafu houmbo ahamundihoari hoafi ranahambo simbori hoafiyomo houmbo bukürümefundi. Sapo Por ai yare hoafiyuhü yahuya, “Yifiafi Aboedi ranai Godindi hoafi hoafiyu-randeimbi Aisaia ranahandi yafambe süngure haya asu sihamundi amoao mami ranahamumbo anihondü hoafimayu! ²⁶ Aisaia ai yare hoafiyuhü yahuya,

‘Se ngefi nindou ndanaheimbo hoafindafindüri.

Se himbori yangiri hihimboripo-ndeimboyei,

nge asu ngefi fifirindihü türüboadihindi.

Se himboapondei ŋgeimboyei,
ŋga asu ŋgiri hoeindihindi.

²⁷ Nimboe sapo nindou ndanahei hohoanimo ranai
tapihami-yondürühi
ahei himboambe ra güre papireandüri
asu ahei himboari ra dikireandüri raraora hayambo wambo.

Refekoate-ndeiani, nindou rani-mayei ranai awi ahei
himboarinambo hoeirihi,

ahei himboambe ranambo himboriyei
asu ahei hohoanimo ranai korifoareandürühı

ai wambo sowana hehüpo ro aheimbo aboedi-aboedi fendürimbo-
hündü,’

Aisaia 6:9-10

mehu,” mehu.

²⁸⁻²⁹ Raniyu asu Por ai ndeara bidifirana hoafiyuhü yahuya, “Awi se
rani-moatkuni ranahambo hohoanimo türüboardühi fífirindihindi. Sapo
God ai nindou aboedambofembo hoafi ra Suda-yafe ndifo ranahembo-so
maho-ane, ŋga asu ai-amboani hoafi ranahambo himbori-ndeimboyesis!”
mehu. ³⁰ Por ai wori mami ahandi pemiyu haya ranambe yimbu himbani
manüngu. Raniyu asu ai nindou didiyei ahambo-so tüküyahindanı
mborai-mboraifi semündündüri dídiboado-reandüri marandi. ³¹ Ai
rarearühi God ŋginindi hifandarandi ranahambo aheimbo yihibokoate-
wataporimbo-randürühi Sisas Krais Adükari-mayu ranahambo
yamundeandüri marandi, ŋga nindou mamamboa moai yowani yahundo.